

ERI KLAS

**Glass
Tallinnas,
Reich Londonis
ja eesti muusika-
tundja luubi all**

Intervjuu Arne Mikuga

**Muusikateraapia —
võib-olla kaasvõitleja
kaamose vastu?**

R, 1 kell 12 Nukitsamees

dirigent E. Tiisvald, peaosades V. Soosalu, M. Saulep, M. Vaikmaa jt

R, 1 kell 19 Tark naine

dirigent A. Välja, peaosades V. Puura, T. Maiste, H. Veskus jt

L, 2 kell 12 ja kell 14 Ooperimarakratid

L, 2 kell 19 Cassandra

peaosades K. Kõrb, E. Green, O. Rjabikova, L. Looris jt

P, 3 kell 12 Lõbus lesk

dirigent E. Nõgene, peaosades H. Veskus, V. Puura, V. Kuslap, M. Saulep jt

K, 6 kell 19 Öö Veneetsias Pensionäridele poole hinnaga!

dirigent E. Pehk, peaosades M. Kõrts, V. Jürna, H. Veskus, V. Taluma jt

N, 7 kell 19 Nabucco

dirigent J. Alpernten, peaosades A. Saal, S. Jonaitite (Leedu), L. Savitski jt

R, 8 kell 19 Giselle

dirigent E. Nõgene, peaosades O. Rjabikova, S. Bassalajev jt

L, 9 kell 19 Nabucco

dirigent J. Alpernten, peaosades J. Zahharov, S. Jonaitite (Leedu), M. Palm jt

P, 10 kell 12 Cassandra

peaosades E. Andre, L. Looris, I. Gilden, S. Upkin jt

K, 13 kell 19 Coppelia Õpilastele poole hinnaga!

dirigent A. Välja, peaosades L. Georg, S. Upkin, M. Chirkova, V. Arhangelski jt

N, 14 kell 19 Boriss Godunov Õpilastele ja pensionäridele 50%!

dirigent J. Alpernten, peaosades L. Savitski, I. Kuusk, M. Palm, R. Aireenne jt

R, 15 kell 19 Vahuvein ja paprika!

dirigent E. Nõgene

L, 16 kell 12 Giselle

dirigent E. Pehk, peaosades O. Rjabikova, S. Bassalajev, E. Andre, L. Looris jt

L, 16 kell 19 Boriss Godunov

dirigent J. Alpernten, peaosades L. Savitski, I. Kuusk, A. Saal, R. Aireenne jt

P, 17 kell 12 Öö Veneetsias

dirigent E. Nõgene, peaosades T. Laur, M. Kõrts, A. Haak, M. Saulep jt

N, 21 kell 19 Tark naine Õpilastele poole hinnaga!

dirigent A. Välja, peaosades V. Puura, T. Maiste, M. Saulep jt

R, 22 kell 19 Lühike elu

dirigent J. Alpernten, peaosades N. Kurem, A. Antonenko (Läti RO) jt

L, 23 kell 12 Nukitsamees

dirigent E. Tiisvald, peaosades J. Shevtshenko, J. Jõekallas, T. Kilgas jt

L, 23 kell 19 Lõbus lesk

dirigent E. Nõgene, peaosades T. Laur, A. Saal, V. Puura, M. Vilimaa jt

P, 24 kell 19 Lühike elu Välja müüdü!

dirigent J. Alpernten, peaosades N. Kurem, A. Antonenko (Läti RO) jt

K, 27 kell 19 La traviata

dirigent V. Pähn, peaosades A. Samuil (Venemaa), A. Antonenko (Läti) jt

N, 28 kell 19 Luikede järv **ESIETENDUS!**

R, 29 kell 19 La traviata

dirigent V. Pähn, peaosades A. Samuil (Venemaa), M. Kõrts jt

L, 30 kell 12 Ooperimarakratid

L, 30 kell 19 Luikede järv **ESIETENDUS!**

KAVA

SOOLO

2 Ivalo Randalu. "Kõrgeima kullaproovi tagab haridus": intervjuu Eri Klasiga

BAGATELLID

8 Mailis Pöld. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOON

10 Juko-Mart Kõlar. "Xtreme2002" – igas mõttes äärmuslik festival
11 Anneli Remme. Tõuse, mu arm, sest su hää! on ilus: Eesti Filharmoonia Kammerkoori hooaja avakontsert
12 Vardo Rumessen. Hüpassaare klaveri katkenud keel: mõtteid Mart Saarest ja tema 120. sünniaastapäevale pühendatud festivalist
15 Mart Jaanson. Albert Lortzingi "Salakütt" Vanemuises
16 la Remmel. *Northern and french*: Eesti Kontserdi ja ERSO hooaja avakontsert
16 Tiiu Tosso. Credo – elava muusika festival: IX Rahvusvaheline Õigeusu Vaimuliku Muusika Festival

BAGATELLID

19 Uudiseid Eestist

JUBILATE

21 Lembi Mets. Viiekümneaastane Nõmme Muusikakool kaleidoskoobis

KADENTS

24 Mart Jaanson. Steve Reich 66
27 Tõnu Kaalep. Kolm apokalüptilist lugu

TRIVIUM

28 Igor Garšnek. Arne Mikk kavandab Estonia koostööd Soome Rahvusooperiga

KONTRAPUNKT

30 Alice Pehk. Muusika *versus* tabletid?

LIBER

36 Rein Veidemann. *Ex ungue leonem*: Vardo Rumessen *en face*
37 Ilmus Rauno Remme esimene noot

MELOMAAN

37 Heliplaatide tutvustused

COLLAGE

40 Valik novembri muusikasündmusi

INTRO 8/2002

Maestro Eri Klas pole ainult sarmikas muusik, vaid tõeline ellujäämise meister, kes on kibestumata suutnud toime tulla igasugustel aegadel. Eesti mitteametliku saadiku mõtteid elust endises ja praeguses Eestis loeme vahetult enne seda, kui tema asutatud ja juhitud Eesti Rahvuskultuuri Fond jagab järjekordseid toetusi ja stipendiume.

Novembris on tavapärasest enam põhjust kõnelda kahest ameerika heliloojast – Steve Reichist ja Philip Glassist –, kes uuendasid radikaalselt muusikamaastikku oma "pulseerimise printsiibil" põhinevate vabastavate rituaalidega. Reich ja Glass, kes on toitunud nii lääne klassikalisest traditsioonist kui ka teiste kultuuride (heebrea, india jt) muusika struktuuridest, harmooniatest ja rütmidest, on oma kummalist ajataju tekitavate teostega ilma teinud üle kolmekümne aasta ning laiendanud mitte ainult heli, vaid ka pildi – eriti liikuva pildi – ja teksti kasutusvõimalusi. 26. novembril avaneb Eesti publikul harukordne võimalus jälgida Godfrey Reggio ja Philip Glassi kultusfilmi "Koyaanisqatsi" kontsertlinastust, esitajateks autor ja tema ansambel. Steve Reichi kakskümmend aastat hiljem valminud video-ooperi "Three Tales" lavastuse järellainetusest saame aga osa Tõnu Kaalepi vahetu mulje kaudu.

Kuna kaamos läheneb, annab muusikaterapeut Alice Pehk vihjeid, kuidas muusika abil oma eluga paremini hakkama saada.

Reet Marttila

muusika

Peatoimetaja **Reet Marttila** reet@ema.edu.ee
Toimetaja **Anneli Remme** anneli@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Kujundaja **Tõnu Kaalep**
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**
Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja **EV Kultuuriministeerium**
Väljaandja **Eesti Muusikanõukogu** Suur-Karja 23, 10148 Tallinn

Toimetus Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon (0) 6675 788
kodulehekülg: muusika.kul.ee
Reprotööd **KO Repro**
Trükkikoda **K&O Offset**
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine OÜ Kirilind

tel (0) 640 85 97, (0) 640 85 99
faks (0) 640 85 98
e-post: kirilind@estpak.ee
kodulehekülg: www.kirilind.ee
Tellimisindeks **00679**
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit **63** krooni
6 numbrit **126** krooni
Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.
Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

Esikaanel:
Eri Klas

FOTO TARVO HANNO
VARRES

Suurepärane vestleja Eri Klas on avatuid helikunstnikke nii muusikas kui elus. Kuni taasiseseisvuseni jutustas ta ainult muusikast – iseendast ja paljudest teistest selles –, nüüd aga räägib ka elust Eestimaal.

Patrioot ja maailmakodanik, nagu sa oled, millisena iseendale paistad siin päikese all, kus sind veel ainult poolustel pole nähtud?

Arvan, et patriotismi pole minusse kasvatatud, see on mulle lihtsalt kaasa antud ega olene sellest, kus ma igiliikurina parajasti viibin. Kordagi pole juhtunud, et südame alt ei käiks jónks läbi, kui koju naastes näen Tallinna torne. On asju, mida aateline inimene vahetada ei saa – ema, kodumaa. Ent küsimus on ka rollis: oled sa vabadusvõitleja või üks neist paljudest, kes teeb kodus tööd ja otsib muutuvais oludes oma kohta.

Tänu oma erialale olen tänini suutnud vältida mis tahes poliitilisi karke, ehkki kosida on püütud nii vasakule kui paremale, isegi vabamüürlusse. Aga ma olen endale aru andnud: ole see, kes sa oled, kasu on sinust just sellisena. Mul pole põhjust patriotismi demonstreerida mulgi vammust üle tõmmates või ise värvi lippudega vehkides. Nagu olin 20-30 aastat tagasi, olen nüüdki, vigureid teen vähem, kuid püüan ikka olla mina ise ja asjusse vanaviisi tolerantselt suhtuda.

Kuidas sulle paljurännanud mehena tundub, kas me eestlased oleme teiste rahvaste taustal armastusväärsed inimesed?

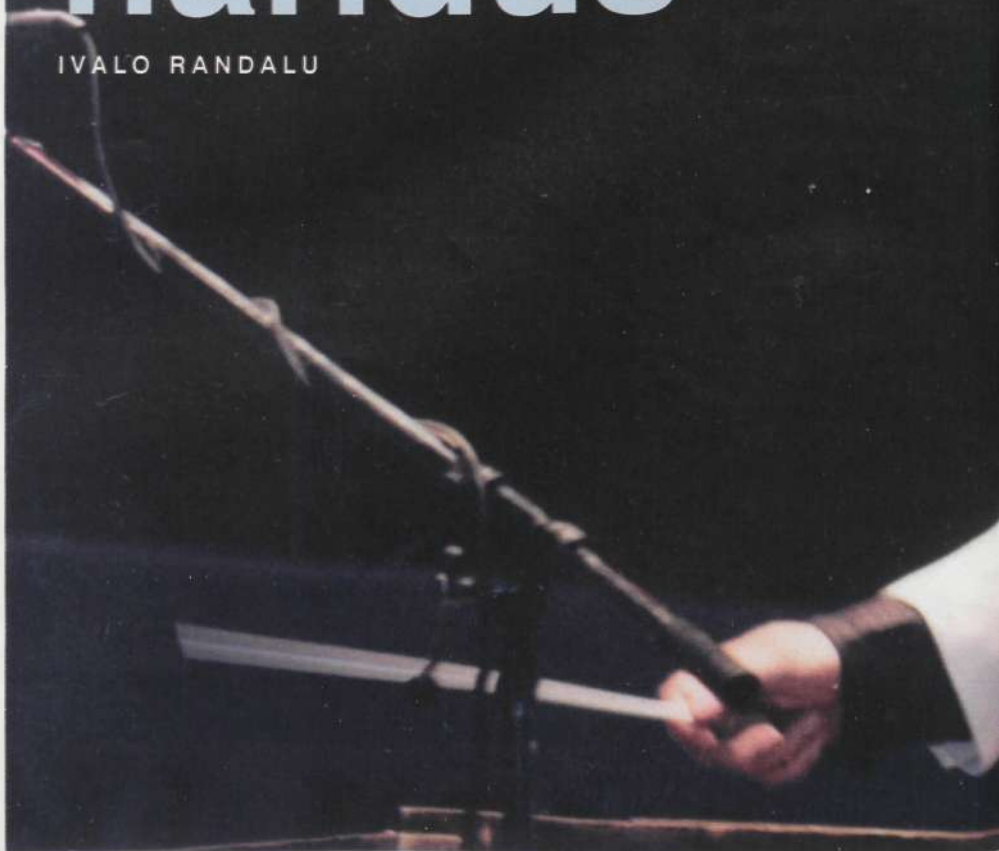
Pealiskaudselt vastates ütleksin, et näiteks Soomes kohtab hoopis rohkem “marmornägusid”. Oleme avalamad, kui ise arvata oskame. Näib, et sajandite taagast läbi tulles oleme olnud küllalt targad ja kavalad, et ellu jääda. Püsima oleme jäänud tänu suhtlemisoskusele ja ka tänu oma muusikale. Samas jälle ei teagi teist nõnda hullu paika – sajandeid üks leekiv sõdaderoos.

Eesti eluolu on muutumas, kuid ses muutumises ei tohiks nii juhtuda nagu näiteks Brisbane’is, kus ingliskeelsete tänavanimede kõrval juba jaapanikeelsed. Tallinna Veega asju ajades tuli mul siinsete ülemustega inglise keelt pruukida... Jah, päris müümata hakkama ei saa, kuid peaasi et me oma maad ja rahvast maha ei müüks.

SOOLO

Eri Klas: kõrgeima kullaproovi tagab haridus

IVALO RANDALU

Hetkel on Eri Klas Hollandi Raadio Orkestri peadirigent (1996. aastast), Tampere Filharmoonia kunstiline juht (1998. aastast), Tallinna Filharmoonia kunstiline juht (2002. aastast), Soome Rahvusooperi esimene külalisdirigent (1990. aastast) ja Rahvusooper Estonia audirigent (1995. aastast).

Eri Klas dirigeerimas oma 60. sünnipäeva auks korraldatud kontserdil Vabaduse väljakul 6. juunil 2000.

FOTO PEETER HÜTT/TIPPFOTO

EWs sai maa küll rahvale, kuid Kreenholmist Tallinna Trammini ei kuulunud meile toonagi kuigivõrd. Siis seisis Tõnisson ja Päts vastakuti selles mõttes, et esimene nägi primaarsena vaimuelu, teine aga majanduse arengut. Päts jäi maameeste toel peale ja vähemalt nälgja kunstirahvas ei surnud. Kas ühiskonna praegused hoovused on toonastega võrreldavad?

Mina ei ole siin võrdleja. Küll aga näen, et sealt, kust välja tulime, oleme teiste Ida-Euroopa riikidega võrreldes paremini välja tulnud. Kuid traagilisim on see, et aasta-aastalt läheb üha vähem lapsi kooli.

Ka meie unikaalne laulupidude traditsioon võib sattuda "punasesse raamatusse". Aga just laulu najal saime rahvaks, elasime üle võõrvõimu surve, jõudsime taasiseseisvumiseni. Eesti kultuuritegelaste järgi on joondunud nii kodu- kui välismaal; nemad on olnud parimad diplomaadid. Ja muusikud on oma tööd teinud tõlkide vahendusega. Muusikat, mida seni vaid "eksportisime", on hakatud "tegema" ka muu maailma interpreetidega. Ja nagu venelastele Tšaikovski puhul, nii tundub täna meilegi endastmõistetav, et maailmas kõlab Pärdi ja Tormise looming. Omal ajal oli Ernesaksal tükk tegu, et RAM Tšehhi- maale saada; nüüd on Tõnu, Andrese, Kalle näol teatepulk üle antud. Herkel räägitakse Eesti kaitsevõime tugevdamisest NATO suunal – minu arvates peaks meie suunaks olema kultuur, sest üks tugine ju Eesti tugevaim rünnakrühm suuresti ajudele, haridusele ja haritusele.

Viitasid oma tolerantsusele, kehtis(b) see ka nõukogude perioodi kvisingite suhtes?

Jah, kuid mitte üheselt, sest nad polnud ühe vitsaga löödud. Ja tuleb ka aru anda, mis saanuks siis, kui rahvas kogu täiega oleks metsavennaks läinud... Leedu omaaegne esimene sekretär Sneckus kauples Moskvalt välja õiguse, et kolhoosnik võiks kolmest põrsast ühe enda tarbeks kasvatada; Sneckus oskas räägida režiimis laveerida ja oma rahva majandusroomikute alt võimalikult tervena välja tuua. Eks sama üritasid siin Käbin ja Väljas.

Möödanikus olid palgad madalad, aga palganumbrid ligilähedased; nüüdsed kontrastid ongi põhjus, miks osa rahvast endisi aegu taga leinab. Liiati tehti esimestel vabadusaastatel ikka suuri vigu,

Parteitu ja erakondlike päitseteta Klas ei sekku poliitilistesse arginägelustesse, küll aga võtab sõna ühiskonnaelu kitsaskohtade, (kultuuri)poliitika tõsiste mõõdalaskude ilmnedes. De jure pole ta eales kuulunud diplomaatilise korpuse ridadesse, de facto on neid mehi, kes nii sise- kui välisriiklikul tasandil hoidnud elujõulisena Maarjamaa parimaid diplomaatilisi tavasid. Klasi taktitunne, tolerants ja sarm on kodukootud suhtlemismaneeriga aastakümneid kontrasteerunud ning kohalikku maavillast korendust ka lihvinud.

Ariel ja Eri Klas enne Soome Vabariigi iseseisvuspäeva vastuvõtule minekut aastal 2000.

FOTO SVEN TUPITS

“Üks noormees on iga kuu annetanud Peeter Lilje fondi 15 krooni; küsimus ei ole 15 kroonis, küsimus on teos endas. Kas toetada või elada kellegi arvel.”

rääkimata sellest, et järsud üleminekud on alati valusad ja toimuvad kellegi arvel. Olematuks ei saa muuta ka tohtuud raiskamisi, valearvestusi, oma taskusse krahmamisi – neid kadusid ei too enam tagasi. Ses mõttes on ka minul kui maksumaksjal ebakindel tunne: minagi olen hästi teeninud – peamiselt muidugi raja taga – ja siia päris kopsakaid summasid maksnud, aga kust ma tean, kellel sellest kasu on.

Sotsialismi laastav mõju ulatub tänasesse välja: farmerid ei leia naljalt töömehi... Aga see on ununenud, et kolhoosiski tegi ju kümnest traktorist tööd vaid kaks-kolm, teised vedelesid niisama. Teatava kontingendi puhul pole tegu mitte tööpuuduse, vaid pärsitud loomusega.

Ses mõttes on kõigis Ida-bloki maades palju "rikkis" inimesi. Esimest ja eredaimat maailmade kontrasti tunnetasin aastakümnete eest Berliinis: ühel pool tulede säras ja rõõmsaimeline, teisel pool pime ja tuim linn. Ometi alustati sõjajärgset elu üheaegselt. Üks, milles Lääne-Saksa uus algus Eesti omast järsult erinenud, olevat olnud see, et kodanikele anti materiaalses osas võrdne lähetus; aga meil sai esimees traktori ja muu rahvas aiakäru. *Wirtschaft*’iga paralleelselt rõhuti seal kohe ka kultuurile. Ja tegutseti kaalutletult.

Eestiski on tõhusa kultuuritaustaga nupukaid majandusmehi, kes mõistavad, et räämas ja ebakultuurne majandus ei tähenda otseselt veel hukku, selle algust aga küll. Mõtlen kultuursust laiemas plaanis, suhtlusoskusest alates... Siinsed haritud venelased, kellel eesti keel suus, on varmad integreeruma; majanduse koha pealt neil pea lõikab, ent ka muusikas, teatris, kunstis on nad hakka- jad.

Meil olevat nüüd juba üle 300 inimese, kes deklareerinud oma aasta sissetulekut miljoni või enama krooni ulatuses. On nad helled fondidesse annetajad?

Algul mitte eriti, selgitamise ja veenmise peale kulus üksjagu aega. Nimeline fond eeldas sajatuhandelise algkapitali. Nüüd aga on nimelisi fonde Eesti Rahvus- kultuuri Fondi juures juba üle 70. Valdavalt on asutajaks meie inimesed, kuid on ka väliseestlasi. Rõhutan, et ERF ei ole riiklik institutsioon, ei ole minis-

teeriumide käepikendus nagu Kultuurkapital, kelle toetused laekuvad aktsiisimaksust. ERF haldab erakapitali, inimeste vabal tahtel akumulereeritud vara. Me mitte ei jaga põhikapitali laiali, vaid hoopis kasvatame seda; ja toetused tulevad protsentidest. ERF tõendab, et ühiskond on moraalselt ja eetiliselt tugevnenud ning leidnud väljundi vaimujõu edendamiseks. Pean tunnistama, et ma ei ole ühegi inimese ega firma juurde läinud raha manguma, käsi õieli. Nad kõik on ise tulnud – nagu tulin minagi, kui Eesti Vabariigilt preemiaks saadud saja tuhande krooniga omanimelise fondi asutasin. Selle toel käivad noored muusikud raja taga õppimas. Hea tunne on, ja tean, et teistel annetatjatel täpselt samuti.

Kas oled Toompea prioriteete ja sealt lähetatavaid suuniseid ka endamisi vaaginud? Parteide platsdarme tunnend?

Ei, minust ei ole analüüsijat. Kui ma oleksin poliitikast huvitunud sügavuti, jätaksin kapellmeistri töö sinna paika. Olen üle elanud rohkem kui kümne kultuuriministrit ja hulgaliselt teisi ülemusi; nendega käsikäes oleksin poliitikuna ilmselt kümneid kordi tõusnud ja vajunud. Aga ma olen kogu aeg olnud kapellmeister – ja sealjuures elust mitte kõrval seistes. Nagu iga teine nii olen minagi kuulnud, mida lubatakse enne valimisi, ja näinud, mida tehakse pärast. Aga autuid on kirikuõpetajategi seas.

Surelikke võiks "lihtmenetluse" korras liigitada kahte kategooriasse: ühed, keda nende unistuste õhupall läbi elu sinna tänna lennutab, teised, kes tolle pallil lendama õpivad. Klasil on see viimane juba maast madalast käes. Ent Klas on õhupallur ka sõna otseses mõttes. Too maast-lahti-tahtmine, mis teda veel lähiminevikus ajendas kümnel juhul kümnest võtma kiire tempo asemel ülikiiret, ei andnud talle pikka aega tööväliseltki asu... Lõpuks, neli aastat tagasi, sai rahutu hing ka hobi korras maast lahti – täpsemalt Madalmaast, mis mõneti sarnaneb selle tasase kandiga, kuhu Klas oma reisiridelt alati tagasi ihkab.

Eri Klas Amsterdamis möödunud aasta suvel.

FOTO ERAKOGUST

Rahvus algab vaimust ja omariikluse tegelik areng käib ühte jalga vaimukultuuri arenguga. Kui kultuur elu kõigi valdkondade kaudu tungib sügavale riigi vereringlusse, on see parim kaitse demokraatialle, rahvusriigile enesele.

Eri Klas on Eesti Rahvuskultuuri Fondi nõukogu esimees fondi loomisest alates (1991). ERF näeb oma eesmärgina eestluse järjepidevuse tagamist; seni on toetusi jagatud rohkem kui 30 miljoni krooni ulatuses. Sihtasutuse tänavused stipendiaadid selguvad novembris.

PEETER HÜTT/TIPPFOTO

Kas kunst saab inimest paremaks muuta?

Saab, väga palju. Ja on hakatud mõistma, et kõrgeima kullaproovi tagab haridus. Paljud, kel jõukust, saadavad praegu oma lapsed välismaale õppima – parimasse kooli; ja tagasi tulles on tööolgi kvaliteeti. Nii tõuseb elujärg ja kultuur samuti.

Järelkult on nn Pätsi kreedo Tõnissoni omast realistlikum. Aga sõjajärgsed läänesakslased?

Nemad said ameeriklastelt ka võimsa majandusliku süsti – ja ikkagi oli sealne algus üüratult raske. Oma mured on igal räsitud põlvkonnal, me ise oleme järjekordne näide. Aga see ei kahanda mu ootusi. Ega ma muidu neid fonde veaks. Püüan elada nende seaduste järgi, mida mulle on sisendanud mu lähedased ja õpetajad. Nõukogude aeg ei loe siin midagi, juured on sügavamal: mõistmine ja demokraatia, ja nende märkamine, kes abi vajavad, algab kodust. Üks noormees on iga kuu annetanud Peeter Lilje fondi 15 krooni; küsimus ei ole 15 kroonis, küsimus on teos endas. Kas toetada või elada kellegi arvel. Ma näen asju helgest küljest. Sinagi jutustasid mulle, kuidas kord aastate eest tuli “Õnnevaka” aegu Raadiomajja üks mees, annetas kümme tuhat krooni, soovides kategeooriliselt

anonüümseks jääda; ütles vaid, et tal hetkel lihtsalt on see raha välja anda. Reeglina pankureid ju, pehmelt öeldes, kadestatakse. Aga Rain Lõhmus tegi omanimelise fondi mitte saja-, vaid viiesajatuhandese sissemaksega, kusjuures 25 aasta perspektiivis, mis tähendab usku nii fondi jäävusse kui ka Eesti tulevikku. Kõigil neil näidetel on tähendus, mille nimel tasub elada.

“Olen üle elanud rohkem kui kümme kultuuri-ministrit ja hulgaliselt teisi ülemusi; nendega käsikäes oleksin poliitikuna ilmselt kümneid kordi tõusnud ja vajunud. Aga ma olen kogu aeg olnud kapellmeister – ja sealjuures elust mitte kõrval seistes.”

Eri meeldib kõigile eriliselt

HANNU-ILARI LAMPILA

Eri Klas. “Eri estradeilla” (“Kes ma olen?”). Tõlkinud ja toimetanud Jouko Vanhanen. Otava, 288 lk, 30 ill.

Eesti dirigent Eri Klas on üks kõige soositumaid muusikuid Soomes. Eri meeldib kõigile. Ta on mõnus mees, suurepärase dirigent, alati heas tujus ja energiast pakatamas.

Eri Klas on kange rääkima ja võr-ratu jutuveestja. Ta on Soome televisioonis esinenud nii sageli, et muusikapubliku meelde on talletunud kindel kujutus ka tema kõne-maneerist. Kui asuda lugema mälestusteraamatut “Eri estradeilla”, hakkab õige pea tunduma, nagu kuuleksid raamatu lehekülgedelt Klasi enda häält. Väljenduslaad on tüüpiliselt erilik nii jõulise tabava rütmi kui ka ettepoole suunatud hea-tujulise hoogsa mineku poolest.

Nii elav kui Jouko Vanhaneni tõl-gitud Eri Klasi keel ka poleks, erilist kirjanduslikku mõju see siiski ei aval-da: lauseehitus on lihtne, tulemus sageli looduslikult tahumatu. Iseenesest ei ole üllatav, kui tõlkija järelõnast selgub, et mälestuste aluseks on peamiselt tekstid, mis räägitud lindile Eesti Raadios tehtud saadetes. Eestikeelne algupärane “Kes ma olen?” ilmus 1999. aastal Klasi 60. sünnipäeva eelõhtul.

Oma värvikast elust pajatab Klas väga huvitavalt ja vahendab samal ajal teavet nii eesti muusikute kui kogu rahva elukäigust NLi käsu ja surve all. Õnneseene ja toimetulemise meistrina valab Klas optimismi ja usku tule-vikku ka Eesti lähiminekule, kuigi ei kaunista asju.

Ta saavutas julguse, andekuse ja sotsiaalsete võimete abil juba varakult eeliseid, mida kindlasti nii mõnigi kadestas. Soome kaudu algas Klasi karjäär välismaal, kõigepealt mee-lelahutusmuusikas; tore on lugeda tema esimestest sammudest meie maakama-ral.

Kuna Klas on soomlastele nii tut-

tav, pakuvad põnevust lisaselgitused tema tausta ja elu algusperioodi kohta.

Pianistist ema suur tähendus on ilmnunud ka siinpool lahte, aga isast on teada vaid, et ta jäi kadunuks kusaigil Teise maailmasõja keeristes. Sakslased hukkasid Klasi isa ja vanaisa koos teiste Tallinna jäänud juutidega 1941. aasta sügisel, samal ajal kui venelased küüditasid ema, tema vanemad ja noore Klasi Siberisse. Isa kaotus suurendas Klasi kiindumust emasse veelgi. Ta ei häbene sugugi pisa-raid, mis voolavad silmist kallist ema meenutades. Klasi meelest on ka mehel lubatud nutta.

Õrnu ja valusaid üksikasju toob muidu nii maskuliinselt mõjuv Klas esile mujalgi, ja see toob ta lugejale lähedale; eriti kui tunnete lisandub poisikeselik huumor, siiras ja tagasihoidlik. Klas ei kiida ennast, vaid suhtub endasse irooniliselt.

Autori avatusest hoolimata võib lugejale siiski jääda tunne, et ta tõenäoliselt ei räägi kaugeltki kõike, mida teab, eriti nõukogudeaegsest Eestist ja suhetest Moskvaga. Kuna raamat on mõeldud eelkõige eestlastele, on see nõudnud Klasilt kahtlemata teatud enesetsensuuri.

Soome muusikaalu käsitlemisel ei ole Klas usaldusväärne allikas. Soome Rahvusoooperi 1990. aastate alguse juhtide Walton Grönroosi ja Paavo Suokko vahelist riidu selgitab ta ühekülgselt oma sõbra Suokko seisukohalt.

Kui Klas oleks teksti kirjutanud, mitte rääkinud, oleks talle jäänud rohkem aega seda läbi kaaluda. Kõneldes ei saa peatuda järelemõtlemiseks. Õnneks on Klasil kiire mõistus, mis toob teksti teatud teravuse. Kõnelemine inspireerib jutustama eelkõige anekdootlikke lugusid, ja neid jagub Klasil lõpmatuseni. Ta räägib ka palju dirigenditööst ning selle tehnilistest ja vaimsetest nõudmistest.

Mõned sündmused ja inimesed on Klasi innustanud vägagi kujundlikke ja värvikaid pilte looma, sealsamas ruttab ta teistest eluperioodidest aga läbematult mööda. Osa juhtumusi kõlasid kindlasti kaalukamalt kõnelduna, koos Klasi häälerõhkude ja isiksuse väljendusrikkusega.

Lõppakordina on saanud võimaluse lisada oma mälestused hulk Klasi soome sõpru. Parimad palad neist on kogenud muusikameestelt Juhani Raiskinenilt ja Ilkka Kuusistolt.

Ajalehest *Helsingin Sanomat* 28. 9. 2002 tõlkinud Reet Marttila

E · R · S · O
EESTI RIIKLIK SÜMFOONIAORKESTER

KONTSERDID NOVEMBRIS

8. november kell 19

Estonia kontserdisaal

Eesti debüüt

Haydn *Tšellokontsert C-duur*

Dvořák *Rondo g-moll tšellole ja orkestrile*

Szymanowski *Sümfoonia nr. 2 B-duur*

Solist: Tanja Tetzlaff (tšello, Saksamaa)

Dirigent: JERZY MAKSYMIAK (Poola)

15. november kell 19

Estonia kontserdisaal

ERSO soliste

Tšaikovski *Süit balletist "Pähklipureja"*

Koussewitzky *Kontrabassikontsert*

Schumann *Sümfoonia nr. 2 C-duur*

Solist: Mati Lukk

Dirigent: TOOMAS VAVILOV

22. november kell 19

Estonia kontserdisaal

Kuldne klassika

Mozart *Avamäng ooperile "Don Giovanni",*

Klaverikontsert nr. 21 C-duur

Rondo D-duur klaverile ja orkestrile

Schubert *Sümfoonia C-duur "Suur sümfoonia"*

Solist: Mihhail Rudy (klaver, Prantsusmaa)

Dirigent: VLADIMIR ZIVA (Venemaa)

MUUSIKA
HEA
energia

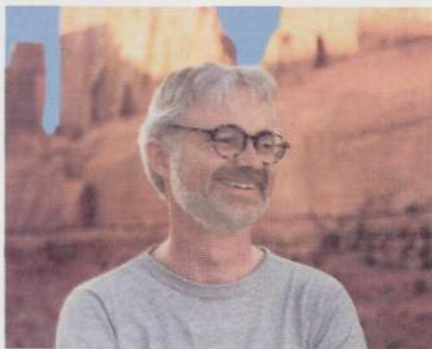
Piletid: Internetis www.piletipunkt.ee
Piletipunkti müügikohtades üle Eesti (tel (0) 6 400 337),
Eesti Kontserdi piletikeskuses (tel (0) 6 147 760)

www.erso.ee

Twin Towersi purukssõitmise järelkajad muusikas: New York Times süüdistab helilooja John Adamsit Ameerika-vastasuses ja terrorismi romantiseerimises

■ “On the Transmigration of Souls” – sellist pealkirja kannab “maksimaalse minimalisti” John Adamsi (s 1947) uusimaid oopusi. Teos valmis New Yorgi Filharmooniaorkestri tellimisel ning on loodud 11. septembri katastroofis hukkunute mälestuseks. Esiettekannete seeriat (19.–24. september; Lincoln Center; kaastegevad Brooklyn Youth Chorus ja New York Choral Artists) juhatas Lorin Maazel. Ent vastsed “Hinged” pole Adamsi ainus teos, mis mulluse terrorirünnaku tõttu päevakorral. Läänud sügisest alates on õhus – ja paraku üpris kummalise helgiga valgusvihus – 1991. aastal kirjutatud laevakaaperdamisoooper “The Death of Klinghoffer”. Kui varasematel aastatel leiti, et tükk on naiivne ja totravõitu, siis pärast Twin Towersi varisemist süüdistas muusikateadlane Richard Taruskin New York Timesi veergudel Adamsit “antiseemitismis, Ameerika-vastasuses ning terrorismi romantiseerimises ja võimendamises”. Ilmselt ikka seetõttu, et palestiinlastelgi on loos sõnaõigus. Koraani tekst kõrvu Vana Testamendiga, “hea” ja “halva” kastisüsteemi eiramine, liigne elliptilisus, mis võimaldab nii- ja naasuguseid tõlgendusi – kõik see jättis äkitselt mulje, nagu osatataks Uue Maailma valu. Ning demokraatia lipulaev asus end kaitsma. Bostonis katkestati ooperi väljatoomine, iseseisvad numbrid haihtusid sümfooniaorkestri kavast; “terroristi-koorid” asendati Emily Dickinsoni tekstile loodud “Harmoniumiga”. Kuid reageeris ka Adams: ta kritiseeris Ameerikas süvenevat vaimset ruumpuudust, mille tulemusena tõrjutakse palestiinlaste arvamus isegi kunstiteosest. Adams täpsustas ka, mis leeri ta ise kuulub: “Hiljaegu nentis Susan Sontag, et USA valitseb õhkkond, millesarnast pole viimase neljakümne aasta jooksul kogutud. Ma olen temaga päri.”

Hetkel on Adamsil käsil tellimustöö Disney Concert Halli avamiseks (Los Angeles; sügis 2003); lähiajal kavatseb ta kirjutada autobiograafilise alatooniga loo Californiast – midagi sama pulbitsevat ja

John Adams.

stereotüübivaba helides, nagu see Jack Kerouacil on õnnestunud sõnas. Endistviisi oodatud on kõikjal maailmas “El Niño. A Nativity Oratorio”. 30. novembril dirigeerib Adams seda Amsterdamis ning jääb vaid loota, et ideoloogidele Jõuluoratoriumis midagi kahtlast kõrva ei hakka. Kuid kindel ei või olla, sest juba pealkiri on kahemõtteline: niño tähendab “poisslast”, kuid samas ka “talviti Ameerika lõunaosariike laastavaid tormituuli”; ning jumalaemalgi on teoses oma seisukohad ja teda oleks justkui mitu.

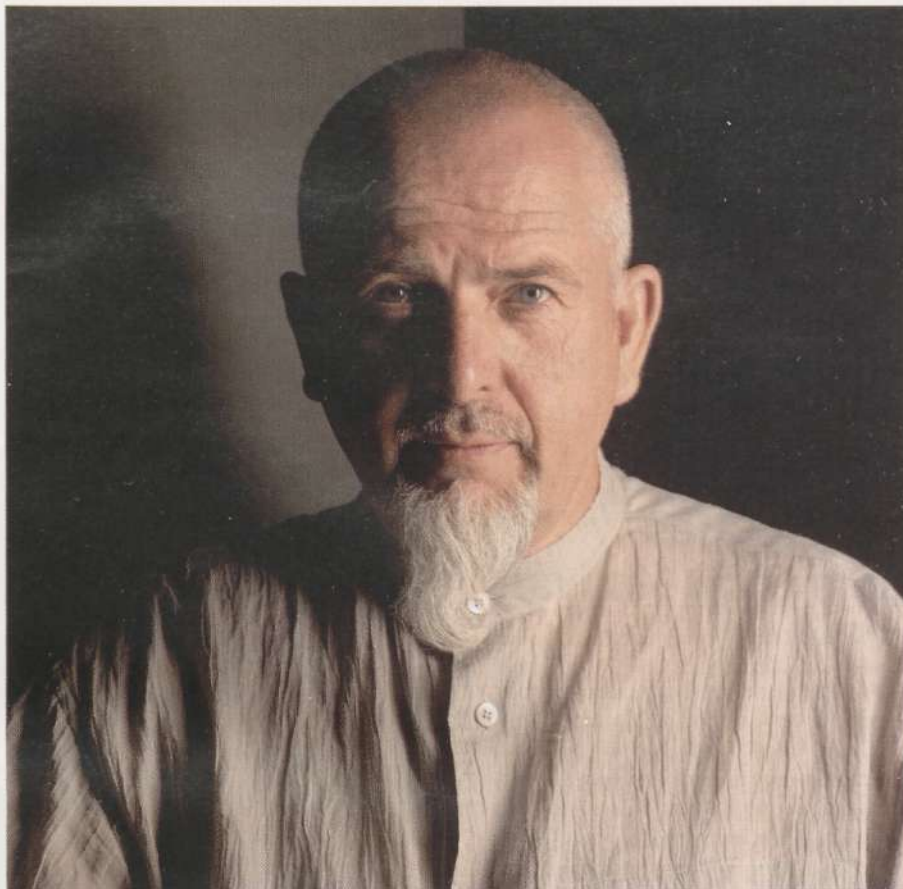
■ Maria Callas, keda ta kaasaegsed hardalt *Divina* Mariaks kutsusid, sündis 1923. aastal New Yorgis. Tema sünnikuu-päev on tänini ebamäärane: pakutakse nii 2., 3. kui ka 4. detsembrist. Oma esivanemate maale Kreekasse siirdus ta teismelisena. Merereis laeva Saturnia pardal kestis ligi kuu ning kogu selle aja olevat ta lahutamatuks seltsilisteks olnud kolm laululindu: David, Stephanakos ja Elmina. Nemad olid esimesed, kellelt Maria Callas õppis *bel canto*’t. Järgnes Ateena konservatoorium. Sõja lõppedes pöördus Callas Ameerikasse. Mõõdus paar loominguliselt tagasihoidlikku aastat ja ta naasis Euroopasse, sedakorda Itaaliasse. Itaalias sai Callasest “sajandi primadonna”, kelle repertuaar küündis 110 ooperini. Nende väheste vastumeel-

sete asjade hulgas, mida talle laulda ei meeldinud, oli Bizet’ “Carmen”. Callase ja Toscanini täitumatuks unistuseks jäi Verdi “Macbeth”; tol ajal seda La Scalas ei lavastatud. Maria Callas suri 16. septembril 1977 Pariisis. Vahepealt pärast Callase surma tegid Columbia Pictures ja Paramount legendaarse soprani sõbrale Franco Zeffirellile ettepaneku vändata diiva elust üks tõeliselt suurilmalik kasatükk. Zeffirelli loobus, sest tema ja ta isehakanud leivaisade põhimõtted ei langenud kokku. Idee kui selline jäi aga püsima ning tänavu 16. septembril, Maria Callase 25. surma-aastapäeval esitleti Pariisis Gaumont’i teatris Franco Zeffirelli filmi “Callas Forever”, peaosades Fanny Ardant ja Jeremy Irons. Film räägib lauljanna elu lõpust, nendest viimastest varjukuudest, mil Callas pages kõigi oma sõprade eest, ilma et nood oleksid seda märganud või mõistnud. Kõmulugude järelkaja, mis Callase nime ikka veel saadab, filmist ei kosta. “Callas Forever” on lugu täiust ihaldanud geniaalsest lauljannast, kes on kaotanud oma hääle, ainsa, mille ta tahtis järeltulevatele põlvedele pärandada. Jeremy Ironsi kehastatud impressario Larry Kellys ning tema pakutud “Fausti-lepingus” (filmi-Callas soostub, päris Callas loobus) on üksjagu Zeffirellit ennast. Vahepealt enne filmi “Callas Forever” esitlust raputas Zeffirelli avalikkust hammustava kriitikaga Maria Callase kunagise koduteatri La Scala ja peadirigent Riccardo Muti aadressil. Zeffirelli arvates on La Scalast saanud Bagdad, kus võimutseb türann; kõik, lauljad kaasa arvatud, on muutunud neljandajärguliseks. Oma koleerilise sõnavalingu kokkuvõtteks lisas ta: “Esmaklassiline dirigent oleks enda ümber koondanud väljapaistvad isiksused. Praegu kullutatakse aga astronoomilisi summasid vaid jumaldatud peadirigendi imidži kujundamiseks.” Koos Zeffirelli vihapurskega trükkis ajakirjandus ära ka kultuuripoliitikute kaine vasturepliigi (17. september, Quotidiano Nazionale, Il Messaggero).

■ Giuseppe Verdi “Macbeth”, millest Callas ja Toscanini omal ajal jäidki unistama, tuleb aga 24. novembril välja Firenzes (Teatro del Maggio Musicale Fiorentino); dirigeerib Julia Jones, kes võitis kohaliku publiku sümpaatia aastal 1999 “Lohengriniga”; ooperilavastajana debüteerib leedulane Eimuntas Nekrosius. Kõikmõeldavate auhindade ja preemiatega üle külvatud Nekrosius (s 1952) ei ole intervjuueeritava rollis kunagi nõukogude temaatikal liugu lasknud. Selgelt ühemõttelisele küsimusele, kas ja kui palju teda ikka Vene ajal takistati, on Nekrosius alati sama üheselt vastanud, et teda ei takistatud. Rahvusvahelise publiku ette pääsesid ta lavastused kaheksakümnendate algupoolel ning kohe vallandus nn Nekrosiuse-maania. Esialgu levis see vaid pühendunute kitsas ringis, järk-järgult aga nakatas laiemat kultuuriüldsust. Nekrosiuse loomingule lähenetakse mitmeti: ühest küljest käsitletakse tema lavastatud vene klassikat (Puškin, Tšehhov, Gogol) ja Shakespeare'i triloogiat (“Hamlet”, “Othello”, “Macbeth”) kui õppematerjali, mille metoodilisel lahkamisel oleks justkui lootust jõuda salateadmise lätneni; teisalt aga kui hetke paleust, visuaalset poeesiat, mis kõrgub allutamatute ürgelementide kohal. Nekrosiusel tema enda teada loomemee-
todit ei ole, noortele ta sõnumit jätta ei taha, tööasjadest talle rääkida ei meeldi ja oma elust, mis olevat mõneti tüütu, pole tal midagi põnevat pajatada. Põnevus saabub “Macbethiga”. Ootame ära.

Firenze on välja kuulutanud ka Maggio 2003 kava: kevadfestivali 70. aastapäeval plaanitakse mängida “Fideliot”, “Tituse halastust”, “Othellor”; dirigeerivad Paavo Järvi, Ivor Bolton, Zubin Mehta.

■ Sidet ürgelementidega, looduse varjatud ja vallali jõududega näib otsivat ka Peter Gabrieli (s 1950) “Up”, mille väljatulek ajastati teadlikult septembri täiskuufaasi. “Up” täiendab Gabrieli varasemat nudipealkirjadega albumite rida (“So”, “Us”, “Ovo”); uuel sooloplaadil on 10 lugu, mille settimine, töötlemine ja eeskätt muidugi väljasureerimine 130 hulgast, võttis aega kümme aastat. Sest Gabriel, nagu ta ise ütleb, on “neetult pikatoimeline” ja uudishimuliku inimesena meeldib talle

Peter Gabriel.

maailmas niisama ringi vaadata. Kultuurimisjonäri, impressaario ja WOMAD-festivali juhina (World of Music, Arts and Dance; Gabrieli ja Thomas Broomani algatus aastast 1980) ta seda viimast peamiselt teebki. “Up” on ambitsioonikas plaat: risteldakse sümbolite ja metafooride, olemise äärepunktide, ebakindluse ja hirmude vahel; ja mänguvõttena kasutab Gabriel edukalt ära ka seitsmekümnendatel hüljatud Genesisi hiigelretoorika.

Juba pikemat aega on Gabriel olnud kontaktis Atlanta ülikoolis tegutsevate teadlastega, kes õpetavad ahvidele kurtumade keelt. Gabriel on ahvide edusammudest (ka muusikalistest) vaimustuses, edaspidi kavatseb ta kahe šimpansi seltsis musitseerida ja ühised saavutused plaadile jäädvustada.

■ 4. septembril suri Pariisi lähedal Neuillys 98. eluaastal pianist ja pedagoog Vlado Perlemuter (s Kovnos; nüüdne Kaunas). Vältimaks tsaarimpeeriumi

juudidpogromme, emigreerus perekond 1907. aastal Prantsusmaale. Mõnda aega suunas Perlemuteri pillimänguharrastust Moritz Moszkowski, Pariisi konservatooriumis õppis ta Alfred Cortot' käe all. Poisipõlves tuli tal leiba teenida tummfilmisatjana; hiljem töötas ta Pariisi konservatooriumis, juhendas meistrkursusi Jaapanis ja Kanadas. Esimese kaaluka kontserdi andis ta 1922. aastal Genfis; aastal 1993 toimus Genfis ka Perlemuteri lahkumiskontsert. Oma pitseri vajutas maailmasõda: nagu paljudele ta rahvuskaslastele, nii kujunes see ka Perlemuterile sundrändamise ajaks; sõja jalust pääsemiseks tuli kuulirahe all ületada riigipiire. Perlemuteri ülimald imetusobjektiks oli Raveli looming. Tema Raveli-tõlgendus pärineb “algallikast”, on sündinud vahetus koostöös heliloojaga; Raveli ideemaailma on Perlemuter kajastanud ka raamatus “Ravel d’après Ravel”.

Mailis Pöld

IMPRESSIOON

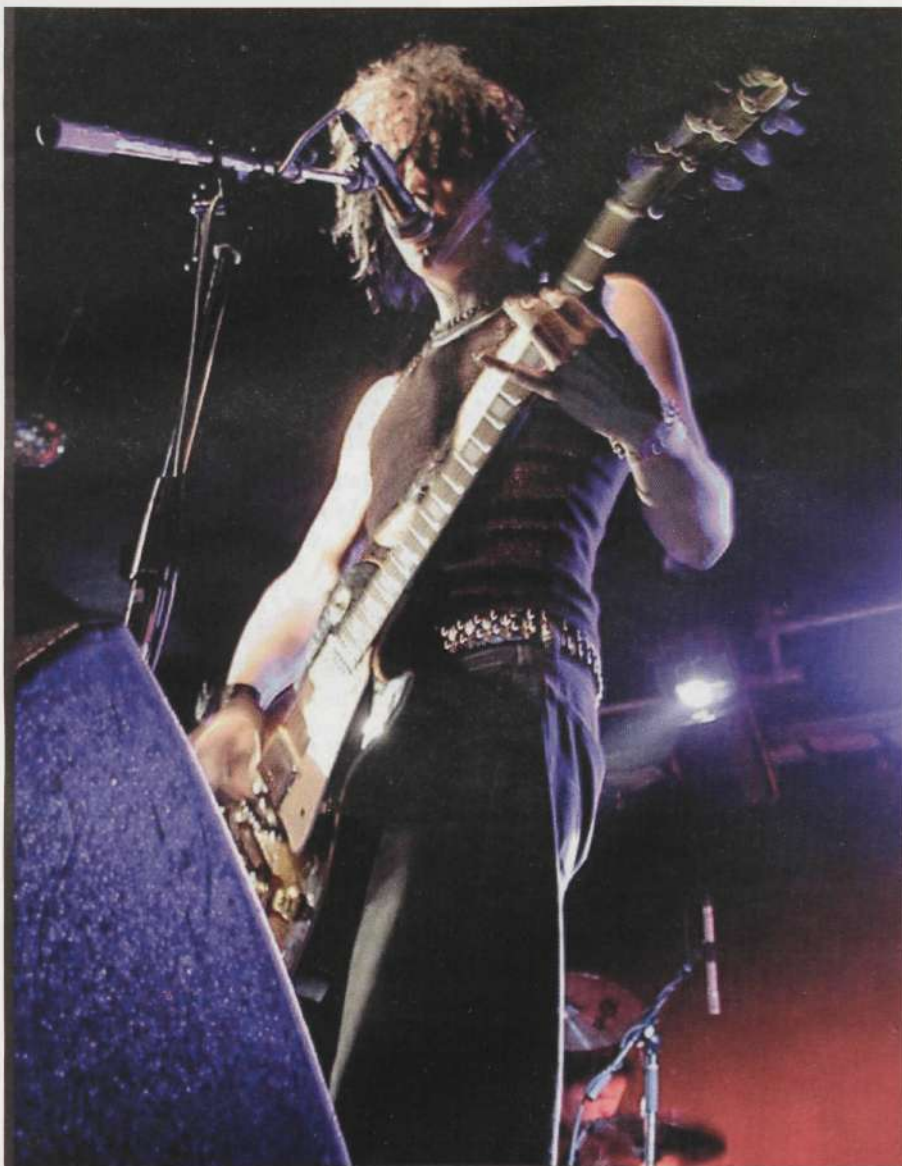
Juko-Mart Kõlar kristliku muusika festivalist “Xtreme2002”
Anneli Remme EFKK hooaja avakontserdist
Vardo Rumessen Mart Saare juubelifestivalist
Mart Jaanson Liis Kolle ooperilavastajadebüüdist
Ia Rimmel ERSO hooaja avakontserdist
Tiiu Tosso õigeusu muusika festivalist “Credo”

“Xtreme2002” – igas mõttes äärmuslik festival

JUKO-MART KÕLAR

“Oh sa heldene aeg! Me teadsime juba varem, et eestlased on heas mõttes hül-
lud, kuid ealeski ei osanud me oodata nii
suurt rahvamurdu, kes meile lava ees
vaimustunult kaasa elas. Suur tänu kõigi-
le, kes tegid sellest meie parima ülesastu-
mise väljaspool Soomet! Nautisime
laupäevast kontserti tööpoolest täie rin-
naga. Meile meeldis teie maa ja rahvas
ning loodetavasti kutsute meid varsti
tagasi!” Nii on kirjas “Xtreme2002”
peaesineja Jacks of All Tradesi kodu-
leheküljel uudiste lahtis. Niisiis toimus
14. septembril Tallinnas Zelluloositehase
Skate Citys kristliku muusika festival
“Xtreme2002”. Tegu oli samanimelisse
festivalisarja kuuluva üritusega, mille
raames toimusid veel ekstreemspordi
võistlused ja *performance*.

Kella kuue paiku õhtul hakkas bussi-
jaama poolt “tehase” suunas üles kõmpi-
ma sadu ekstreemselt riidetatud tegelasi;
lunastanud pileti, põgenesid noored
vihma käest räästa alla ja leidsid eest
müstilise kujundusega kontserdisaali, kus
lasti juba asjakohast muusikat ning projit-
seeriti ekraanile vastavasisulisi videoid.
Peagi kuulutas ekstravagantne õhtujuht
Risto Tamm kontsertõhtu alanuks ja
eksalteeritud meeleolus publik valis
endale meelepärasema – kas võlvidega
väiksemas saalis toimunud ekstreemspor-
di võistlused ja etteasted või suures saalis
vinüülplaatidelt muusikat valinud DJ
Critikali (kelle “töölaud” asus muuseas
kõrge rullisukaasi ülaservas).

Kui sisu on õige, siis olgu vorm milline tahes!
Kristliku muusika festivali “Xtreme2002”
peaesineja Jacks of All Trades.

Live-muusika poole pealt tegi otsa lahti 70. aastate *peace-rock*'i ja *britpop*'i viljelev The Provokers. Kollektiiv erineb tavalistest "nelja-mehe-bändidest" selle poolest, et lugedes on kasutatud trompetit, süntesaatorit, polüfoonilist laulu ning põhituumikusse kuuluva nelja noormehe etteastumisi toetavad sageli mitmed interpreetid väljastpoolt (seekord olid nendeks soolokitarrist Paul Daniel ja poplaulja Riina Riistop). Kuigi valdavalt esitas kollektiiv oma kiiremaid lugusid, jäid kaks paremat pala siiski lõppu – aeglane ballaad "Evening Song" ja U2 repertuaarist pärinev "Walk On". Viimati nimetatut võibki pidada The Provokersi sõnumiks – laul lõpeb võimsa kooriga "Hallalujah", mida selleks ajaks juba ligi 800-pealiseks kasvanud publik innukalt kaasa laulis.

Järgmisena esines ansambel Dream Room. Tegu on ühe esimese kristliku rockmuusika kollektiiviga Eestis. Siinkohal tulevad meelde aastatetagused noorteüritused, kui bändi ülesastumisele järgnes mitmepäevane poleemika, kas selline muusika saab olla kristlik ja kuidas see mõjub noortele. Nüüd, aastaid hiljem, on eesti kristliku muusika tegeledes hakanud seda aktsepteerima ja tulisemad vaidlused paistavad seljataga olevat. Siiski jääb küsimus – kus on see piir, millest üle astudes satub inimene lihtsalt ekstaasi ilma mingi vaimuliku elamuseta? Igatahes andsid "unistustealased" harjumuspäraselt hea kontserdi ja kui enne esinemist võis skeptikutele jääda mulje, et "mida üks kolmeliikmeline punt ikka suudab", siis viimase loo kõlades (selleks oli "You", mida kollektiiv on esitanud juba üle kuue aasta järjest!) oli see väärarusaam täielikult kummutatud.

Õhtu viimane esineja oli juba hoopis teisest puust. Selleks ajaks moodustusid saalis n-ö "inimmäed" – publik oli kohad sisse võtnud rulluisurampidel ja kõikvõimalikel tasapindadel, mida leidis ekstreemses kontserdipaigas rohkesti. Soomest pärit Jacks of All Trades alustas esinemist täielikus pimeduses, kostis ainult vaikne kitarrimeloodia. Siis käisid "välgsähvatused" (stroboskoobid), saal täitus "uduga" (toss) ja "loodusõnnetuste" põhjustaja (bändi vokalist) hüüatas: "Good evening, Estonia!" Seejärel hüppasid põhjanaabrid korraga õhku ning sellest sai märguanne massidele, kes nüüd lava ette voorisid. Kontsert oli alanud!

Siinkohal on raske öelda, kas kõige suuremat rolli mängis võimas muusika ise, lava-*show*, sisuline pool või hoopis publiku seas valitsev ühtsustunne; igatahes lõpptulemusena moodustus midagi sõnulseletamatut ning enneolematut ja umbes tunni aja pärast, kui ekraanile ilmus sõnum "Go with God", võis noorte (higistelt!) nägudelt välja lugeda ülimat rahulolu, vaimustust ja väsimust (viimane oli põhjustatud "kurnavast" füüsilisest tegevusest lava ees).

Idee autori ja ühe korraldajana tahaksin ära mainida vahest kõige olulisema küsimuse, mis puudutab ürituse sisulist poolt. Pidin "Xtreme2002-le" eelnevatel nädalatel korduvalt selgitama, kuidas on omavahel seotud säärane muusika, ekstreemsport ja kristlus. Tegelikult on asi selles, et kui vaatame tänapäeva Eestit ja eelkõige noorte hulgas valitsevaid trende, siis võib öelda, et kristlane olla on väga ekstreemne. See vastandub täielikult praeguse aja noorte maailmapildile ja tõekspidamistele. Eks sama lugu ole ju ka ekstreemspordiga. Selle harrastajad kogevad äärmusi: pidevalt ähvardab risk end vigastada, kuid skeptikud ja kõrvaltvaatajad võivad ainult unistada tundest, mis valitseb näiteks langevarjuga hüppates, ookeanilainetes surfates, lumelauaga Elbruselt laskudes või rulluisukudega saltot hüppates... Muusikalise poole pealt jään radikaalseks: kui sisu on õige, siis olgu vorm milline tahes! Ütleme, et kristlik muusika on üks supp, millesse igaüks saab panna just nii palju soola, kui talle maitseb. Teisisõnu, kellelegi ei tohiks mingit muusikalist stiili peale suruda või üht teisest paremaks pidada; unustamatu vaimuliku elamuse võib pakkuda nii gregooriuse koraal kui kõige karmim kristlik *metal*. See kõik sõltub ainult kuulaja vanusest, taustast, tõekspidamistest ja eelistustest.

Teine küsimus puudutas DJ Critikali osalemist kristliku muusika festivalil. Siinkohal ei saa mainimata jätta, et tegu oli otseselt mittekristlastest noortele mõeldud üritusega ja DJ Critikali kuulajakond kuulub just nimelt sellesse sihtgruppi. Seega jõudis teave "Xtreme2002-st" efektiivselt inimesteni, kellel seda võib-olla kõige rohkem vaja oli.

Lõpetuseks võib öelda, et nii korraldajatelt, esinejatelt kui ka külalistajatelt on seni tulnud vaid positiivset vastukaja ning rahuldust pakkus kindlasti ka asjaolu, et

juba samal õhtul võis ürituse ametlikult koduleheküljelt www.xtreme2002.com lugeda vaimustunud noorte kommentaare ja küsimusi, mis puudutasid juba järgmise aasta festivali. Eks elu näita, kas Sonico (korraldav organisatsioon) kollektiivil energiat ja uusi ideid jagub, aga tänu õnnestunud "Xtreme2002-le" on selleks lootust küllaga!

Tõuse, mu arm, sest su hääl on ilus

ANNELI REMME

Eesti Filharmoonia Kammerkoori hooaja avakontsert 13. septembril Rakvere kirikus. Dirigent Paul Hillier. Solistid Kaia Urb, Iris Oja, Eha Pärj, Juuli Lill, Mati Turi, Allan Vurma, Uku Joller ja Tiit Kogerman.

Tunnen kaasa. Inimesele, kes püüab sõnadega kirjeldada Eesti Filharmoonia Kammerkoori kõla. Palusin seda teha inglise heliloojal Howard Skemptonil, kelle uus teos "Rise up, my love" kõlas Rakveres maailmaesiettekandes. Ka tema suutis vastuseks leida ainult sõnu, mis tunduvad banaalsed, aga vastavad üleni tõele: "Väga puhas, selge, väga hea intonatsioon. Kõik koori liikmed on ju eraldi kuulates nii head. Neis on tohutu jõud – nii õrnus kui ka tugevus. Nad võivad laulda maagilise õrnusega minu teost, aga kui peavad laulma suure jõuga, näiteks Tippettit, teevad nad seda sama hästi. Selle kontserdi kava oli eriti hea just sellepärast, et see näitas koori kõiki võimeid."

Mida siia lisada? Kindlasti palju kordi kinnitust leidnud tähelepaneku, et koori ainulaadseks peetud üldkõla tekib sellest, et aastaid on püsinud kindel, hästi kokku sulav tämbrituumik, milles aeg-ajalt domineerib mõõdukalt teiste üle mõne üksiku kooriliikme reetlikult tuttav häälevärv. See on nähtus, mis lisab koori üldkõlale liikuvust ja elavdab iga esitust veelgi. EFKK on oma värvivahelduses muusikaline kameeleon, see on üks koori jumaldamise põhjusi.

Skemptoni ja Tippetti kõrval seisid avakontserdi kavas Desprez, Gesualdo, Pärt ja Britten. Enesele ootamatult sain

Howard Skempton ja Paul Hillier Rakveres.

FOTO TÖNU TORMIS

suurima elamuse Pärdi “Dopo la vittoria”. Mõne aasta tagusel “Vox Est Festil” ei jätnud see mulle erilist muljet, kuid seekord pani Hillieri ja koori tõlgendus mind tõsiselt imetlema teose tämbriännakuid ning vormi. “Dopo” alustab vokaalselt riskantse tertside põrgatamisega – hääled hüppavad nagu pallikesed edasi-tagasi üle oktaavi. Seejärel teeb lugu ümbermaailmareisi, käib mööda fakteure, kõlasid, meeleolusid ja hakkab jälle oma kardsäraavaid tertsipalle põrgatama. Kõrvalt kuulates jube ülesanne eriti sopranitele.

Hiilides kõrvale kaunitest vanamuusikutest ja Tippetti porgyjabessilikest spirituaalidest – ühe erandiga: ei saa jätta märkimata tenor Mati Turi hiilgesoolot selles, kuna harva tuleb kedagi kuulates pähe keeleliselt perversne, aga sisult siiras võrdlus *positively transforming deus ex machina* –, liiguksin Britteni ja Skemptoni juurde. Olen Brittenit tõistel põhjustel palju kuulanud ja veendunud, et ükskõik millisele kooriliigile kirjutades kõlab tema puhul ikka poistekoor. Nii ka hümnis muusikute kaitsepühakule Ceciliale, kelle surmapäev on BB sünnipäev. On vist üleaurune öelda, et Hillieril õnnestus eesti koor väga inglispäraseks voolida. Selle loo esitusse jättis iludusmärgi Kaia Urbi ingliregistris soolo. Ja kuidas mõjus BB mister

Skemptonile? Ennastunustavalt: “Britteni muusika on minu elu suurimaid huviseid ja ka sellel kontserdil oli Britten mulle kõige õnnestavam osa. Olin tema kuulamisest nii liigutatud, et mind tabas üllatus, kui algas mu oma lugu. Olin täiesti unustanud, et minu esiettekanne on kavas järgmine.”

Skemptoni lugu... “Rise up” on mingis mõttes nagu mõni popmuusika hitt – esimene kord kuulad lihtsalt ära, mõtiskled materjali üle ja väljud sellest kriimustusteta. Aga siis kuulad veel ühe korra (popmuusika puhul ei ole see küll enamasti vabatahtlik), veel ühe – ja avastad end selles oleemas. DJ Paul Hillieri kommentaar: “Skemptoni “Rise up” on pealispinnalt vaadates ülilihtne, aga süvenedes avastad selles midagi hoopis muud. Väga isiklik muusika, väga meeleline, aga talitsetult. Teksti Ülemlaulust soovitasin talle mina. Ootasin huviga, mida Skempton sellest teeb.”

“Rise up, my love” on väga leebe, hingeline, kogu aeg “voolab mürri”. Vanasti tavatseti sellist helikeelt ehk nimetada eklektiliseks. Kõrv harjub ära millegi vanamuusika stilisatsiooni laadsega, aga siis keerab helikeel kogu oma leebuses tundmatu “nurga taha”. Helilooja peab end väga kindlalt tundma, kui nii lihtsana mõjuvat muusikat kirjutada julgeb.

Hüpassaare klaveri katkenud keel

Mõtteid Mart Saarest ja tema 120. sünniaastapäevale pühendatud festivalist

VARDO RUMESSEN

On sügis. Kadriorus helilooja Mart Saare monumendi jalamil kolletavad puulehed ja selle juurde viival teerajal kasvab rohi. Vaid harva eksib siia mõne väsinud teelise jalg, et monumendi jalamil pudelist rüübata. Vastas asuvas majas elas kunagi meister ise ja sellel ilutses mälestustahvel. Nüüd on see juba ammu kadunud... Vaevalt teab juhuslik möödakäija, kelle maja see on, kellele see monument on pandud või kes oli Mart Saar...

Kaugel Mart Saare sünnikohas Hüpassaares on kogu loodus end ehtinud otsekui kirevate rahvariide võõkirjadega ja metsaalune kattub kollase lehevaibaga nagu kusagil võlumaailmas. Rabalaukad ja soosilmad peegeldavad sinise taeva all hõljuvaid pilvepuhmaid ja kutsuvad oma salapärasesse embusse. Kanarbik täidab lillaka leegiga kogu ümbruse. Kuigi selles kõiges on omajagu nukrust, pakatab hing looduse ilust ja poeesiast, millest on võrsunud Mart Saare omapärane muusika. Kunst, mis on sündinud pikkadel jalutuskäikudel metsas ja rabas, kodus klaveri taga, seesmise paratamatuse sunnil:

Luule, see ei tule tuulest,
Ega hõlju õhust ka.
Ära sunni, ära keela,
Kõik see oleks asjata!
 (“Luule, see ei tule tuulest”)

Keset metsalagendikku seisab üksikuna Mart Saare sünnimaja, kuhu harva satub mõni külaline. Siin on ka klaver, millel ta kirjutas suurema osa oma loomingust. Üks klaverikeel on katkenud...

Saare sünniaastapäeva õhtul pöördus Veljo Tormis tema poole: “Armas Mart, meil on nüüd tavaks saanud sinu juubelit tähistada iga kahekümne aasta tagant. [---] Sellepärast ole armuline meie vastu. [---] Aga kui meie ei austa enam oma muusikavanemaid [---], siis pole teada, kas meie käsi edaspidi ikka hästi käib ja meie muusika kaua kõlab maa peal? Sellepärast palume nüüd sind, armas Mart, – kas sina saad kõik selle meie andeks anda?”

**Rabamaastik – Mart Saare
südamesöber ja “kunstiline nõuandja”.**
FOTO VARDO RUMESSEN

Mart Saar
Klaveriteosed
Piano Works

I

**Klaveri-
teoste
kaua-
oodatud
väljaanne.**

Aga kes see Mart Saar üldse oli?
Kui tähistasime aastal 1982 Mart Saare 100. sünniaastapäeva, kujunes see rahvuslikuks manifestatsiooniks võõrvõimu vastu. Meenutame: toimus 2 teaduskonverentsi (kokku 17 ettekannet),

laulupäev Viljandis, taidluskooride võistlus, vokalistide ja pianistide konkurssid; ilmus 9 raamatut, 7 noodiväljaannet, 12 heliplaati; toimus 5 kunstinäitust, avati 2 monumenti (Tallinnas ja Tartus), tehti 3 filmi ja 7 telesaadet (lisaks

kontsertide ülekanded) ning 11 raadiosaadet (peale selle kontsertide ülekanded ja erisaated Kölni ja Oslo raadios); arvukalt kontserte Tallinnas, Stockholmis, Riias, Tartus, Pärnus, Rakveres. Kadrioru lossis kõlas peaaegu kogu helilooja klaverilooming, ajakirjanduses ilmus ligikaudu 30 artiklit. Gustav Ernesaks avaldas lootust, et “juubelijärgselt leiab Saare looming veelgi laiema leviku, veelgi meisterlikuma ettekande ja alalise aukoha meie kontsertide kavades. Hea vana on alati uus!” Kas Ernesaks eksis?

Nüüd, Mart Saare 120. sünniaastapäeva puhul küsime: kes oli Mart Saar Eesti muusikaajaloos ja kes on Mart Saar meie tänases Eesti muusikaelus? Milline koht oli Mart Saarel oma ajas ja milline on tema koht praegu?

Karl Leichter kirjutas kakskümmend aastat tagasi: “M. Saar ei ole suur eesti rahvuslik helilooja mitte ainult sellepärast, et ta helilooming võrsub eesti rahvamuusikast, vaid veel enam sel põhjusel, et tema teostes haruldaselt nähtaval kujul, ka tänapäeva moodsale väljenduslaadile vaatamata, kõikjal kajastub ja elab kaasa ürgne rahva ellusuhtumine, elu tunnetamine ja looduslähedus. Saar ei ole mitte ainult suur rahvuslik kunstnik, vaid ka suur rahvuslik elufilosoof ja inimene.” Kas need sõnad on aegunud?

Saare 120. sünniaastapäevale pühendatud kontsertidel kõlasid taas tema laulud ja klaveripalad. Muusikaakadeemias toimus teaduskonverents. Noored interpreedid püüdsid leida võlusõna, mille abil taastada katkenud seosed Saare loominguga poeetilise maailmaga. Kuigi meistri helitööd on juba ammu tammepärjaga kroonitud, kõlasid need paljude jaoks otsekui avastusena.

8. septembril kogunes suur hulk lauljaid Hüpasaarde Saare loominguga lähteid otsima. Kohal oli üle tuhande laulja ja metsavaikusel kõlasid helilooja metsalõhnalised koorilaulud. Helilooja töötoa akna taha oli kogunenud arvukalt kuulajaid, kes sügispäikesel kirkuses kuulasid Saare rabahõngulisi klaveriprelüüde.

Kadrioru lossis kõlasid taas helilooja kordumatult omapärased soololaulud ning raekojas esitleti pärast kolmekümne aasta pikkust ootamist Saare klaveriprelüüdide esmaväljaannet. Mustpeade Majas kõlas julge ettevõtmisena naiskooride ettekandes tsükli “34 rahvaviisi” maailmaesiettekanne ja pidulikult lõpp-

kontserdil Estonia kontserdisaalis kostsid ka taas (nagu uudisteostena?) mitmed Saare kooriloomingu pärlid.

Ometi oli tunne, et midagi olulist puudus. Puudus Saar ISE koos oma vaimuga.

Kahjuks pidime tõdema, et kõik need sündmused ületasid vaevalt uudiskünnise. Ilmselt oli neis päevades liiga palju positiivseid emotsioone, mis ajakirjanduse arvates võiks turukonjunktuurile negatiivselt mõjuda. Ajalehtedes ilmus Saarest vaid paar artiklit, ETV piirdus ainult ühe (!) aastakümnetetaguse kordussaatega. Seni pole Saare heliloomingust ilmunud mitte ühtegi CDd, kuigi mitmed Eesti Raadios leiduvad soololaulude helisalvestused väärisksid taasavastamist.

Siiski kinnitasid need päevad, et Mart Saar ON suur meister Euroopa tasemel! Millega aga seletada, et tema teosid Euroopas peaaegu keegi ei tunne? Kas Saare kõrgtasemel kirjutatud segakoorilaulud ei võiks vahel kõlada ka mõne meie professionaalse koori kavas? Kas tema tundeküllased soololaulud ei võiks pälvida mõne vokalisti tähelepanu?

Kas Saare võrratud klaveriprelüüdid võiksid kunagi leida tee Estonia kontserdisaali lavale ja ka väljapoole Eestit? Ligi kolmkümmend aastat pidid need ootama trükis ilmumist! Ometi on need eesti klaverimuusika pärlid, mille kõrval on hilisemast ajast raske midagi leida. Eduard Tubin ütles kunagi Saare

prelüüdi kohta: “[—] tema noorema aja prelüüdid on väga huvitavad, võib-olla isegi paremad, kui seal Eller või Tobias. Mõtte- ja fantaasiarikkamad. [—] Miks siis neid välja ei saa anda? See on ju lollus! [—] Mida siis üldse tuleb välja anda?”

Nüüdseks on need küll vaatamata rahaliste raskustele ilmunud, kuid kes neid ostab? Saar ise ütleks: “Tasuks mõni ropp pilt neile ehk pääle trükkida, siis ehk mõni ostaks kah!”

Aga kui ostaks, siis kus neid esitada? Kas seda kõike ei ole meil tõesti enam vaja? Üksikute inimeste entusiasmi ei saa lõputult tasuta ekspluateerida, ja miks peaksid noored interpreedid tundma huvi asjade vastu, mida riiklikult ei toetata?

Kas Hüpasaare lauliku laulud võiksid jälle leida tee rahva südamesse? Kes võiks taastada kadumaläinud esitustraditsioonid? Kes peaksid Mart Saare loomingu rohkem tegelema? Kes võiks parandada katkenud klaverikeele?

Tema nõudlikud koorilaulud osutuvad meie isetegevuslikele kooridele tihti üle jõu käivaks. Oleks vaja suurt ja võimekat segakoori. Ernesaks on kirjutatud, et ”M. Saare looduslaulude kohal hõljuvat koloriidiatmosfääri pole kerge tabada. Varuks olgu rohkeid pool- ja veerandtoone, erinevaid tämbreid ning metsavärve. Ainult nii jõuame meistri paljude laulude viimistlemise kaudu

Hüpasaare laante võludeni. Otsem tee M. Saare loomingu mõistmise juurde on ennem Hüpasaares ära käia!” Kas Hüpasaare muuseum jääb üldse alles?

Saare omapärased soololaulud ja klaveripalad vajavad interpreete ja toetavaid kontserdiorganisatsioone, kes tunneksid rohkem huvi kordumatult omapärase, kuid samas esitajaile väga nõudliku loomingu vastu, mille esitamist tuleks korraldada ka välismaistes muusikakeskustes. Muusikateadlaste töömait peaksid võrsuma uued uurimused ja raamatud meistri loomingu. Kas ei võiks asutada muusikateaduslikku uurimisinstituuti, mille ülesandeks võiks olla kogu Eesti klassikalise muusikapärandi uurimine ja tutvustamine?

Ka meie noortel heliloojatel oleks Mart Saare meisterlikest koorilauludest nii mõndagi õppida!

Kuidas on aga võimalik seda kõike saavutada, kui mõtleme ajale, milles me elame, kus rahvuslikud aated ja eesmärgid on peaaegu unustatud, kus ajakirjandus ja televisioon on orienteerunud eelkõige materiaalse kasu saamisele, vägivald ja agressiivsuse propageerimisele; ajakirjandus nõrgestab rahva vaimujõudu ja lärmimuusika piiramatut levik hävitab professionaalsete muusikute pürgimused? Juba räägitakse Hüpasaare muuseumi sulgemisest. Võib-olla pole seda tõesti vaja. Võib-olla olemeegi väikerahvana määratud hääbuma

Veljo Tormise palve festivali “Mart Saar 120” galakontserdil Estonia kontserdisaalis 2. oktoobril 2002:

Olen siin heliloojate esindaja. Meie pöördume nüüd palves Mardi poole.

*

(Pöördub seljaga saali poole, kujuteldava Mart Saare pildi poole.)

Armas taevane Mart. Meie täname sind, et sulle on pähe tulnud muusika rahvuslikkuse idee, et oled esimesena jõudnud meie rahvalaulu lätele ja ammutanud sealt esimesed ämbritäied. Sa oled juhatanud nende allikate juurde ka oma ametivennad. Meie kiidame sind, et sa oled koos nendega üles ladunud eesti rahvusliku muusika alusmüüri, loonud meie rahvusliku helikeele ja helimeele. Sa oled meile teada andnud, et meil on olemas muusikaline emakeel. Meie täname ja kiidame sind.

(Pöördub näoga saali poole.)

See kõik toimus aga ammu, endises Eestis. Kuidas on lugu nüüd?

Armas Mart, meil on nüüd tavaks saanud sinu juubelit tähistada iga kahekümne aasta tagant. Sinu 80. sünnipäeva tähistasime veel sinuga koos. Selle järel oli kaksikümend aastat vahet ja tuli sajas sünniaastapäev. Nüüd on käes 120-nes. Vahepeal on meil ju olnud palju muud tegemist.

Sellepärast ole armuline meie vastu, kui Heliloojate Liit enam sinu juubeli tähistamisest osa ei võta ja tegevheliloojad juubelikontsertidel ei käi. Ei Hüpasaares ega Suure-Jaanis, ei rae-

kojas ega Mustpeade Majas või Muusikaakadeemias. (Siin Estonia kontserdisaalis vahest keegi meist on.)

Aga kui meie ei austa enam oma muusikavanemaid ja ei mäleta muusikalist emakeelt, siis pole teada, kas meie käsi edaspidi ikka hästi käib ja meie muusika kaua kõlab maa peal. Sellepärast palume nüüd sind, armas Mart, – kas sina saad kõik sellele meie andeks anda? Aamen.

*

Mardile see palve ei meeldinud, ta ei plaksuta. Teeksime targasti, kui meiegi selle peale ei plaksuta, selleks ei ole mingit põhjust. Aplaus kuulugu korraldajatele ja esinejatele.

selles uuenevas (vananevas!) ühiskonnas, kuhu me pürgime? Kas suudame veel vastu panna? Kust saada vaimujõudu? Kas tuleks ehk pöörduda sellesama looduse poole, millest Saar oma loomejõu ammutas?

Võta mind meheksi, võta mind, mets!

Võta mind sõbraksi,

Võta mind, soo, sõbraksi jo!

Kas äsja toimunud Mart Saare juubelikontserdid aitavad parandada katkenud klaverikeele?

Albert Lortzingi “Salakütt” Vanemuises

MART JAANSON

8. septembril 2002 esietendus Vanemuise väikeses majas teatri 2002/03. hooaja esimene lavastus, Albert Lortzingi koomiline ooper “Salakütt” (“Der Wildschütz”, 1842). See on Berliinis ooperilavastamist õppiva noore eestlanna Liis Kolle esimene õhuttäitev lavastajatöö. Lavastuse kunstnik on Mathias Werner Saksamaalt, muusikajuht ja dirigent Lauri Sirp. Ooperi teksti on eesti keelde tõlkinud Erich Kõlar ja Liis Kolle. Osades: Pille Lill või Kristina Vähi, Merle Jalakas, Jane Tiik, Tiina Piho, Jaan Willem Sibul, Mati Kõrts, Rando Piho ja Heikki Haravec. “Saksa helilooja Albert Lortzingi pikantse süžeeaga koomiline ooper mängib teoorjusaegses Eestis. Parunite ja krahvide omavolile pannakse ootamatu puändiga ajutiselt piir. Tegelikult ei juhtu (peaaegu) mitte midagi.” (Netis rippuvast ametlikust annotatsioonist.)

Saksi heliloojat, lauljat, ooperidirigenti ja -lavastajat Albert Lortzingit (1801–1851) peetakse tavaliselt saksa koomilise *Spieloper*’i rajajaks. “Salakütt” ning “Tsaar ja puusepp” (“Zar und Zimmermann”, 1837) on tema tuntumad tööd.

Kolmevaatuselise (kõnealuselises lavastuses on küll teine ja kolmas vaatus kokku liidetud) “Salaküti” teksti on August von Kotzebue lustimängu “Der Rehbock” (1815) järgi kirjutanud helilooja ise. See on korralik sõnaliste vahetektidega numbriooper, mille süžee on piisavalt hea, et toetada igati andekat ja profes-

Liis Kolle.
FOTO REIN URBEL

sionaalset muusikat. Tunda on Mozarti ja Weberi eeskujul.

Käisin 6. septembril ooperi kontroll-etendusel ja leian, et tegu on eesti ooperilavastuste keskmist taset ületava tööga. Olulisi ebaõnnestumisi pole ooperilavastuse kui sünteesžanri üheski komponendis.

Lavastuse muusikaline osa oli teostatud nii, et miski ei häirinud. Orkester kõlas vajaliku täpsuse ja valjusega. Solistid laulsid professionaalselt, ei oskaks kedagi eriti esile tõsta. Ansamblid, mis paljuski meenutavad Mozarti ooperiansambleid, kõlasid puhtalt ja rõõmsalt.

Lauljate näitlejatööd tuleb samuti kiita. Eriti säravalt esitas oma osa Pille Lill paruniproua Freimannina.

Ka kunstnikutöö on suures osas õnnestunud. Eriti rahul olen lavakujundusega. Eesti ooperilavastustes üsna armastatud luitunud või halli lavapildi asemel olid erksad värvid valgel taustal, tekitades maaliliku mulje. Eesriide avanedes oli lavaruum varjatud läbipaistva looriga, mis lõi salapärase seose mõne barokiaja madalmaalase maaliga. Kahjuks lasti see uuesti ette alles etenduse lõpus.

Liikumine ja valgus olid kavandatud musikaalselt, arvestades muusika rütmi ja tsesuure – veel üks tähtis asjaolu, mida meie lavastustes tavaliselt vähe näeb ja kuuleb.

Kui üldse kriitikanooli ambuda, siis kahe märklaupa pihta. Avamängu ajal publikule demonstreeritud videofilm, mis tõi ooperi tegelased tänapäeva, oli igati vaimukas ja sobiv (ma pole nõus Postimehes ilmunud arvustuse autori vastu-

pidise seisukohaga), kahjuks aga liiga lühike, paigutudes avamängu keskele. Olnuks efektsam, kui film alanuks ja lõpenuks koos avamänguga.

Teiseks häirisid talurahvast mängivate kooriliikmete kostüümid. Lavastuses on justkui kaks stiilikihti. Esimene on tüki loomisajast (19. sajandi I pool) tulenev biidermeier (kooskõlas ka “teoorjusaegse Eesti” ideega), teine tänapäeva Eesti. Esimest esindab lavakujundus ja kõigi solistide kostüümid, teist nimetatud videofilm ja mõned lavastuslikud detailid (nt loosungid rahva hulgas). Nende koos kasutamine poleks tundunud vähimalgi määral sunnituna, kui poleks olnud talurahva kostüüme, mis mõjusid stiilitult: vaataja ees kakerdasid elurõõmsad kerjused ja asotsiaalid, keda ei oskaks seostada ei teoorjusaja ega tänapäevaga.

Üldiselt võib aga Liis Kolle lavastajadebüüti pidada väga õnnestunuks. Kontseptsioon – inimeste madalate kirgede koomiliselt otsekohene, kuid estetiiseeritud esitus – töötab. Lavastus on muusikaalne ja täpne, tunda on saksa joont (muide, Liis Kolle töötas mõni aasta tagasi maailma ühe tipplavastaja Joachim Herzi assistendina, kui too lavastas Vanemuises Händeli “Xerxest”). Piisavalt on vaimukaid detaile (nt orkestriruumist välja kasvavad hiigelmõõnid). Igatahes igav ei hakanud kordagi. Kompliment ka Vanemuisele: pärast õnnestunud “Evitat” juunikuus uus õnnestumine juba septembris.

Northern and french

IA REMMEL

Eesti Kontserdi ja Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri hooaja avakontsert 20. septembril Estonia kontserdisaalis. Dirigent Nikolai Aleksejev, solist Réka Szilvay (viul).

Ikka on nii, et “septembrikuus kõik on uus”. Algab uus hooaeg, õhus on uudsete tõlgenduste ootus. 20. septembri avakontserdil mõjusid uena ka sellised tuntud teosed nagu Sibeliuse Viulikontsert, Debussy “Meri”, Raveli Vals. Nii teoste valiku kui ka muljete poolest oli avakontsert *northern and french*. *Northern* eelkõige — avakontsert oli ühtlasi esimene “Põhjatähe” sarjas.

Pidulikult õhtu sisustas Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, kel seisab ees teine aasta peadirigent Nikolai Aleksejeviga. Esimesel aastal püüdi nii mõndagi: täpsust *à la* Stravinski, pehmet täiskõla *à la* Brahms. See omandatud, võib minna vabamaks ja mängulisemaks.

Kombekohaselt on avakontserdi alguslugu ikka eesti teos: sel aastal Veljo Tormise Avamäng nr 2. Seda eesti esimest “Varssavi sügise” lugu kuulates hakkas hargnema rida assotsiatsioone. Panen võrdluseks kirja: kuldsed kuuekümmendad, “Kevade” filmi muusika, “Hamleti laulud”, nakatav-ärev kappamine. Nakatav-ärev, mis hiljem haakus järgneva Sibeliusega. Mitte lüüriline avamäng, vaid aktiivsusele kutsuv.

Seejärel jõudis kätte õhtu “tähiseim” osa: Sibeliuse Viulikontsert, solistik Soome nimekast Szilvay muusikutesuguvõsast pärit võluv ja positiivne Réka Szilvay. Sibeliuse kontsert on teos, kus loomulikult on tähtis *das Virtuose* — kuid ehk teisel viisil kui nn viuliheliloojate kontsertides-kontsertpalades. Sibeliuse teos kuulub sümfoniseeritud kontsertide kategooriasse, nagu näiteks ka Brahms neid kirjutas. Üksnes *das Virtuose*’st ei piisa, koosmäng on siin sama raske kui passaažid, tuleb olla nii solist kui ka orkestri liige. Rütmiliselt väga keerukast Viulikontserdist võib halvemal juhul kujuneda ka amorfne la- viin, millest vahel püüab kinni mõne üksiku varem meelde jäänud meloodia- katke. Szilvay–ERSO–Aleksejevi ettekan-

Réka Szilvay.

FOTO EK ARHIIVIST

dega seda ei juhtunud. Esitus sai rõhutatult rütmiline, rõhutatult läbipaistev. Solistile jäi ekstaatilisteks sööstudeks küllalt vabadust kadentsides ning hõredamais faktuurides. Kui palju ta neid ka kasutas, kontrolli lödvendas — korrektne ja oskuslik oli ettekanne igal juhul.

Kava teises pooles suunduti jaheda põhjamaa taeva alt mahedamatele randadele: kõlasid Debussy “Meri” ja Raveli “Vals”. Suurepärased, ilusad, populaarsed lood. Debussy ja Ravel, ühe epohhi *grand* paar, on tegelikult väga erinevad. Kui Debussy üheks paljudest kreedodest oli näiteks: “...muusikas pole vaja mingit teooriat. Tuleb lihtsalt kuulata. Nauding on siin ainus seadus. Muusika on vaba kunst, vaba kui tuul, taevas, meri, mida ei tohiks kunagi suruda akadeemilisuse raamidesse”, siis Ravel seevastu arvas: “...minu teoste ükski noot ei ole leitud juhuslikult või intuiitselt, vaid iga osa tervikus liigub matemaatilise võrrandi täpsusega täiuse poole”. Debussy “Meri”, see impressionistlikku tüüpi sümfoonia mõjub kuulajale kui pehme, hällitav voogamine, millest välgatab vahel midagi selgemat, et jälle lahustuda. Kas “tuleb lihtsalt kuulata”? Jah, aga jõuab ka tajuda, et keelpillid kõlavad kompaktselt ja ühtlaselt, tõsusud-taandumised on oskuslikult doseeritud, rütm erksalt toetamas seda suurt vallapäästmist ootavat helimassi. Tempod on pigem mõõdukad, kui närviliselt tõmblevad. Raveli “Vals”, see *danse macabre* aga juba enam ei hellita.

“Valsi” on interpreteeritud mitmel moel: küll on see nagu virvendav-ähvardav *capriccio*, küll kummituste tants, mahlerlik tragöödia, küll nagu ball uppuval Titanicul. Seekordne oli ähvardav, aga mitte kummituslik; läbipaistev, ohjeldataud, tempomuutustega mitte liialdav. Kultiveeritult vaba.

Credo – elava muusika festival

IX Rahvusvaheline Õigeusu Vaimuliku Muusika Festival 22.–25. septembrini

TIIU TOSSO

Üldmulje-impresioon

Neli päeva Credo lainel pakkus huvitava ja elamusliku episoodi sooja ja küllusliku sügisese. Festivali juhatas sisse seminar “Õigeusu vaimulik ja rahvamuusika”, mis andis hea ülevaate kolme külaliskollektiivi suundumustest ja vaimsest taustast. Sisuliselt olid kaalukad Leon Zaborowski põhjalik akadeemiline ettekanne *partesnoje penije*’st ja Sergei Pivovarovi tutvustus oma kooritöö metoodika alustest.

Kõik festivali külalisesinejad olid kõrgtasemega professionaalid, kolm täiesti erilaadset ja üksteisega mittesarnanevat sammast õigeusu katuse all.

Intervjuu festivali kunstilise juhi Valeri Petroviga

Kuidas tekkis festivali idee?

Kümme aastat tagasi käisime Õigeusu Vaimuliku Muusika Kammerkooriga Poolas Czestochowas vaimuliku muusika festivalil, mis oli korraldatud nii, et seal saaks esineda üks kollektiiv igast kristlikust konfessioonist. Meie koori ja esitatava muusika vastu tekkis juba tookord elav huvi. Poolakad, väga usklikud inimesed, tulid juurde ja ütlesid, et muusika, mida teeme, on väga vaimne, ning soovisid rohkem teavet. Kooriga oli kaasas ka Tallinna Kaasani kiriku preester isa Vjatšeslav. Tagasiteel leidsime ühiselt, et maailmas esitatakse ja sünnib küll palju kristlikku muusikat, kuid õigeusu kiriku muusika on siiski väga harv, eksootiline ja paljudele tundmatu nähtus. Nii tekkiski soov midagi ette võtta. Mõte alustada Eestis õigeusu muusika festivali tundus alguses küll väga julgena, kuid leidsime

kobe toetajaid-kaasamõtlejaid nii idas kui läänes. Esimeste festivalide korraldamine oli eriti keerukas, kuna sellelaadset muusikat esitavaid kollektiive on maailmas väga vähe, nii 20–25 ringis, ja nad on üpris hõivatud. Kergendav asjaolu oli aga see, et tunneme üksteist väga hästi ja oleme sõbralikes suhetes.

Milline oli tookord festivali ülesehituse põhimõte ja kas see on nüüdseks teisenenud?

Meie printsüübiks on olnud ja jääb võimalikult suur mitmekesisus. Paljude hulgas on levinud väärtarusaam, nagu oleks õigeusu muusika üksnes vene muusika. See arvamus on küll tõest väga kaugel. Muidugi on Venemaa väga suur ja ka muusikapotentsiaalilt tugev maa, kuid saame ju rääkida ka nii kreeka, bulgaaria, rumeenia, serbia kui gruusia õigeusu muusikast, või isegi kopti kiriku muusikast, mis samuti sellega haakub. Näiteks rumeenlased kasutavad ainult neile omast veerandtoonsüsteemi, mis kõlab meie kõrvadele väga põnevalt. Kunagi sooviks siia kutsuda aimulaadse basside koori Alaskast. Meie festivalil on aastate jooksul käinud tippkollektiive St Peterburgist, Moskvast, Riist. Väga huvitav kontakt ja koostöö tekkis Stockholmis püha Eleonore kiriku juures tegutseva kooriga. Eelmisel aastal toimuski Credo kahes linnas: Tallinnas ja Stockholmis.

Festivali põhimõtteks on noorte ja laste kaasamine. Siiani on alati esinenud ka lastekoor "Raduga", kes seekord jäi kahjuks dirigendi haiguse tõttu kõrvale. Kuna vaimulik muusika vajab vokaaltehnilise perfektsuse kõrval ka sügavat sisulist läbitunnetamist, on hea sellega maast madalast tutvust teha. "Raduga" lapsed ongi toredasti sel teel edasi läinud. Kuigi Credo festivali muusika on väga filosoofiline, soovime, et ka too kuulaja, kes esmakordselt kontserdile tuleb, selles kõlapildis ja tunnetuses enesele koha leiaks.

Järgmisel aastal on oodata Credo juubelifestivali. Millisena seda kujutlete? Soovime ette kanda kolm suurvormi kolme maa – Eesti, Rootsi ja Venemaa – lauljatest koosneva ühiskollektiiviga, mis annaks kontserdi kõigis kolmes riigis.

Loodetavasti aitab läbitunnetatult vaimne ja professionaalselt kõrgetasemeline muusika tänapäeva maailmas levivat kibestumist leevendada.

Foto Gruusia ansambel Rustavi Kaarli kirikus.

FOTO PEETER SIRGE

Läänelik sissevaade

partesnoje penije'sse

Kammerkoor Capella Musicae Antiquae

Orientalis (Poola) Niguliste kirikus

Koori dirigent ja kunstiline juht Leon Zaborowski on Poznani Muusikaakadeemia professor, kelle kiindumus vene kirikumuusikasse on pärit õpiaegadest Moskva konservatooriumis. Ka kooriliikmed on akadeemilise taustaga.

Poola koorimuusika pealinnast pärit Capella eripäraks on pühendumine vene õigeusu kirikumuusika esitamisele. Eelstatakse nn *partesnoje penije*'t, mis on vene koorikultuuris olnud kasutusel 18.–20. sajandini. *Partesnoje* (nn partiidega laulmise) stiili kujunemisel on ka poola mõjuti. *Partesnoje penije* ei hüljanud vana laulukooli (znamennoje penije) täielikult, vaid võttis sellest üle rea elemente, andes neile uue elu.

Kui kuni 17. sajandi keskpaigani tegid kirikuheliloojad vaid arglikke katseid sajandite jooksul kasutusel olnud unisoonest laulust kaugemale minna ja löid väikseid, mõõduva tähtsusega 2-3-häälsed kompositsioone, siis 40–50 aastat hiljem (Peeter I valitsusaja alguses) kõlasid Moskva kirikutes juba monumentaalsed 12-häälsed poliifoonilised koorikontserdid. Peatselt levis see lopsakas kontserdistiil ka teistesse linnadesse, mh rajatavasse Peterburi. Seistes

18. sajandi vene kirikliku ja ilmaliku kunsti piiril, on partesnoje kontsert n-ö kaksipidine nähtus. Seda dualismi võime täheldada nii žanri eksistentsis kui ka seemises olemises. Kontserdi intonatsiooniline ja tekstiline pool ning esitustraditsioon oli seotud nii ilmaliku olustikuga kui ka rangete kirikudogmade ja kirikukunsti traditsioonidega. Partesnoje laulmise all ei tule mõista üksnes muusikalist stiili, vaid sõna ja muusika sünteesi. Koorikontserdid on enamasti mažoorseid, taktimõõtu kasutatakse kui ühte tähtsamat kontrasti loomise vahendit – uue tekstiosa ilmumisega kaasneb taktimõõdu vahetus.

Vene mitmehäälsuse partesnoje stiili võib vaadelda analoogina madalmaade varasele koorimuusikale, mis tugines rahvaliku mitmehäälsuse traditsioonile ja mille tundlik heakõlalikus tulenes renessansi uuest esteetikast.

Koori Niguliste kontserdil kõlanud partesnoje stiilis teosed Bortnjanskist ja Be-rezovskist kuni Tšaikovskij ja Rahmaninovini olid selgelt akadeemilises ja ühtlasi läänelikus pakendis. Vene õigeusu teravjõuline maneer oli asendunud katoliikliku pehmusega. Ka kammerkoori küllaltki väike koosseis ning häälte mitte just üleliigne võimsus ja koolitatus jätsid mulje uurimuslik-avastuslikust lähenemisest esitatavale. Siiski suutis interpretatsiooniline resppekt ja

asjatundlikkus olla veenvam kui esmapilguline emotsiooni- ja kontrastivaegus.

Mäestikuhelide lummus

Ansambel Rustavi (Gruusia) Kaarli kirikus

Ansambel Rustavi on tegutsenud üle kolmekümne aasta, selle lauljad pärinevad erinevatest Gruusia piirkondadest. Iga laulja valdab oma kodukohale omast esitusviisi, hääletämbrit ja oskab mängida ka rahvapille.

Lääne- ja Ida-Gruusia rahvalaulude kõrval esitatakse üle 1600 aasta vanust gruusia õigeusu kiriku muusikat. Rustavi on kuulsaim gruusia folkloorikollektiiv läbi aegade. Ansambli kunstiline juht Anzor Ergomaišvili, seitsmendat põlve muusik, on folklorist, laulja ja pillimees, uurija ja rahvalaulukogumike autor. Gruusia õigeusu vaimulik muusika kõlas Eestis esimest korda.

Gruusia rahvalaulu aluseks olev improvisatsioon ei ole võõras ka vaimulikele lauludele. Kirikulaulu õpetus on Gruusias eksisteerinud vähemalt 10. sajandist peale. Gruusia neumade kuju erines kreeka ja ladina omadest, kuid kirikulaul arenes kreeka tekstide baasil. Veel 9. sajandilgi tegutsesid kirikulaulu koolid, mille lõpetajad suundusid kloostritesse ja kirikutesse. Seetõttu ei saagi imestada rahvasse juurdunud kirikulaulutraditsiooni elujõulisuse üle.

Rustavile ongi iseloomulik traditsiooni elav ehedus. Lauldes nad justkui hingaksid ühise kehana ja ei vaja ka kõige märkamatumaid dirigendi viipeid. Kõrva hakkavad põnevad kooskõlad, palju on paralleelseid kvarte, kvinte ja triitoneid. Nad valdavad võrratult *piano*'t, millest kumab läbi vokaali tegelik kõlajõud. Justkui mäetipus asetsevast kloostrist kanduv muusika.

Väga võluv on ka Rustavi loomulik, perfektno improvisatsioonilisus. Sellist hingamispausideta meditatiivset muusikat oleks kirikukontserdil tahtnud kuulata vaheaplusideta.

Nii mõistus kui ka mõtted asetsevad südames

Svjato-Donskoi Starotšerkasski mungakloostri koor Svetilen (Venemaa) Kaarli kirikus

Peale laulmise kloostri jumalateenistustel on kooril ka tihe kontserditegevus. Võidu tõi XX Hainuvka rahvusvaheline kirikumuusika festival Poolas.

Credo festivali kõrge korralduslik tase on suutnud veel kord tõestada, et suur kunst ei tunne territoriaalseid ega rahvuslikke piire.

Starotšerkasski klooster pühitseti nunnakloostriks 1837. aastal, Nõukogude võim sulges selle 1929. Tänapäevane klooster registreeriti 1994 mungakloostriks ja selles oli oma sõna öelda ka Svetileni koorijuhil Sergei Pivovarovil. Kloostri nüüdne regent Pivovarov kasutab kooritöös enda poolt välja töötatud metoodikat – erilisi intoneerimis- ja hääldamisprintsipe, teksti vaimset tõlgendamist, ning lähtub ülemhelidel põhinevast vokaaltehnikast.

Svetilen koosneb professionaalsetest muusikutest: lauljatest, dirigentidest, pianistidest ja puhkpillimängijatest. Repertuaaris on vanavene kirikumuusika ja kaasaegsed autorid. Eriline koht on teksti tõlgendamisel kuni kaashäälikute vältuste reguleerimiseni välja.

Festivalil tulid esitusele liturgilised *znamennõi* viisid Kiiivi-Petšersski kloostri, kreeka kirikuviisid ja mitmete vene autorite vaimuliku koorilaulud või *znamennõi* harmoneeritud. Õrn *piano*, eriline ansamblitunnetus. Selge, lakooniline dirigeerimismaneer.

Bütsantsi impeeriumi ajastul pöörati suurt tähelepanu muusikale kui teadusele. Üks muusikateooriaga tegelnud teadlastest, Aristides Quintilianus, tõstas probleemi chronos protos'est. See oli tema mõistes "jagamatu ja väikseim aeg, mida nimetatakse ka punktiks. Ma nimetan seda väikseimaks seepärast, et on meie jaoks väikseim, sest on esmane, mida tajume aistinguga. Punktiks aga nimetatakse seda sellepärast, et on jagamatu, nii nagu geomeetrid nimetavad punktiks seda, mis on jagamatu nende jaoks". Üksi muusik ei kahtle, et heli algab punktist, kuid muusikalise vältuse lõpp kutsub sageli esile kõhklusi ja erimeelsusi. Ei tohiks ignoreerida ühtegi inimkõne häälikut, ka konsonante. Igal

neist peaks olema oma kõlamise aeg, koht ja kõrgus, kui see on olemas. Tekstiga teose partituuris võime nii avastada hulgaliselt eellööke, eeltakte ja sünkroope, mida nootides pole märgitud, kuid mis laulmise sujuvuse ja ansambelitunnetuse huvides on ülitähtsad.

Kõigile tuttavale kirikukellade helinale on omased paljud varjundid ja lisahelid. Eriti hästi võib eraldada üht kindla kõrgusega heli. Lähemale minnes kuuleme aga koos tugeva heliga samaaegselt vaikemat ja madalamat heli – ja see on põhitoon. Ümberringi aga kõlavad ülemhelid. Inimhäälega on vastupidi, põhitoon kõlab valjemini, ülemhelid vaiksemalt, pigem koos. Mis puutub koorilaulmisse, siis ülemhelid on nagu majakad, mille poole püüelda, resonantsi-efektis akordide ja harmooniliste intervallide puhul neid 2-3 oktaavi võrra allapoole lastes või nende unisooni kuulates.

"Ma avan oma suu..."

Galakontsert Estonia kontserdisaalis
Kontsert pakkus hea võimaluse kuulata kõiki festivalil esinenud kollektiive kõrvuti. Täissaal näitas huvi sellise võrdlusvõimaluse vastu, ka akustika oli teistsugune kui kirikutes. Paljudele oli üllatuseks see, et ansambel Rustavi ülemhelide valdamise kunst avaldus Estonia kontserdisaalis selgemini kui Kaarli kirikus. Kontserdi teises pooles esines ka Õigeusu Vaimuliku Muusika Kammerkoor Valeri Petrovi juhatusel, kes laulis varajase vene mitmehäälsuse kõrval ka Pärti, lõpetuseks "Kanon Pokajani" 3. osa. Väikesekoosseisuline ingliahälne koor näitas end süvenemisvõimelisena kõrgel vaimsel nivool. Nende repertuaaris on peamiselt arhailine kirikumuusika ja kaasaegsete autorite teosed (Arvo Pärti kõrval ka näiteks Valeri Kalistratov jt). Õhulisel ja õilistaval tunnetuslainel lõpetas galakontserdi ja kogu festivali mungakloostri koor Svetilen, andes üritusele vaimse aktsendi.

Siiani on ikka eestlaste korraldatud muusikaüritused jäänud enamasti eestlastest publiku huviorbiiti ja venelaste ettevõtmised oma rahvuse raamesse. Credo festivali kõrge korralduslik tase on suutnud selle piiri ületada ja veel kord tõestada, et suur kunst ei tunne territoriaalseid ega rahvuslikke piire.

Neljapäeviti kell 22.45 ja kordusena laupäeviti kell 15.45 võib ETV ekraanil näha uut saatesarja "Muusika ja elu", mille saatejuhiks on Igor Garšnek.

Igor, mis kaalutlustel valisid sellise pealkirja?

Saatesarja pealkiri "Muusika ja elu" viitab veidi laiemale tagamaale, kui seda on lihtsalt "Muusikaelu". Tahame kaameraga jõuda vahendama ka neid nähtusi, mis ei puuduta otseselt ehk muusikat kui kunsti, küll aga muusikuid kui tegijaid. Honoraride suurus ja väiksus, Kultuurkapitali miljoniteskandaal, aastapreemiate tagamaad – kogu see äri, meedia ja muusikafinantseerimise karussell mõjutab muusikute tegemisi minu arvates rohkem kui näiteks Schenkeri analüüsimeetod. "Elu" alla kuulub ka muusikaharidus, samuti klubikul-

tuur, mille peale mõni "tõsine" muusikateadlane võib küll nina kirtsutada, kuid olematuks ta seda teha ei saaks ka siis, kui väga tahaks.

Kui nüüd saate vaatajaskonnast rääkida, siis "Muusika" poolus peaks telerite ette tooma rohkem professionaalseid muusikuid ning "Elu" sfäär teiste kunstilaste esindajaid, nii võiks see olla vähemalt ideaalis. Usun, et tähtsusetu pole ka tõsiasi, et tahame igasse saatesse tuua n-õ elusa muusika lõigu, kus interpreetid mängivad *live*'is. Ei mingit fono järgi markeerimist või video tegemist – eheda muusika ja "konservi" vahet peaks vaataja

Igor Garšnek
FOTO ÜLO JOSING

tabama kohe. Niisiis peaks "Muusika ja elu" tooma Muusikasse rohkem Elu ning ümbritsevasse Ellu rohkem Muusikat.

Angela Hewitt – erakordne Bachi-interpreet

24. septembril oli Estonia kontserdisaalis üle kahe aasta taas võimalus kuulata Bachi Angela Hewitti esituses. Sedapuhku mängis Kanada tipp-pianist Bachi suurtsükli "Goldbergi variatsioonid", mille esitus kestis vaheajata ligi poolteist tundi.

Palju on räägitud-kirjutatud sellest, et Angela Hewitti peetakse kuulsa Glenn Gouldi mantlipärijaks ning ka sellest, kui oluliselt on see veetlev daam mõjutanud tänapäevaseid arusaamu Bachi klahvpillimuusika tõlgendamisest. Kuid oma kõrv on ikkagi kuningas ning Estonias kõlanud "Goldbergi variatsioonid" jätsid kustumatu mulje küllap kõikidele kuulajatele. Imetusväärne oli see meisterlikkus, millega pianist polüfoonilisest faktuurist justkui vihjamisi tähendusrikkaid meelodilisi liine välja tõi, samuti karakteri kujundamise veenvus igas variatsioonis eraldi. Neid variatsioone, teadagi, on suurteoses aga kokku tervelt kolmküm-

Angela Hewitt.
FOTO EK ARHIIVIST

mend. Samas polnud Hewitti esitus mängutehnilisel sugugi mitte laitmatu – kõrv tabas ka mõne väikse ebaühtluse artikulatsioonis, kuid see ei tundu tema puhul oluline.

Hewitti mängu eriline võlu peitub hoopis selles, kui sensuaalselt ta kujundab näiteks dünaamikat. Ning kahtlemata ka selles, kui plastiliselt ta modelleerib mitmesuguseid väiksemaid tempolaiendusi, mis annab Bachi

muusikale nii elava hinguse aarialaadsetes aeglastes variatsioonides kui ka tantsulise esprii kiiremates osades. Tundeliselt väljajoonistuv melodism ja temperament-selt, kuid samas täpselt esile toodud rütmifiguurid – need oleksid ehk Hewitti mängu kõige silmatorkavamad märksõnad.

Mis puutub "Goldbergi variatsioonide" tervikukujundusse, siis tuleb tähelepanu juhtida asjaolule, et pianist esitas tsükli kõiki alaosi korrates, mis mõistagi teeb teose esitaja ligi kaks korda pikemaks ning paneb interpreedi üldrežiis osas ka mõneti keerulisse olukorda. Hewitt oskas siiski ka lihtsaid kordusi erinevate värvivarjunditega muusikaliselt mõjuvalt lavastada, nii et mõned väiksemad pingelangused kontserdi keskel muutusid koguni omamoodi lõõgastushetkedeks.

Hilisemas vestluses rääkis Angela Hewitt siinkirjutajale, kui oluline on Bachi mängimisel õige fraseerimine ja artikulatsioon. Küsimusele, milline on siis see "õige" fraseerimine, vastas pianist võluva elegantsiga, et saladus peituvat "südame ja mõistuse" koostoimes – mõistusega tuleb Bachi muusikat küll uurida, kuid südamega tunnetada.

Igor Garšnek

AKTSENT

Koyaanisqatsi live

Kultushelilooja ja kultusfilm Tallinnas

Filmitegija Godfrey Reggio ning Philip Glassi ja tema ansambli ülesastumine festivali NYFD ja Pimedate Ööde filmifestivali ühisprojekti raames

Sensatsioon. Tõlget mitte vajav kujundi-keel. Täissaalid. Aju kuju muutvad helid. Süžeeetus, dialoogitus, näitlejatus. Universaalselt arusaadavad märgid ja sõnumid. Kunsti suunanäitaja aastal 1983. Tasakaalust väljas elu.

“Koyaanisqatsi” pealkiri tuleneb hopi indiaanlaste keelsest sõnast, mida Philip Glassi emakeeles antakse edasi väljendireaga *life out of balance*.

Glassi ja tookord režissöörina debüteerinud Godfrey Reggio “Koyaanisqatsi” (valminud aastal 1982) näitas kaheksakümmendatel uut teed muusikutele (nii klassikalise kooli kui ka rocki taustaga tegijatele), video-, filmi- ja fotokunstnikele ning on käinud läbi tohutute publikuhulkade eest, suutes mõjuda ka

kahekümne aasta võrra rikkama kuulamis- ja nägemiskogemusega inimesele.

Teose osade pealkirjad ütlevad palju: 1. Hullumeelne elu. 2. Rahutu elu. 3. Koost lagunev elu. 4. Tasakaalutu elu. 5. Elu, mis nõuab muutust.

Asjaolu, et globaalselt arusaadava kunstikeele esimeseks näiteks peetav teos jõuab ka Eestisse ning veel koos maailma ühe tuntuima helilooja enese osavõtul, teeb kontserthinastusest sündmuse juba enne selle toimumist.

Glass on kultushelilooja. 31. jaanuaril 1937 Baltimore'is sündinud muusiku suurem tunnus tuli nelja ja poole tunnise ooperiga “Einstein on the Beach” (20. sajandi muusikateatri teetähis aastast 1976). Muusika kui sellise avastas Glass enda jaoks oma isa raadioparandustöökodas ning tema esimesed elamused olid suurte klassikute teosed (Šostakoviš, Beethoven, Schubert), aga mitte klassika n-ö *mainstream*-tööd. Need tulid tema ellu koos hilispuberteediga. Glass on õppinud viiulit, flööti ja klaverit; lõpetanud Chicago ülikooli matemaatika ja filosoofia alal, siirdudes seejärel New Yorki, Juilliardi muusikakooli kuulsate seinte vahele. Tulevaste teoste seisukohalt on vähemalt sama tähtis tema kokkupuude Ravi Shankariga, India muusika tehnikate avastamine ning “kultuureisid” Himaalajasse ja Põhja-Aafrikasse.

Glass kuulub raamatutes rubriiki “minimalism” ning selle muusikasuuna transilik kordusteharrastus sai tugeva tagantuule ka eespool nimetatud piirkondade meditatsioonitehnikatest ja kiirustamist välistavatest kulgemistavade mõtlemises. Minimalismi-teaduskonnas mahub Glass ühte klassiruumi küll näiteks John Adamsiga, kuid paljudes kirjutistes temaga samasse auditoriumi paigutatud Steve Reich ei sobi paljusid viimati nimetatut teoseid arvestades mitte kuidagi Glassi pinginaabriks, olgugi et nad kuuekümnendate lõpul teineteise teoseid analüüsisid ning üksteise ansamblites mängisid.

Oo, looja – “Songs from Liquid Days” (1986, koostöö Laurie Andersoni, Suzanne Vega, Paul Simoni ja David Byrne'iga), mis tänu ettevõtlikele inimestele väga ruttu pärast salvestamist ka Eesti muusikaarmastajate kassetidel levima hakkas, tegi tookord pisarateni sentimentaalseks vähemalt ühe toataie konservatooriumi neidiseid.

“Koyaanisqatsi” kontserthinastub teisipäeval, 26. novembril kell 20.00 Sakala keskuses.

Anneli Remme

30. novembri õhtul avab ukseid kauaoodatud Pärnu kontserdimaja! Arhitektide Katrin Koovi, Kaire Nõmme ja Hanno Grossschmidti idee järgi valmiva hoone ehitamist alustati kevadel, sinne foto dokumenteerib ehitise väljanägemise oktoobri alguses. Päevaks, mil Eesti Kontserdi tähtsaim figuur Aivar Mäe avamiskõnet pidama hakkab, peab kontserdimaja külastajatele juba oma pärisnagu näitama.

FOTO MATI PÖLDRE

Novembrikuus algab uus kontserdisari “Kõrguste helid” unikaalses kontserdipaigas — Tallinna teletorni vaateplatvormil 170 meetri kõrgusel. Ligi sada inimest saavad iga kuu viimasel neljapäeval nautida kontserte väga erilises atmosfääris. Suurepärase vaate ja päikeseloojangu taustal on võimalus kuulata kõige erinevamat muusikat alates keskajast kuni tänapäevani välja. Sarja avakontserdil 28. novembril kell 19 esineb vanamuusikaansambel “Rondellus”.

JUBILATE!

Viiekümneaastane Nõmme Muusikakool kaleidoskoobis

LEMBI METS

Ühe kooli ajalugu algab kindlasti enne tema avamist: aeg, millest ta sünnib, ja inimesed, kes teda kujundavad, on enne lindi läbilõikamist juba ammu olemas. Nõmme Muusikakool (tollal Nõmme Lastemuusikakool) asutati 1952. aastal, ajal, mil stalinlik režiim elas oma lõpupäevi. Olemuselt konservatiivse institutsioonina võib kool arukal juhtimisel üle elada kõikvõimalikke režiime – nagu korralik laev, mida tugevamadki tormid põhja ei suuda viia. Nõmme Muusikakoolil on poole sajandi vältel olnud kaheksa “kaptenit” – piisavalt palju, et tagada mitmekesisus, ning kül-

lalt vähe, et meeskonnal pidevaist kursimuutustest pea ringi ei käiks. Kui küsitlesin vanemaid kolleege möödäläinud aastate kohta, jäi kõlama üldine veendumus, et selle kooli juhtidest on olnud eriline roll kolmel: Maie Aasal (direktor aastail 1954–1973), Indrek Vijardil (tuli Nõmme Muusikakooli direktoriks aastal 1995) ning Anne Kruubil (töötab õppealajuhatajana aastast 1991).

Nõmme Muusikakool on selge pea ja sooja südamega organism, kelle soontes pulbitseb noor veri. Ta hingab ühes rütmis direktorist koolitädideni, kes samuti õpilaste kontserte kuulamas käivad. Hea

kollektiiv on nagu eluterve perekond, selle kujunemiseks on vaja hulka tingimusi: kindlaid ühiseid põhimõtteid, lihtsat inimlikkust, vastastikust lugupidamist, järjepidevust, nais- ja meespooluse olemasolu ning ühiseid ettevõtmisi. Õiges peres nähakse, mida lapsed suudavad, ning sellele vastavalt seatakse ka nõuete latt. Saavutustele orienteeritud ühiskonnas on kulla kaaluga keskkond, kus esiplaanil indiviidi isikupära ja vajadused. Huvitav, et just siis rõusevad ka “ametlikud näitajad”: Nõmme Muusikakooli lõpetajate seas on muusikaõpingute jätkajaid mõnel aastal

koguni 30 protsenti (Euroopas on sama astme kooli puhul heaks tunnistatud keskmiselt 10–15 protsenti). Needki, kes muusikutena ei jätka, saavad kaasa midagi meeldivat: lisaks muusika puudutusele mälestusi vahvast kambaelust, tööst kooris-orkestris, huvitavaist laagreist ja välisreisidest ning igapäevasest pilliharjutamisest välja kujunenud enesedistsipliini. Seda kõike ei olegi nii vähe.

Algusest peale...

Järgnevalt püüan vahendada kooli arengulugu nii, nagu see kolleegide mälestuste kaudu minuni jõudis – muljete ja pildikestena. Alustan ühe vanima elusoleva õpetaja mälestustega, oma nime ei lubanud ta kahjuks avaldada.

“Nõmme elanikele oli muusikakooli avamine oma kodukandis muidugi suursündmuseks. Siiani olid lapsed pidanud sõitma Nõmmelt Tallinna, kus Suvorovi (praegu Kaarli – L. M.) puies-teel asuvas majas töötas Tallinna Lastemuusikakool ühes Tallinna Konservatooriumiga.

Muusikakool asus aadressil Pärnu mnt 320, samas majas Tallinna 28. kooliga; esialgu oldi allüürnikeks teise korruse kolmes klassiruumis. Koolimaja ja selle lähiehitised erinesid praegusest tunduvalt. Kõige elavam liiklus oli munakivisil-lutisega Pärnu maanteel, kuid Jaama tänava ja Pärnu maantee ristmik oli kau-nis vaikne kohake. Ei olnud ju tollal veel Mustamäe linnaosa, Õismäest rääkimata; seda kohta ei läbinud ükski bussiliin ja sõiduautosidki nähti harva. Koolimajal endal puudusid nii saaliõks kui ka praegune uusehitis. Ruumid olid üsna sünge välimusega: seinad tumepruuni puupa-neeliga kaetud, ülemine osa krohvitud, põrandad valgeks kulunud, kohati kaetud lillade tindilaikudega (sulepeatint oli ametiasutustes üldjuhul lilla). Õpetajate tuba, direktori ja õppealajuhataja kabinet ning raamatukogu olid kõik ühes väike-ses ruumis, vahel tehti seal ka tunde. Kool sai konservatooriumilt kaks pia-niinot ja kaks üsna kehvas seisukorras tiibklaverit.

Esimesed sisseastumiskatsed toimusid 1952. aasta septembris. Vastu võeti 65 õpilast, neist mõned ka vanematesse klas-sidesse.”

*
Täielikult sai kool maja oma valdusesse aastal 1959, mil lõpetas ka esimene

Aastate jooksul on Nõmme Muusikakooli lõpetanud palju praegu silmapaistvaid muusikuid: Olav Ehala, Ivo Sillamaa, Lembit Orgse, Margus Kappel, Rostislav Gurjev, Vahur Vurm, Martin Kuuskmann, Svetlana Jakubets jt. Hetkel kuulub kooli õpilaste hulka silmapaistev noor lauljatar Maria Listra. NMK vilistlaste seas on ka teiste ametite nimekaid esindajaid – laulvad näitlejad Lauri Nebel ja Peeter Volkonski ning TTÜ rektor Olav Aarna.

Õpetajate raudvarast tahaksin mainida eeskätt kooli hälli juures viibinuid: Virve Lippus, Astrea Sibul, Silva Õunapuu, Ell Arike, Maaja Reinaste, Mare Kaasik, Roland Kasvand, Sandor Stern, Helvi Vasli. Suurema osa oma elust on koolile pühendanud Maie Aasa, Tiiu Soo, Sirje Kivi, Helve Kuuskmann, Tiiu Aroella, Peep Töldsepp, Villu Musting, Eda Stern, Viive Käsper, Ruuta Taras, Maie Sepp. Koolil on olnud kaheksa direktorit: Vello Tünder, Maie Aasa, Eve Pakk, Vello Lipand, Siiri Raik, Villu Musting, Ago Lend ja Indrek Vijard. Huvitav on märkida, et praegu töötab Nõmme Muusikakoolis õpetajatena palju mehi, sealhulgas ka noori – see aga tähendab, et tulla tahtjaid on rohkem kui lahkuda soovijaid.

täislend õpilasi. Tollest ajast hakkasid ka lõpetajate kontsertaktused toimuma Estonia kontserdisaalis. 1963 valmis endise söökla- ja võimlaruumi kohale ehitatud saal. Uut maja hakati ehitama 1971.

Nõmme Muusikakooli lõpetajate seas on muusikaõpingute jätkajaid mõnel aastal koguni 30 protsenti (Euroopas on sama astme kooli puhul heaks tunnistatud keskmiselt 10–15 protsenti).

Laseme rääkida kolleegidel

Helve Kuuskmann (Meigas), lõpetanud NMK 1961, tänaseni samas klaveri-õpetaja: “Tulin Nõmmele õppima 1953. aastal, minu õpetajaks sai noor Maie Aasa. Meeles on tuvide kluugutamine pea kohal, mida on ühes klassis praegugi kuulda – nad kuuluvad selle maja juurde. Avalikud kontserdid toimusid kas Nõmme Kultuurimajas või Tallinna 27. koolis (praegu Rahumäe Põhikool). Kool oli tollal väga ühtne ning praegugi on siin väga hea õhkkond – sel majal on mingi tõmme.”

Sirje Kivi, klaveriõpetaja NMKs alates 1965. aastast: “Saal oli sel ajal, kui mina tööle asusin, juba valmis, kuid töö käis ahiküttega vanas majas. Neid ahje küttis kooli koristajatädi Tiina. (Tiina Tähe, üks kooli kahest “heast haldjast”, teine on praegune majahoidja, tädi Vaike. – L. M.) Kui hommikul tööle tulid, siis ahjud juba küdesid – oli mõnusalt kodune. Seoses uue maja valmimisega sai vana pool kentsakatel, nõukogude ajale tüüpilistel põhjustel kannatada. Nimelt tehti see remondi eesmärgil märtsivaheajal tüh-jaks, kraam viidi uude majja. Katus võeti hooga maha – ja nii see jäigi. Sügisvihmade ja esimese lumeni oli maja ikka katuseeta – kogu tammeparkett tuli välja vahetada. Aga õhkkond oli Nõmmel imepärane. Oli kellelgi uus laps või korter, terve kollektiiv läks lilledega õnnitle-ma. Pidudel tegime ka teatrit: ükskord esitasime rulluiskudel koguni “Luikede järve”, mille lavastas Helmi Puur!”

Peep Töldsepp, NMKs viiuliõpetaja alates 1965. aastast, praegu keelpilli-osakonna juhataja: “Õpetajaist on ere-dana meeles Jaan Sepp, klaveriõppejõud, kelle juurde kõik kippusid. Ta ei armas-tanud heliredeleidi, kuid ta õpilastel oli väga hea tehnika. Ta oli erudiit, tegi ise filme ja fotografeeris. Alles hiljuti lahkus koolist klaveriõpetaja Taivo Lest – imeosav korraldaja, kelle asjaajamisel käisime viiel järjestikusel Tšaikovski konkursil Moskvast. Väga silmapaistev natuur oli Uno Tambre, samuti klaveri-õpetaja. Veel tahaksin meenutada Nõmme Muusikakooli õpilast Madis Moosaart, kelle traagiline hukkumine varases nooruses jättis Eestimaa ilma ühest säravast muusikutalendist, aga ka haruldasest soojast ja rõõmsast inimesest. Madise kaotus oli koolile nii suur, et aas-

Anu ja Kadri Tali koos õpetaja Maire Oidekiviga 1992. aastal; esireas Kersti Kukke.

FOTOD NÕMME MUUSIKAKOOLI ARHIIVIST

Ruth Alaküla õpetaja Vivi Raagi tunnis.

taid korraldati talle mälestuskontserte. Tol ajal olid meil väga head võimalused enesetäienduseks Moskvast ja Leningradis, keelpilliõpetajad on käinud näiteks Botškova, Reznikovski, Vaimani ja Mahtina juures. Praegune õhkkond on siin sama helge kui algusaegadel ning ideaalne loominguks tegevuseks. Pole juhus, et Nõmme Muusikakooli viiuliosakonna kasvandik Marike Kruup sai võidu tänavusel rahvusvahelisel konkursil “Noor muusik”. Häid saavutusi on viimastel aastatel olnud palju. Professionaalne oskus juhtimises – kuidas siin majas jõutakse iga kolleegini – vajaks eraldi analüüsi. Direktor ja õppealajuhataja on osanud oma töö targalt jagada, alluvaid usaldatakse ja jäetakse neile initsiatiiv. Direktor Vijard on ka muusikaliselt aktiivne, asutas kooli koori, korraldab muusikaelu ja laagreid, kutsus õpilasorkestri ette häid soliste ka väljastpoolt kooli. Ühtlasi tahaksin öelda, et meie keelpilliosakonna kaader on praegu üle aegade tugevaim. Väga hea meel on tšelloeriala saavutuste üle – saadakse konkursivõite, õpilased esinevad rahvusvahelistel üritustel. Orkestri tööle on andnud uue kvaliteedi viiuliõpetaja Valdo Subi osalemine.”

Anne Kruup, õppealajuhataja 1991. aas-

tast: “Asi, millega me ise oma töö raskemaks teeme, on püüid iga lapse probleemidele individuaalselt läheneda, igäihte vajadusi ja soove arvestada. See on raske, kuid paneb lapsi tundma, et nad on oodatud ja lugupeetud. Kui probleemid lahenevad ning asjad laabuma hakkavad – tulevad kontserdid ja konkursid, lapsed mängivad hästi –, siis tunnen, et mu töö on mõte.”

Indrek Vijard, direktor aastast 1995: “Kohe tööle asudes hakkas silma, et

Hea kollektiiv on nagu eluterve perekond, selle kujunemiseks on vaja hulka tingimusi: kindlaid ühiseid põhimõtteid, lihtsat inimlikkust, vastastikust lugupidamist, järjepidevust, nais- ja meespooluse olemasolu ning ühiseid ettevõtmisi.

tegemist on äärmiselt terve loominguks kollektiiviga, mida mujal kahjuks väga sageli ei kohta. Esimestel aastatel tegelesin rohkem majaga, nüüd saan enam jälgida ka sisulist arengut, mille all ma mõtlen maine ja hea õhkkonna säilitamist ja arendamist. Igapäevases koolijuhhi töös on vaja väga palju psühholoogilise suhtlemise võimet, suhtlemist n-õ rohujuure tasandil.

Et Nõmme Muusikakool on siiski huvialakool, ongi meie esmane funktsioon lastes muusikahuvi äratamine. Sealjuures on tore, et meil on ebaharilikult kõrge muusikaõpingute jätkajate protsent.”

Maie Aasa, direktor aastail 1954–1973: “Minu ajal oli kool muidugi väike ja nüüd on ta suureks kasvanud, aga tal on oma järjepidevus ning ta läheb kogu aeg paremaks. Ja Indrek Vijard on väga tore direktor – talle annan ma kogu oma südame!”

23. novembril peab Nõmme Muusikakool oma 50. sünnipäeva. Pidulik kontsertaktus toimub Estonia kontserdisaalis, sellele järgneb koosviibimine Nõmme Muusikakoolis. Kõik vilistlased on teretunud!

*Kui väiksest mõttest piisab,
et täita terve elu!*

Ludwig Wittgenstein

Ameeriklane Steve Reich, kes sai 3. oktoobril 66-aastaseks, on tänase maailma üks tuntumaid ja armastatumaid heliloojaid. Tema traditsioonilisele lääne kunstmuusikale suuresti vastanduv stiil ei kõida mitte ainult eksperimentaalmuusikahuvilisi, vaid on tõsiselt võetav ka traditsioonilise kunstmuusika esindajate jaoks ning pakub pinget koguni rocki- ja jazzisõpradele. Sel aastal esietendub maailma metropolides (maailmaesietendus 12. mail 2002 Viinis) Reichi uus projekt, ooperitrioloogia "Three Tales", millele algas töö juba 1997. aastal.

Stiil

Kogu Reichi muusikat ühendav joon, mis selgub ükskõik millise tema teose esma kuulmisel, on selle heakõlalikus. See ei tähenda mitte ainult seda, et Reichi muusikas valitsevad konsonantsed kooskõlad dissonantsete üle (kasutan mõisteid konsonants ja dissonants klassikalises tähenduses) ja et Reich jääb kindlaks võrdsetl tempereeritud helisüsteemile, vaid et kogu tema muusika võrdpuleeriv faktuur jätab kuidagi särava, vahel ka liiga klantsiva mulje. Selle põhjuseks on ehk muusikaajalooline olukord, milles Reich alustas: 1950.-60. aastate ameerika professionaalses kompositsioonis oli arvestatav ainult üks stiil – dissonantne, arütmiline ja "pahatahtliku" tarbija jaoks hämar serialism. Reich tahtis teha midagi sellest erinevat ning ammutas muu hulgas toitu jazzist (eriti John Coltrane'i modaalse perioodi stiilist), keskaja euroopa muusikast (Perotinus) ja oma kaasaegsete kaasmaalaste eksperimentaalmuusikast (La Monte Young, Terry Riley).

Teiseks iseloomustab Reichi stiili täp- sus ja selgus. Kõik, mis kõlab, on oluline, hoolikalt kontrollitud ja juhust, koguni improvisatsiooni välistav. Vahel muutub see punktuaalsus ja läbipaistvus isegi naiivkoomiliseks, nt kõnemeloodiatega mängimisel. Sellist Reichile loomuomast ja võib-olla tema kui juudi rahvuslikust vaimulaadist pärit korraarmastust täiendab Reichi filosoofi-väljaõpe Cornelli ülikoolis (ta uuris põhjalikult Ludwig Wittgensteini pärandit). Kompositsiooni- tehniliselt väljendub see kord ohtrates kaanonites, mille abil Reich oma muusika struktuurid välja ehitab.

KADENTS

Steve Reich 66

MART JAANSON

Kolmandaks torkab kõrva Reichi armastus igasuguste, eriti helisevate löökpillide vastu. See aga on loomulik, kui arvestada, et Reich on õppinud löökpillimängija ja ei mängi halvasti ka klaverit.

Ning lõpuks iseloomustab Reichi loomingut selle ühtlaselt kõrge tase, mis on enesekriitilise ja vastutustundliku professionaali tunnuseks ning mida võib öelda kõigi aegade tippheliloojate kohta.

Esteetika

Reichi on ikka peetud (ja ta peab end ka ise) postserialistik. Kuivõrd ta muusika erineb oma kõla poolest ilmselgelt 1950.-60. aastate serialismist, on see usutav. Kui aga võtta mõõdupuuks kompositsiooni- line konstruktiivsus, siis ei jää Reichi teosed alla vähemalt keskmisele serialis- mile.

Vaadeldes Reichi loomingut eesrind-

likkuse skaalal, näeme, et oma eksperimen- taalsuses, lakkamatus uute väljendus- vahendite otsimises ja katsetamises on see kõige ehtsam avangardism.

Selle konstruktiivsuse ja eksperimen- taalsuse tõttu pole Reichi loomingut põlanud ka Euroopa juhtivad serialistid. Parim näide sellest on Pierre Boulez, kes võttis New Yorgi Filharmoonikute peadirigendina juba 1971. aastal oma kontserdisarja Reichi teose "Phase Patterns" neljale orelile (1970), esitajaks Reichi enda ansambel. Ka Boulezi asu- tatud ja pikka aega juhitud elitaarse ima- goga Ensemble InterContemporain on Reichi muusikat palju esitanud. Sama võib öelda Saksa Ensemble Moderni kohta.

Ehkki Reichi käsitletakse vahel John Cage'i rajatud ameerika eksperimentalis- mi esindajana (nii nt Michael Nymani raamatus "Experimental Music: Cage

inimene, ühiskond, religioon	elektroonilised vahendid "It's Gonna Rain", 1965 "Come Out", 1966	akustilised vahendid "Piano Phase", 1967, faasinihe "Violin Phase", 1967, jääkfigureid "Four Organs", 1970, augmentatsioon
	mäng	"Drumming", 1970-1971, värvimine "Music for 18 Musicians", 1974-1976, ahelhingamine
inimene, ühiskond, religioon		"Tehillim", 1984, tekst "The Desert Music", 1982-1984, ameerika inglise keel
		"Different Trains", 1988, kõnemeloodia "The Cave", 1990-1993, video "Three Tales", 1997-2002, aegluubi heli, stoppkaadriheli

and Beyond", 1974), rõhutab Reich oma vastandlikkust Cage'i "määramatuse" esteetikale: igasugused juhusemeetodid kompositsiooniprotsessis ei mängi põrmugi rolli muusika kuulamisel. Erinevalt Cage'ist ja temast lähtuvatest postmodernistlikest muusikarühmitustest pole muusika Reichi jaoks subjektiivne, st kuulav inimene ei valmista seda oma peas, vaid muusika on objektiivne, ratsionaalne (helilooja poolt korrastatud) akustiline nähtus.

Reichi esteetiliseks kreedoks võib nimetada teesi "muusika on järkjärguline protsess". 1968. aastast pärinevas essee "Music as a Gradual Process" rõhutab ta, et kompositsiooniprotsess peab olema kuulajale selgelt tajutav. Selleks peavad muusikalised sündmused vahelduma aga järk-järgult, nagu käib kella minutiseier või niriseb liiv läbi liivakella.

Selline seisukoht annab lisaks faktile, et Reichi heliloojakarjääri algusaastad möödusid pigem eakaaslastest kujutav- ja filmikunstnike-minimalistide kui muusikute seltskonnas aluse siduda Reichi muusika mõistega "minimalism". Selle kujutavast kunstist pärit nähtuse tunnuseks on muu hulgas materjali algosiste esiletoomine ja vormilise ülesehituse korrapärasus, ning üheks lööklauseks "mida sa näed, on see, mida sa näed" (Frank Stella).

Reichi muusikat nähakse tavaliselt euroopalikule vastanduvana. Kui arvestada gaana trummimängukunsti, bali game-lani ja juudi sünaagoogilaulu mõju Reichi kompositsioonitehnikale (ta on kõiki neid muusikastiile kohalike meistrite juures õppinud), võib selline mõte tõepoolest tekkida. Tuleb aga täpsustada, et ehkki Reichi kompositsioonitehnikat on tugevasti mõjutanud mitte-euroopalikud

muusikatehnikad, on Reichi esteetika täiesti euroopalik, kuivõrd euroopaliku muusikaesteetika põhieelduseks on kompositsiooni täpne üleskirjutamine.

Kompositsioonitehnika

Reich õppis kompositsiooni New Yorgis, algul eraviisiliselt Hall Overtoni juures (1957—1958) ja seejärel Juilliardi muusikakoolis (1958—1961), ning Kalifornias Mills College'is Luciano Berio juures (1961—1963). Pärast muusikamagistri kraadi omandamist tegutses Reich San Franciscos, mängides improvisatsiooniansambelis ja kasutades elektroonilise muusika komponeerimiseks San Francisco Lindimuusika Keskuse võimalusi. 1964 kohtus Reich Terry Riley'ga ja osales improvisatsiooniansambli koosseisus Riley "In C" (mida peetakse tavaliselt muusikalise minimalismi esikteoseks) esiettekandel. Riley "In C" kiire muutumatu pulss ja lihtne diatooniline motiivika avaldas Reichile tugevat muljet. Siiski

Kompositsiooniprotsess peab Reichi arvates olema kuulajale selgelt tajutav ja selleks peavad muusikalised sündmused vahelduma järk-järgult, nagu käib kella minutiseier või niriseb liiv läbi liivakella.

said tema hilisema kompositsioonitehnika aluseks lindikompositsioonid, mille materjal on salvestatud inimkõne: "It's Gonna Rain" (1965) ja "Come Out" (1966).

Teose "It's Gonna Rain" aluseks on katke piibli veeuputusloost kõneleva neegervaimuliku tänavajutlusest. Reich mängis seda salvestust sünkroonselt kahe magnetofoniga ja märkas varsti, et üks aparaat jääb teisest maha. Tekkinud kõlaliselts huvitava efektiga edasi töötades sai Reich hulga ideid, millest mõne täielik realiseerimine osutus võimalikuks alles kolmkümmend aastat hiljem. Järgnevalt nimetan Reichi tehnika minu arvates olulisemad uuendused, mis on embrüona olemas juba nimetatud lindikompositsioonides (vt ka illustreerivat tabelit).

"Piano Phase" kahele klaverile (1967) on Reichi poolt kõlblikuks arvatud teostest esimene, mille esitamiseks pole tarvis elektroonilisi vahendeid. Kaks pianisti viivad 12 kuueistkümnendikust (hiljem 8-st ja 4-st) koosneva diatoonilise motiivi järk-järgult iseendaga nihkesse, tekitades üksteisest kuueistkümnendiku kaupa eemalduvaid kahehäälsid kaanoneid. Selles teoses realiseerib Reich nn faasinihe tehnika esmakordselt akustilistel instrumentidel.

Teoses "Violin Phase" neljale viiulile või viiulile ja lindile (1967) eksponeerib Reich esmakordselt nn jääkfigure (*resulting patterns*), meloodiaid, mis nopitakse välja 2- ja 3-häälsitest kaanonitest.

"Four Organs" (1970) realiseerib elektrirelil 1967. aastast pärineva lindikompositsiooni "Slow Motion Music" juhust "aeglustage järk-järgult salvestatud heli, muutmata selle kõrgust või tämbrit": korratakse 9-helilisi akorde, nende helisid pikendatakse järk-järgult kuni järgmise akordini; nõnda tekivad ja kaovad meloodiad. Kompuutritehnika areng võimaldas Reichil seda tehnikat, aegluubi heli (*slow motion sound*) — vastavalt algideele, rakendatuna salvestatud kõnele — realiseerida alles kolmkümmend aastat hiljem ooperitrioloogias "Three Tales". Videolindile salvestatud rääkivat inimest saab kuulata ja vaadata aegluubis, ilma et helikõrgus muutuks. Sellega on seotud ka nn stoppkaadri heli (*freeze frame sound*) tehnika: häälikut pikendatakse kindlal helikõrgusel, nii et see muutub harmooniliseks

hääleks.

Teost "Drumming" (1970—1971) võib nimetada Reichi esimeseks küpseks minimalistlikuks teoseks, milles realiseeritakse varasemaid tehnilisi avastusi. Uudseks võib selles pidada Reichi tüüp-faktuuri, ühest lühikesest motiivist ehitatud mitmehälsete kaanonite värvimist eri instrumentidega: bongode, marimba-de ja kellamänguga, millele lisanduvad jääkfigure esitavad inimehääled ja pikkoloflööd.

Teoses "Music for 18 Musicians" (1974-1976), mida muusikalise minimalismi hea tundja Keith Potter ("Four Musical Minimalists", 2000) peab Reichi loomingus murranguliseks, on uudne, sujuvalt ja võrreldes varasemaga suhteliselt kiiresti muutuv harmoonia, mis saavutatakse ahelhingamist meenutava tehnika abil: harmooniahelide pikkuse määravad puhkpillimängijate ja lauljate hingetõmbed.

1981. aastal komponeeritud "Tehillim" on esimene tekstile (heebreakeelsed psalmitekstid piiblist) komponeeritud teos pärast varaseid lindikompositsioone. Muusika rütm tuleneb otseselt heebre teksti rütmist.

Teoses "The Desert Music" koorile ja orkestrile (1982—1984) kasutab Reich esmakordselt pärast varaseid lindikompositsioone muusika alusena ameerika inglise keelt. Tekst pärineb ameerika luuletajalt William Carlos Williamsilt, kes uuris ameerika rahvalikku kõnepruuki ja kelle luulet oli Reich noorusel püüdnud tulemusteta viisistada.

"Different Trains" keelpillikvartetile ja lindile (1988) seob sãmpleri võimalusi kasutades kõnemeloodia instrumentaalmeloodiaga.

Õhtuttäitva suurvormiga "The Cave" (1990) loob Reich koos oma abikaasa, videokunstnik Beryl Korotiga uue žanri — video-ooperi. Selle ooperi tegelased pole mitte laval esinevad lauljad, vaid tavalised inimesed (nagu ka varaste lindikompositsioonide "esitajad"), kelle kõne on salvestatud videolindile.

Inimene, ühiskond, religioon

Ehkki Reichi tähelepanu on pidevalt suunatud sellele, kuidas muusikat teha, pole tema jaoks kunstis sugugi ainutähtis tehnika, vaid ka üldinimlik sõnum.

Reichi loomingu võib jagada kolme perioodi selle alusel, kas tema muusika kõneleb otseselt inimesest, ühiskonnast ja

religioonist või mitte (vt ka tabelit; piiritletud perioodidesse kuuluvad muidugi ka need teosed, mida tabelis pole mainitud).

Reichi varased teosed kuni lindikompositsioonini "Come Out" on pigem kunstis ja ühiskonnas oma koha eest võitleva ja elu traagikat kogeva noore inimese eneseavaldused. Ehkki nt teosel "It's Gonna Rain" on piibliloo näol selge religioosne taust, räägib viis, kuidas neegervaimuliku kõnet töödeldakse — võimendades Jumala hävitustöö kirjeldamise hüsteerilist tooni kuni kaoseni —, midagi ka Reichi enda psüühilise hetke seisundi kohta. Vaiksemalt kõlab autori mina teoses "Come Out", mille taust on ühiskonnakriitika: loo aluseks olev katkend pärineb noore neegri kohtukõnest, keda alusetult süüdistati kuriteos.

Alates 1967. aastast huvitab Reichi eelkõige isikupärase stiili leidmine. Ta liigub edasi tehniliste ideede realiseeri-

Reichi varased teosed on pigem kunstis ja ühiskonnas oma koha eest võitleva ja elu traagikat kogeva noore inimese eneseavaldused. Alates 1967. aastast huvitab teda eelkõige isikupärase stiili leidmine, ta liigub edasi tehniliste ideede realiseerimise teed.

Muutus toimub aastal 1981 teosega "Tehillim" — see on helge ja justkui raskusjõust vabanenud muusika, milles inimene ja ühiskond pole universumi kõrval põrmugi olulised.

mise teed ja üldinimlikud ideed jäävad tagaplaanile. Kõik selle perioodi kompositsioonid on instrumentaalsed (inimliku mõõtme toob siiski sisse inimehääle kasutamine) ja jätvad enamasti preten-sioonitult mängulise mulje.

Muutus toimub aastal 1981 teosega "Tehillim", kus piibli psalmitekstide kaudu ülistatakse Jumalat. See on helge ja justkui raskusjõust vabanenud muusika, milles inimene ja ühiskond pole universumi kõrval põrmugi olulised. Teoses "The Desert Music" jääb tänu luuletaja William Carlos Williamsi tekstile kõlama aatomikatastroofijärgse maailma äng. Reichi üks tuntumaid teoseid "Different Trains" on ühest küljest nostalgiline meenutus helilooja lapsepõlvest, ent teisest küljest kurb ja kriitiline viide juudi holokaustile II maailmasõja ajal. Videoooperi "The Cave" puhul tekitab minus aukartust teema eriti sügav üldinimlikkus. Iisraellaste, palestiinlaste ja ameeriklaste käest küsitakse, kes on Aabraham, Saara, Haagar, Iisak, Ismael. Vastuseid on igasuguseid, alates põhjalikel piibli- ja ajaloolastel teadmistel põhinevatest arutlustest kuni hämmastava võhiklikkuseni. Ooperi teema ei viita mitte ainult juutide harukordsele traditsioonile lugeda oma esivanemaid alates Aadamast, vaid esitab pigem küsimuse, kas inimene ikka tunneb oma juuri, teab, kust ta tuleb ja kuhu ta läheb. Reichi värskeima teose, video-ooperi "Three Tales" aluseks on kolm sündmust lähiajalooost, mis sümboliseerivad tehnoloogia konflikti inimese ja ühiskonnaga meie ajal. Esimene ooper "Hindenburg" räägib Hindenburgi-nimelise tsepliini hukkamisest 1937. aastal New Jerseys; teine, "Bikini" räägib aatomipommi katsetamisest Bikini atollil 1946—1954 ja kolmas, "Dolly" — lamba kloonimisest 1997. aastal Šotimaal.

Kolmandasse perioodi kuulub muidugi ka parasjagu teoseid, mis võiksid kuuluda nn mängu-perioodi, kuid Reichi 1980.-90. aastate loominguga näoilme loovad ikkagi need teosed, mis kõnelevad inimesest, ühiskonnast ja religioonist.

Reich ja Eesti

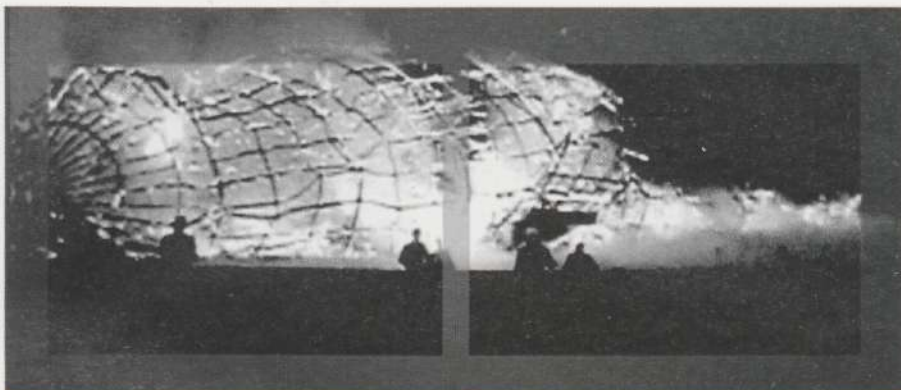
Reichi ja teiste minimalistide muusika sobis oma suhtelise lihtsuse, heakõlalisuse ja repetiitsuse tõttu hästi euroopa modernismi "raudsest haardest" kergelt pääsenud ja Pärdi tintinnabuli-stiilist inspireeritud 1980. aastate eesti muusika

üldpilti, mida heliloojatena kujundas nn 1970. aastate põlvkond: Sumera, Kangro, Eespere, Kuulberg, Põldmäe jt. Reichi kuulati ja ehk ka uuriti. Võin kindlalt öelda 1980.-90. aastatel konservatooriumis õppinud heliloojate Rauno Remme, Toomas Trassi, Eerik Semleki ja Ariel Lagle tõsist huvi Reichi muusika vastu. Arvan, et ka Tüürist ei läinud selle mõju päris mööda.

Kummatigi polnud Reichi muusikat lihtne esitada, välja arvatud ehk "Clapping Music" (1972), mida eesti muusikud vahel ikka kontserdi lisapalaks on plakstanud. Reich kujundas oma stiili välja ise omaenese ansambelis mängides; juba 1960. aastate teisel poolel asutatud Steve Reich and Musicians tegi iga uue esiettekande eel kuude viisi proovi. Mulle tundus võimatu, et mõni muusikakollektiiv, kes läheneb Reichi muusikale vähema empaatiaga, suudab seda kvaliteetselt mängida.

Reichi muusika toomine eesti muusikutega eesti kontserdilavale jääb Olari Eltsi nimele. 1994. aasta sügisel esitas ta NYXD Ensemble'i ja eesti lauljatega Reichi "Tehillimi" — julge ettevõtte, mis vaatamata mitte just kõige paremale õnnestumisele mõjus, arvan, paljudele lootustandvalt: ka eesti muusikud on võimelised midagi sellist tegema! Tartu Uue Muusika Päevadel 1995 mängis klaveriduo Anto Pett — Siim Poll Reichi "Piano Phase'i". Kontserdisarja "City Life" raames 1997/98. hooajal tõi Olari Elts koos NYXD Ensemble'iga kuulajate ette hulga Reichi ja teiste minimalistide teoseid ning juhatas Reichi ka ERSO ees; "City Life'i" (1994) salvestus saadeti koguni Reichile endale ja pälviti autori heakskiit. Tuleb loota, et täituvad Eltsi tollased kavatsused tuua Eestis lavale "The Cave" või "Three Tales". Reichist on ilmunud pikemaid ja lühemaid kirjutisi ja tõlkeid, siin tasuks mainida Merike Vaitmaa, Igor Garšneki ja Rauno Remme omi.

Viimastel aastatel on eesti heliloomingu märgata modernismi tunnuseid. Eelkõige on see seotud nn 1990. aastate heliloojate põlvkonna — Helena Tulve, Toivo Tulve — ja nende õpilaste, aga ka Jüri Reinvere, Mari Vihmandi ja Mart Siimeri, noorematest Märta-Matis Lille loominguga. Huvitav, kui lähedane on Reichi muusika neile?

"Hindenburgi" plahvatus, Steve Reichi ooperi esimese osa teema.

BERYL KOROT

Kolm apokalüptilist lugu

Steve Reichi ja Beryl Koroti dokumentaalvideo-ooper "Three Tales" Londoni teatrifestivalil Bite:02 19. septembril 2002

"Three Tales" laiendab ooperi mõistet. Vähemalt see, et teos on nimetatud ooperiks, annab nii mõista. Kuigi, ega seost traditsioonilise ooperiga peaaegu pole: tegevus toimub videos ja sealgi puuduvad kangelased — kui ühe ropsuga oma riigi kaotav õnnetu Bikini kuningas Judah välja arvata.

Laval on Ensemble Modern pildi ja heli sünkroonsust millisekundi täpsusega — vähemalt tundus mulle nii — teostava dirigent Bradley Lubmani juhtimisel, ja viis kraftwerklikes ülikondades lauljat koosseisust Synergy Vocals, ainsaks tegevuse kohtade vahetamine ja ümberpaiknemine.

Ooperlik pole ka see, et laulusolistidele jäävad tavaooperi mõistes kooriosad, kordused ja kommentaarid; solistideks on pigem reaalsed, hääle või ka näoga esitatud isikud: raadiokommentaar Herb Morrison ja vana saksa aadlinaine Freya von Moltke "Hindenburgi" allakukkumise loos; anonüümsed ohviterid ja uudisreporterid Bikini atollil puhul ja suur osa geenitehnoloogia ja arvutiteaduse praegusi suurkujusid "Dollys".

"Kolm lugu" on nagu pikk ja täpne muusikavideo, pilti jälgides tundub heli iseenesest mõistetavana ja heli kuulates ununeb pilt. Muusikavideo on alati intensiivsem kui ooper.

Disainerid räägivad, kuidas arvuti või selle tarkvara võib kasutada kujundajat

nagu tööriista. Mulle tundub, et Reichi eelmises ooperis "The Cave" manipuleerisid sãmplesid heliloojaga, mitte vastupidi. Ma ei näinud seda tööd küll laval, kuid plaadil on võluvate hetkede kõrval ka kordusi — mitte neid, mis minimalismi kui žanri määravad — ja tehniliste trikkide liigkasutust. Pea kümme aastat kahe lavateose vahel on lõpuks ometi andnud Reichile väärilise tehnika; arvuti suudab teha seda, mida helilooja tahab; näiteks anda võimaluse aeglustada heli ilma selle kõrgust muutmata. Tulemuseks on hulk ebamaiseid helisid, midagi veiderast õõvastavani ka elektrooniliste kõladega harjunule. Ja samas on need õigel kohal üldises helipildis, tunda on tugevat kontrolli, iga heli läbikaalutletust tervikus.

Ma ei olegi veel rääkinud lugudest, mida hea ooper ikka jutustab. Reichi omad on alguse ja lõputa, küsimärkidest tulvil lood teaduse triumfist, mis samas on kas katastroof nagu kahes esimeses osas, või siis muret tekitav, segadust külvav, ka järgmisele katastroofile vihjav seisund, nagu "Dolly" puhul. Kõigel on taust ja mida lõpu poole, seda rohkem paljastub fragmentide tagant arusaamine kõige korduvusest. Pidevalt ilmub toimuvale paralleeltekst Vanast Testamendist. Banaalsete pildikatketete miksimine loob üleva tulemuse; ja üldse, kui Reichi kogu loomingut püüda mingi ühise, kuitahes spekulatiivse nimetaja alla kokku võtta, siis minu jaoks oleks see paatose- ja poosivaba ülevus.

Kardan, et siinmail sellist muusika-teatrit niipea ei tehta.

Tõnu Kaalep

Arne ja Signe.

FOTO PEETER HÜTT/TIPPFOTO

TRIVIUM

Arne Mikk kavandab Estonia koostööd Soome Rahvusooperiga

Intervjuu Rahvusooper Estonia loomingujuhhi Arne Mikuga

IGOR GARŠNEK

Nõustusite olema kaks aastat
Rahvusooper Estonia loomingujuhhi.
Mis on kõige olulisem, mida te selle
kahe aastaga kavatsete teha, mida
muuta või taastada?

Kahe aasta jooksul peame kõigepealt
leidma Estoniale uue peadirigendi.
Vaatamata remondi venimisele tuleb ette
valmistada uus repertuaar, kus oleks tööd
nii noortele kui külalissolistidele. Üks

olulisemaid asju oleks aga läbi testida
kõik eesti noored lauljad-tantsijad, kellest
loodame oma lavale väärilist vahetust.

Kas seda väärilist vahetust on paistmas ja tulemas?

Kindlasti, sest muusikaakadeemias on paljulubavad jõud ning mitmed meie noored õpivad hetkel välismaal. Me pole neid aga orkestriga ja siinse lava akustikas tõsiselt proovile pannud. Hooaja katvatseme lõpetada mai keskel balletikooli tänavuse lennu, EMA magistrantide ja välismaal õppivate noorte eesti lauljate galaga.

Kuidas hindate Estonia senist repertuaaripoliitikat? On kava kujundamisel ka piiranguid, mis kõike, mida hing ihkab, ei võimalda teoks teha?

Probleeme on palju, alustame või sellest, et raha on vähe... Me ei suuda maailmatähti siia kutsuda. Aga ka Estonia lava ja orkestriauk on väiksed – üht suurt Wagnerit me siin lavale tuua ei saa. Ma näiteks väga tahaksin, et meie repertuaari jõuaks taas midagi Richard Straussilt. Kava praeguste põhinimetuste, “Carmeni”, “Traviata”, “Boriss Godunovi” kõrvale võiks nüüd leida ka mõne värskema teose, mis üldpilti rikastaks.

Kas 20. sajandi ooperitest näiteks Bergi “Wozzeck” tuleks kõne alla?

Bergi “Wozzeckit” olen mujal maailmas paar korda näinud ja ma ei usu, et suudaksime “Wozzeckist” või “Lulust” praegu üle olla. Mulle meeldiks väga Richard Straussi “Ariadne Naxoselt”, kuigi teise vaatuse jaoks peaksime ilmselt kutsuma paar külalissolisti. Olgu Strauss või Britten, aga kaasaegsemat repertuaari tuleb leida, et ajaga sammu pidada; et seda, milles me aastaid oleme maha jäänud, vähemalt mingilgi määral tasa teha.

Teatavasti oli suur osa Estonia tuleviku- plaanidest juba enne teie taastulekut paika pandud. Milliseid uuslavastusi on oodata sel hooajal, milliseid kaugemas perspektiivis?

Hooaeg oli tõepoolest fikseeritud: Tšaikovski ballett “Luikede järv”, Tõnu Raadiku ja Ago-Endrik Kerge muusikal “Vargamäe” Tammsaare “Tõe ja õiguse” ainekstikud ning hooaja viimaseks ooperilavastuseks osutub meie ühismõtete tulemusel nüüd Weberi “Nõidkütt”. Aga põhiprobleem on minu jaoks ikkagi järgmine hooaeg. Remont jätkub, remondiaja sisse peab aga mahtuma üks uus kammeroperett ja üks uus kammerooper.

Juhul kui proovisaalidega järgmisel aastal kõik laabub, siis alustame uut hooaega 2003. aasta novembris sellise valmisolekuga, et nii novembris, detsembris kui ka jaanuaris tuleks välja uus esietendus. Arvan, et Estonia repertuaaripilti hakkab kujundama päris mitu uut tegijat. Loode-tavasti saavad kõik need lepingud kuu aja pärast ka fikseeritud, enne ei julgeks nimmesid ja tiitleid välja öelda.

Kas Raadiku–Kerge “Vargamäe” puhul ei pugenud teil hinge kahtluseus, et Tammsaare “Tõe ja õigus” on muusikali jaoks ehk liiga tõsine teema, umbes nagu “Sõda ja rahu” või “Kuritöö ja karistus”?

Puges küll, aga kuna see oli juba eelmise juhtkonna poolt täpselt paika pandud ja autoritega leping sõlmitud, siis ei tahtnud hakata sellist “üleõlavaatamist” tegema. Saime autoritega kokku, nad tegid teatud korrektiive, muutsid veidi partiisid, tihendasid mitmeid löike. Tõepoolest, ükski eesti helilooja pole julgenud Vargamäed lavale tuua. Teame küll Tormise–Ernesaksa koorilaule, mis inimestele hinge läinud, aga kuidas Vargamäel sellises žanris see töötegemine ja armastuse sündimine käib, näeme märtsikuus.

Mis seisus lavastus praegu on?

Viimistletud klaviiri ja tekstiraamatu lubasid autorid 1. oktoobriks üle anda, siis määrame koosseisud ja novembris läheb õppimine lahti.

Meie noored solistid kipuvad ära välismaale – kes Viini Volksoperisse, kes Saksamaale. Kas vastupidist, et välismaal olijad sõlmivad lepingu Estoniaga, on ka oodata?

Paar kokkulepet oleme juba sõlminud: ameeriklanna Cynthia Makris, kes elab Soomes, laulab meil aprilli algul Verdi “Macbethis”. Maailma lavadel nõutud Vladimir Tšernov on lubanud märtsis tulla kahel korral laulma Verdi “Ernanis” Don Carlo rolli ja ma arvan, et “Nõidküttis” hakkab ühe peaosalisena kaasa tegema soome solist Päivi Nisula. Ning veebruaris saab meie publik kuulda, kuidas noor Juhan Tralla Viini Volksoperist laulab “Traviatas” Alfredot. Taimo Toomast, kes töötab Dessaus, on lubanud ära õppida “Don Giovanni” nimirolli. Ja ma arvan, et ka Kristjan Mõisnik Sibelius Akadeemiast ja veel

mõned teised noored lülituvad meie repertuaari. Peale selle valmib koostöös Sibelius Akadeemiaga Tšaikovski “Jevgeni Onegin”. See tuleb välja Joensuu Soome Rahvusooperi Almi saalis, maikuus ka Estonia laval, ning peaks andma noorte lauljate tasemest ülevaatliku pildi.

Kas Estonia ja Soome Rahvusooperi vaheline koostöö on eksklusiivne projekt või kujuneb sellest pikem traditsioon?

See selgub pärast lavastuse väljatulekut. Aga me oleme Soome Rahvusooperi juhtkonnaga sõlminud põhimõttelise kokkuleppe, et sügisel 2004 esitatakse Tallinnas kontserdi korras Tauno Pylkkäneni ooper “Mare ja tema poeg”; loo aluseks on Aino Kallase tekst, tegevus toimub Eestimaal Viljandis. Soome solistide ning meie koori ja orkestri ühisjõududega katvatseme teose Tallinnas ka laserplaadile salvestada. Ning pool aastat hiljem, mais 2005, viime Pylkkäneni ooperi kontserdi korras Helsingisse Soome Rahvusooperi suurele lavale; ühtlasi saame seal näidata ka mõnd oma ooperit ja balletti.

Lõpuks ka üks huligaanne küsimus. On teada, et novembri lõpul avab ukseid uus ja uhke Pärnu kontserdimaja. Kuid kas keegi üldse veel mõtleb uuest ooperimajast Tallinnas või on see jäänud vaid helesiniseks unistuseks?

Minu teada on siin mitu projekti tehtud – viimane läks sinna hõlmikpuu taha. Teisalt, kui mõelda Linnahallile või Rahvusraamatukogule, siis võib-olla oleks toleaeagne uus maja toonud meile palju muresid nii tehnilise külje pealt kui ka ehituskvaliteedi osas. Ja kui nüüd arvestada, et Kunstimuseum, Pärnu kontserdimaja ja Eesti Rahva Muuseum Tartus on juba nagu kindlad, siis ma ei näe uuel ooperimajal üldse mingeid šansse. Ehkki ideid ja projekte, et teha uus saal Estonia Pärnu maantee poolsesse külge, on ju välja käidud – Neeme Järvi on seda väga aktiivselt rõhutanud. Nõukogude ajal oluks tuhandevieesajakohaline saal ju utoopiline, kuna sellest sõltus ka proovi- ja publikuruumide suurus. Suuremat kui tuhande kohaga ooperimaja pole aga tänapäeval Eestisse mõtet ehitada. Mulle tundub, et meie põlvkonna jaoks jääb see vaid ilusaks unistuseks, aga silmist ei tohi seda siiski lasta, sest ooperimaja pole Eestis veel kunagi ehitatud.

Sellise emotsiooni kutsus
Šostakoviči Klaverikvintett
esile ühes kuulajas...

KONTRAPUNKT

Muusika versus tabletid?

ALICE PEHK

*"... külm on ja pime, ma ei näe midagi...
aga mingi tume kogu on seal, seisab keset
tuba... see on mingi suur loss, hästi
kõrged laed... hästi ilus... kes see on?
seisab seal ja ei liiguta, ma ei näe ta
nägu...vist on mingi naine, ta hakkab ära
minema, ma ei taha, et ta läheks..."*

*...mis nüüd siis toimub, nagu mingi
laine tuleb kusagilt, lükkab jõuga... appi!
valgeks läks kõik äkki, jumal küll, ma
lendan ju..."*

See on muusika. Või täpsemalt öeldes – need on kujutusprotsessid, mille võib käivitada muusika (antud juhul Mike Oldfieldi "Tubular Bells II") ja mis

aitavad meil uurida oma sisemaailma, mõista paremini eneses toimuvat ning seeläbi saada leevendust meid vaevavatele probleemidele. Võimaluse selleks annab muusikaterapia.

Muusikaterapia olemus

Kui küsida inimestelt, mida nad teavad muusikaterapiast, võib kahjuks sageli saada vastuseid nagu näiteks "...ah jaa, see on see, kui sind pannakse pikali-asendisse, teraapiline (!) muusika mängima ja...", "... ma käisin seal energia-kookonis tervist taastamas, seal mängis teraapiline muusika..." või hoopis "...

eks see mingi posimine ole..."

Muusikaterapia juured on neis kauges aegades, mil šamaanid ja nõiad kasutasid helisid muu hulgas ka inimeste tervendamiseks ja sisemise harmoonia loomiseks. Tänapäevane muusikaterapia sai aga alguse alles pärast Teist maailmasõda Ameerika Ühendriikides, kus sõjaveteranide taastuskeskustes avastati, et muusika on väga efektiivne vahend patsiendi hingeisundi soodsal mõjutamisel. Praeguseks on muusikaterapiast saanud omaette teraapialik kindla teoreetilise tausta, põhjendatud teaduslike seisukohtade ning toimivate tehnikate ja meetoditega.

Muusikateraapiat defineeritakse järgmiselt. Muusikateraapia on muusika ja/või selle elementide (heli, rütm, meloodia, harmoonia) kasutamine kvalifitseeritud muusikaterapeudi poolt tööprotsessis kliendi või grupiga, aitamaks lihtsustada suhtlemist, õppimist, eneseväljendamist, jõuvarude mobiliseerimist ning saavutada teisi terapeutilisi tulemusi, et rahuldada füüsilisi, emotsionaalseid, vaimseid, sotsiaalseid ja kognitiivseid vajadusi. Muusikateraapia eesmärk on arendada potentsiaalseid võimeid ja/või taastada indiviidi funktsioone nii, et ta saavutaks parema intra- ja interpersonaalse integratsiooni, seega saavutada parem elukvaliteet ennetamise, taastamise või ravi kaudu (kinnitatud Ülemaailmse Muusikateraapia Föderatsiooni üldkogul aastal 1996).

Lihtsamalt öeldes on muusikateraapia näol tegemist raviprotsessiga, milles klient (kliendid) ja muusikaterapeut kasutavad omavahelises suhtlemises peamiselt muusikat, eesmärgiks kliendi tervist taastada, säilitada või parandada.

Muusikateraapia rakendusvaldkond on väga lai. Seda kasutatakse neurooside ja psühhooside ravis, sel juhul on tegemist *kliinilise muusikateraapiaga*, mis on üks psühhoteraapia alaliike. *Pedagoogilist muusikateraapiat* rakendatakse nii füüsiliste kui ka vaimsete puuetega inimeste elukvaliteedi parandamisel. Samuti saavad muusikateraapiast abi kõik "tavalised normaalsed" inimesed, kes on hädas igapäevaste eluprobleemidega. Muusikat kasutatakse terapeutiliselt ka mitmete meditsiiniliste protseduuride juures.

Muusikateraapia teoreetiliste ja metodoloogiliste lähtekohtadena on kasutusel peamiselt humanistlik-eksistentsialistlik, psühhodünaamiline, biheivioristlik ja bioloogilis-meditsiiniline lähenemine. Milline neist saab teraapia aluseks, sõltub konkreetse kliendi häire või probleemi iseloomust, aga ka terapeudi koolitusest-pädevusest.

Peaaegu oluliseks rõhutada, et muusikateraapiat võib teha vaid sellel alal spetsiaalse koolituse saanud inimene. Muusikaterapeut on enamasti oma põhikoolitusest muusik, kes lisaks muusikalistele teadmistele omandab vajalikud psühholoogia- ja psühhoteraapia-alased teadmised. Igal juhul on tarvilik kindel muusikaline baas, millele teraapiaprotsess üles ehitada.

Mõistelise selguse huvides tuleb

Muusikaterapeut on enamasti põhikoolitusest muusik, kes lisaks omandab vajalikud psühholoogia- ja psühhoteraapia-alased teadmised.

toonitada: selleks, et me võiksime rääkida muusikateraapiast, peab kindlasti koos esinema kolm komponenti: klient, terapeut ja muusika. Kui protsessist puudub suunav ja reflekteeriv pool ehk terapeut, siis ei ole tegemist muusikateraapiaga.

Muusikateraapia kuulub loovteraapiate hulka koos kunsti-, liikumis-, draama- ja biblioteraapiaga. Muusikateraapia üheks eeliseks peetakse tema nn mitteverbaalsust, see tähendab, et võrreldes ükskõik millise verbaalse psühhoteraapia vormiga kasutatakse vähem sõnu. Sageli on nii, et inimene ei oskagi esialgu oma probleemi sõnastada, ta peab selle ole-muse alles leidma. Niisiis toimibki muusika esialgu protsessi käivitava jõuna, mille tulemusena inimene jõuab suuremale selgusele endas toimivas. Seejärel on vajalik need mõtted-seisukohad ka sõnastada, et olukorda teadvustada. Muusikateraapiat kui mitteverbaalse ravi võimalust kasutatakse sageli puuetega inimeste puhul, kel on kõne moodustamisega raskusi või kes on päris tummad. Mõnede erivajadustega inimeste jaoks välja töötatud muusikateraapia meetodite puhul polegi sõnu tarvis, klient ja terapeut suhtlevad üksnes muusika kaudu.

Muusikateraapia protsessis ei toimu midagi juhuslikult. Teraapiat alustades lepivad klient (või tema hooldaja, kui klient pole ise adekvaatne otsuseid vastu võtma) ja terapeut kokku, kuidas teraapia kulgema hakkab. Koos püstitatakse eesmärgid ning valitakse tee ehk tehnikad ja meetodid neile eesmärkidele jõudmiseks. Samuti lepatakse kokku teraapiaseansi kestuses ning kogu teraapia pikkuses. Eespool öeldu sõltub konkreetse kliendi probleemist või häirest. Erinevate eesmärkideni jõudmine võtab erinevalt aega. Nii võib näiteks toetav muusikateraapia

kesta vaid 10–12 teraapiakorda, samas kui analüütiline lähenemine või tegelemine erivajadustega inimestega nõuab aastatepikkust tööd. Samas on muusikateraapia protsess reeglina paindlik. Kui pooltel teel selgub, et oleks põhjendatud muuta eesmärgi või muud protsessi puutuvat, siis seda ka tehakse.

Muusikateraapiat kui protsessi on selge struktuur, kuid raviseansid on alati erinevad, seega on võimatu kirjeldada üht "tüüpilist" teraapiaprotsessi. Iga muusikaterapeut kujundab oma tööstiili ja rakendab oma põhimõtteid, toetudes loomulikult omandatud metodoloogiale.

Edasistes mõttekäikudes toetun *psühhodünaamilise muusikateraapia* põhimõtetele, mis võiksid ehk ajakirja Muusika lugejatele enim huvi pakkuda.

Muusikateraapia toimemehhanismid
Sageli esitatakse muusikaterapeutidele selliseid küsimusi nagu "Mul pea hirmsasti valutab. Millist muusikat ma peaksin kuulama?" jms. Muusika mõju inimesele ei ole universaalne, vaid väga diferentseeritud. Nii palju, kui on erinevaid inimesi, võib olla ka erinevaid reaktsioone muusikale. Seega ei ole kahjuks võimalik muusikat ravimina "välja kirjutada".

Muusika toimet on teaduslikult uuritud juba alates 19. sajandi lõpust. Uurimistulemused on aga sageli üksteisele risti vastu käivad. Seda eelkõige seetõttu, et iga inimene on unikaalne ja eriline, millega kvantitatiivsetes uurimustes enamasti ei arvestata. Loomulikult on olemas teadusliku tõestuse leidnud seisukohad, mis võiksid paika pidada enamiku inimeste puhul. Toon mõned näited:

kiire tempo stimuleerib ja ergutab, aeglane rahustab

kindla meetrumita sedatiivne muusika on eriti rahustav

kõrged helid ergutavad/ärritavad, madalad lõdvestavad

klaveri tämber ergutab, flöödihelid rahustavad

inimesel on kaldumus hingata muusika rütmis

konkreetse inimese jaoks meeldiv, positiivseid seoseid ja emotsioone loov muusika võib leevendada valu

minoorsele muusikale reageerib "keskmine" lääne inimene emotsionaalsemalt kui mažoorsele

muusika toimib aja "tihenajana" – muusikat kuulates liigub aeg justkui

tavalisest kiiremini

Uurimistulemuste põhjal on tehtud üldistusi muusika toime kohta ka teatavate inimgruppide puhul. Näiteks on leitud, et

erinevas vanuses ja erineval intellektuaalsel tasandil inimesed reageerivad muusikale erinevalt

reaktsioonid muusikale sõltuvad kultuurikontekstist, millest inimene pärineb

muusikud kogevad muusikat kuulates tugevamaid emotsioone kui mitte-muusikud

introvertsed inimesed on muusikaga mõjutatavamad kui ekstravertsed (väidetavalt on enamik muusikuid introvertsed)

Kuid muusika mõju ei saa siiski nii üheselt käsitleda. Kui inimene oleks lihtsalt üks emotsioonideta ja vaimsete protsessideta tuim objekt, oleks kahtlemata lihtsam ennustada, kuidas muusika teda mõjutada võib. Paraku mängivad muusika vastuvõtul ja muusika kujundatavates reaktsioonides väga suurt rolli iga inimese varasemad elukogemused, tema suhe muusikaga, hetke emotsionaalne seisund ja palju muud.

Lisaks loetletutele on ilmselt olulisemateks teguriteks muusika toime kujunemisel seosed, mida inimene muusikaga loob, millise tähenduse ta muusikale annab. Muusika on oma olemuselt abstraktnel, luues võimaluse vabadeks assotsiatsioonideks ja tõlgendusteks. Nii võib iga inimene kuulda muusikas just seda, mida hetkel "tarvis".

Muusika mõju inimesele on palju uurinud tunnustatud muusikapsühholoog Leonard B. Meyer, kelle teooria järgi annab inimene muusikale tähenduse, läheduses muusikalistes stiimulites sisalduvate elementide "sobitamisest" oma kogemustepagasis leiduvaga. Nii võibki juhtuda, et kuulates mõnd muusikateost, kangastub ühele lähedase inimese matus, teisele aga hoopis õnnelik hetk kallimaga päikesepaistelisel rannaliival... Meyer väidab ka, et teatud muusikaline stiimul võib ühes inimeses reaktsioone esile kutsuda, teises aga üldse mitte. Samuti ütleb ta, et tuttav, varem kuulnud muusika loob paremini seoseid ja tähendusi ning võib saada afekti tekitajaks.

Võib öelda, et muusikateraapia protsessis kuulab ja avastab inimene ennast muusika kaudu. Muusika haakub teataval viisil inimese sisemaailmas toimuvaga.

Muusika "toodab" tundeid, emotsioone ja kujutluspilte, mis kirjeldavad inimeses toimuvaid protsesse. See võib olla miski, mis on meis tegelikult olemas, kuid mille oleme justkui "unustanud". Sageli sulgeme just ebameeldivad tunded ja kogemused enesesse ega luba neil esile tulla, või eitame nende olemasolu endas sootuks. Samas võib aga nende tunnete või kogemuste taasesilekutsumine olla võtmeks probleemi lahendamisel või häire kõrvaldamisel. Näiteks võib mõni varasem elusündmus põhjustada inimeses alateadlikku hirmu, kuid ta püüab seda tunnet vältida. Samas on see tunne objektiivselt inimeses olemas ning kuni ta seda eitab, saab see temaga omatahtsi toimida. Niisugustest alateadlikest kontrollimatutest protsessidest võivad sageli tuleneda impulsiivsed käitumismustrid, me ei saa aru, miks tegutsesime mingis olukorras eneselegi mõistetamatult. Kui aga saada neist peidetud probleemidest teadlikuks, saame ennast jälle täiel määral kontrollida ja juhtida. Muusika, jõudes kergesti alateadvuseni, tuleb siin

Tihti ei oska terapeudi poole pöördunud inimene algul oma probleemi sõnastadagi, ta peab selle olemuse alles leidma. Sageli sulgeme just ebameeldivad tunded ja kogemused enesesse ega luba neil esile tulla, või eitame nende olemasolu endas sootuks. Siis toimib muusika protsessi käivitava jõuna, mille tulemuse-na inimene jõuab suuremale selgusele endas toimivas.

appi, aidates ununenud materjali taas ära tunda, sellega kontakti võtta, seda läbi töötada. Tihti piisab vaid meis peituvate teadvustamisest ja aktsepteerimisest, et sümptom või häire kaoks.

Muusika kuulamine muusikateraapias
"Müüdid" üksnes klassikalise või siis relaksatsioonimuusika teraapilisest toimest on kahjuks juurdunud nii mõnegi inimese teadvusse. Muusikateraapia kuulamistehnikaid ja -meetodeid kasutades ei eelistata üht muusikastiili teisele. Rakendust leiab igasugune muusika. Ehk teisisõnu – ei ole ühtki muusikažanrit, millele võiks saajaprotsendiliselt külge kleepida sildi "teraapiline". (NB! Mõiste "teraapiline" ei võrdu kaugeltki mõistetega "lõdvestav" või "rahustav"!)

Erinevad inimesed vajavad oma probleemide lahendamiseks erinevat muusikat. Nii ongi mõne kliendi puhul mõtet kasutada Viini klassikute teoseid, samal ajal kui mõnel teisel juhul annab efekti hoopis *heavy-metal*.

Enamasti lähtub muusikaterapeut nn iso-printsipiist, see tähendab, et muusika kuulamist alustatakse teostega, mis võiksid peegeldada ja toetada kliendi hetke seisundit. On ütlematagi selge, et pole sobiv pakkuda üdini masendunud inimesele optimistlikku muusikat lootuses, et ta sellest rõõmsamaks muutub. Kui inimene tunneb muusikast ära millegi, mis tema sees on maad võtnud, kogeb ta toetust ning saab justkui osa oma koormast suunata muusikasse, seda tunnet muusikaga jagada.

Muusikateraapias ei ole muusika taustaelement – vastupidi, see on liikumapanev jõud. Teraapiaprotsessis nõuab muusika kuulamine kliendilt suurt aktiivsust. Ei saa jääda lihtsalt unelema, muusikast mõnu tundma ja käed rüpes ootama, et sünniks ime. Sageli annab terapeut kuulamisele suuna või ülesande, mida klient võiks kuulamise ajal täita. See lähtub loomulikult kliendi probleemidest ning viib potentsiaalselt lähemale nende lahendamisele ehk teraapia eesmärkidele. Muusika kuulamise järel on enamasti tarvilik püüda teadvustada, milliseid mõtteid, tundeid ja kujutlusi kasutatud muusika esile manas, ning terapeudi abiga leida neis seosed kliendi problemaatikaga. Terapeut aitab kliendil tema sisemaailmas toimivas selgusele jõuda, esitades asjasse puutuvaid küsimusi ning peegeldades ja kommenteerides kliendi

... ja sellise teises.

tundeid-mõtteid.

Et anda teraapilisele tegevusele mitmekülgsem mõõde, leiavad koos muusika kuulamisega sageli kasutust ka mitmed loovtegevused, näiteks maalimine või joonistamine, voolimine, liikumine, luuletuste ja lugude kirjutamine vms. Nende väljendusvahendite abil saab klient muusika kuulamise järel enese jaoks veel rohkem selgitavat materjali selle kohta, mida muusika siis tegelikult esile tõi. Nii hakkavad emotsioonid ja kujutlused võtma selgemaid piirjooni ja on võimalik veel kord läbi käia see, mis juba muusikas kogetud ja mida esmapilgul võib-olla sõnastada või oluliseks pidada ei osatud. Lisavahendite kasutamine võimaldab uudseid lähenemisnurki ning loovaid lahendusi. Sageli on aga pärast muusika kuulamist või ka kuulamise ajal oluline hoopiski loovtegevus kui protsess, mis erinevalt passiivsest kuulamisest lubab üles kerkinud tunnetel-emotsioonidel ka juba mingil määral esile

tõusta.

Ka lõdvestumine on muusikateraapias tehnikana kasutusel, enamasti pole see aga teraapia peamine eesmärk. Relaksatsiooni kasutatakse näiteks pärast pikka ja tõsist teraapiatööd, et anda kliendile puhkust tema meeli täitnud virvarrist. Lõdvestavat muusikat kasutatakse ka esmaseks pingete maandamiseks, kui teraapiaruumi sisenev klient on nähtavalt erutatud olekus, mis ehk ei võimaldaks tal kohe seansiga haakuda.

Improviseerimine muusikateraapias

Paljudele võib olla uudis, et muusikateraapias ei tegelda üksnes muusika kuulamise, vaid ka peamiselt improviseerimisega. Selleks kasutatakse enamasti kergesti käsitsetavaid rütmipille, kuid mängitakse ka klaverit, kitarrit jm. Klient ei pea oskama neid instrumente virtuoosselt käsitseta, ta ei pruugi olla neid varem isegi puudutanud. Hääli kui instrumente leiab samuti

muusikateraapias kasutamist. Siinkohal ei ole tegemist niivõrd laulmisega (taas pole nõuet, et klient oleks viisipidaja), kuivõrd just erinevate helide esilemanamisega hääle abil. Oma häälega "sinasõbraks" saamine võib olla võtmeks oma mina tugevdamisel, enesehinnangu tõstmisel, eneseteadvuse ja -väärtuse suurendamisel.

Muusikateraapia seansil kõlavaid helisid on tavaarusaama kohaselt võib-olla raske muusikaks nimetada. Tinglikult võiks ehk paralleele tõmmata kaasaegse avangardmuusikaga. Tõsi on, et vahel, kuulates lindistatud teraapiaseanssi, ei tuleks isegi selle peale, et tegemist pole nn kunstmuusikaga.

Muusika abil toimuv psüühilises töös on oluline musitseerimise protsess, mitte esteetiliselt kaunis muusikaline tulemus. Tähtis on see, mida inimene musitseerimise ajal kogeb, milliseid tundeid, mõtteid, kujutluspilte jm musitseerimine temas ärgitab, mida ta muusikas ära tunneb. Iga arglikumgi heli võib

omada suurt tähendust. Teraapias käsitletakse instrumenti kui inimese "kehapikendust". Helid, mida instrument tekitab, tulevad ju neist impulssidest, mida inimene nendesse valab.

Märkimist vajab ka turvalisuse aspekt musitseerimisel. Nimelt võib inimene muusikasse valada ükskõik mida ja keegi ei saa teada, mis see on, mida tema muusika väljendab. Samuti puudub võimalus teha midagi "valesti". Kõik, mida klient väljendab, on kahtlemata õige, sest see tuleb tema enese seest. Musitseerimine annab võimaluse turvaliselt väljendada ka kõige ebameeldivamaid tundeid, mida sageli näiteks sõnadesse ei taha või ei julge panna. Samas pulbitsevad need meie sees ning otsivad väljapääsu – musitseerimine annab selleks hea võimaluse. Ei saa salata, et improvisatsioonikogemused on klientide jaoks väga ehedad ja edasiviivad ning et musitseerimine annab isegi paremaid tulemusi kui kuulamine.

Mõnes mõttes on muusikud siin mõnevõrra privileegeritumas seisundis, sest valdavad nad ju pille paremini, teavad võimalusi, kuidas soovitud helisid esile manada. Samas peab ütleva, et sageli saab musitseerimisoskus hoopis takistuseks – hakatakse liigselt kontrollima oma tegevust, pöörama tähelepanu virtuooslikkusele ning seetõttu ei lubata enesel olla spontaanne. Oma kogemustele tuginedes võin aga kindlalt öelda, et kui muusik on muusikaterapiast abi saamiseks piisavalt motiveeritud, on need karid kahtlemata ületatavad.

Terapeut on kliendile musitseerimisel enamasti toeks. Sõltuvalt kasutatavatest meetoditest võib terapeut olla kliendi mängu saatja või mänguskeemi mitmekeisistaja, provotseerija, väljakutsuja, teatavate tunnete forsseerija. Vahel on õigustatud ka lihtsalt kliendi mängu jälgimine ja verbaalne või muusikaline tagasiside sellele. Terapeut aga ei tõlgenda kunagi kliendi mängu. Ta võib vaid öelda, milliseid tundeid-emotsioone see temas tekitab, mida ta koges. Terapeut annab tagasisidet, kuid lõplik äratundmine, võimalik "ahhaa-elamus" vms jääb siiski kliendi enda "toota". Oluline on mõista, mis see on, mis improviseerides väljendus, et teraapias edasi liikuda.

Kuulamis- ja musitseerimismeetodeid kasutatakse nii eraldi kui ka üksteisega kombineeritult, lähtudes hetkevajadusest ning loomulikult põhimõttest – kõik

Jõudes kergesti alateadvuseni, tuleb muusika meile appi ning tunnete esilekutsumine helide poolt võib olla võtmeks probleemi lahendamisel või häire kõrvaldamisel.

kliendi heaks.

Kuidas ennast muusikaga aidata?

Iga inimene saab ennast ise muusikaga aidata. Kuna kindlaid retsepte muusika teraapiliseks kasutamiseks ei ole, tuleb igaühel lihtsalt oma intuitsiooni usaldada. Muusika, mis hetkel tundub sobivat ja on meele järele, ongi potentsiaalselt see "õige". Samas võiks muidugi muusika valikul lähtuda eesmärgist, mida muusika kuulamine või musitseerimine peab teenima. Näiteks võib tuua kas või sellise üsna tavalise olukorra. Kes meist poleks vahel millegipärast tujust ära. Nüüd võib tekkida dilemma – kas valida selle seisundi leevendamiseks mõni optimistlik muusikapala, mis muremõtted eemale viiks ja päikese taas välja tooks, või hoopis keskenduda meid vallanud tundele ja valida muusika, mis seda jagada aitab. Esimene variant on õigustatud, kui tusatuju on tekkinud mõnel kiiresti mööduval põhjusel. Sellisel juhul on tõesti mõistlikum mitte kärbselt elevanti teha ning üritada muusika abil oma mõtted mujale viia. Kui aga on tegemist mingi sügavama ja tõsisema probleemiga, võib rohkem kasu olla ebameeldiva tunde läbitöötamisest seda tunnet "kandvat" muusikat kuulates. Sellisel juhul on ka võimalik, et muusika käitub kui "minaobjekt", mis lahtiseletatult tähendab, et muusika justkui teeb osa psüühilist tööd inimese eest ära, kuulaja või musitseerija saab osa oma õlgadel lasuvast koormast muusikasse projitseerida ja tunneb end seetõttu paremini, kergendatumalt.

Tänapäeva tormilises elukeskkonnas on paljud valinud muusika "päästerõngaks", mis aitab neil mõneks ajaks eemalduda igapäevaarutust ja keskenduda iseendale. Miks inimene läheb kontserdile,

mida ta seal saab? Oluline on esteetiline nauding, mida hea kontsert pakub. Paljudele on muidugi tähtis näidata ennast mingisse kogukonda kuulujana ja osaleda teatud kontsertidel. Põhjusi võib ju veelgi nimetada, ent teraapiliseist seisukohast lähtudes tuleb tunnistada, et muusikat kuulates toimuvad protsessid, mida igaüks endale ei teadvusta, mis lihtsalt kulgevad meie tahtest sõltumata. Võib spekuloida, et osaliselt see ongi SEE, mida inimene kontserdilt alateadlikult otsima läheb. Mõne hingemineva muusikapala jooksul saab kas või pisara poetada, ilma et peaksime esiletulnud tunnete nime andma. Paljud muusikateosed aitavad meid viia fantaasiamaailma, kujutleda ja unistada asjust, mis reaalses elus võib-olla kunagi tegelikkuseks ei saa. Agressiivse alatooniga muusikat kuulates saab sinna projitseerida näiteks viha, trotsi vms. Nii et sageli tuleb inimene kontserdilt justkui "puhas-tununa" ja puhanumana, mille laiem positiivne tulemus on parem toimetulek ja tugevam tervis.

Muusikapoodides on minev kaup kõikvõimalikud relaksatsiooniprogrammid ja plaadid-kassetid, millel ilutseb märg "teraapiline". Süinkohal tahaksin tõstatada probleemi rämpsmuusikast. Seda võib sagedamini kohata käsimüügis või postimüügikataloogides, samas aga on ka viisakate kaupluste lettidel plaate, mille sisu on küsitava väärtusega. Alati tuleks muusika valikul lähtuda sellest, et ei ole olemas universaalselt toimivat muusikat. Võib juhtuda, et kui olete soetanud endale programmi nimega "Antistress", vajute seda kuulates veel sügavamale masendusse, sest plaadil olev muusika ei ole teie seisundile sobiv. Näiteks on ühes minu kätte juhtunud väidetavalt stressist vabastavas muusikaprogrammis kombineeritud barokiheliloojate muusikateoste kahtlasevõitu esitused halva kvaliteediga süntesaatoril produtseeritud loodushelidega, mis kohati meenutavad ukse käuksumist või maja kokkuvarisemist...

Spetsiaalselt relaksatsiooniks mõeldud muusikaprogrammid on enamasti loodud, kasutades teadlikult rahustava muusika objektiivseid parameetreid (aeglane tempo või atemporaalsus, sujuvad harmoonia- ja meloodialikumised, monofoonne dünaamika, väike diapasoon meloodiahelide vahel, sobivad tämbrid jms). Vaatamata sellele ei pruugi need aga

toimida iga inimese puhul ühtemoodi. Taas soovitus läheneda kriitiliselt ja leida just see enda jaoks õige. Kui lõdvestumiseks sobiv muusika leitud, ei maksaks ennast seda kuulama asudes piitsutada pideva kinnismõttega: "Ma lõdvestun, ma lõdvestun..." Kel pole omandatud lõdvestumisoskust, võiks lihtsalt lasta end muusikast kanda, mitte kinnitada oma räähelepanu millelegi konkreetsele. Üks levinud võte on kujutleda end algul kohta, kus ennast hästi tuntakse – see loob pinnase relaksatsiooni õnnestumiseks. Seejärel võiks lasta juba fantaasial ennast lihtsalt vabalt edasi kanda.

Hea enesetunde saavutamiseks võiks aga kuulamise kõrval ka ise muusikat teha, nii palju, kui see kellelgi võimalik on. Kutsuksin üles musitseerima ka neid, kelle jaoks laulmine või pillimäng pole just igapäevane tegevus. Need, kellel on kodus lapsed, võiksid ju vahel koos nendega musitseerida, kasutades selleks ka kõige tavapäratumaid vahendeid, esemeid, millega annab ükskõik millist heli tekitada. Peale selle, et leiate tegevuse üsna lõbusa olevat, parandab see nii teie enesetunnet kui ka kogu pere sisekliimat. Rääkimata väikesest või suuremast viisiveeretamisest süüa tehes, tube koristades või katust parandades. Naljaga pooleks võiks soovitada, et igas peres oleks suur trumm, mida saaks edukalt kasutada peretülide lahendamiseks, suunates musitseerimise energia, mis müüdu ehk kuluku teineteise inetute sõnadega üleüldvõimisele või kalli serviisi purustamisele.

Kui saaksime ise ja laseksime ka teistel kuulata muusikat, mis meeldib, ning musitseerida nii, nagu hing ihkab, püsiksime kõik tervematena. Ei maksaks taunida ka teismeliste "omamoodi" muusika

Muusikat ei ole võimalik ravimina "välja kirjutada". Ei ole olemas universaalselt toimivat muusikat. Mõne kliendi puhul on mõtet kasutada Viini klassikute teoseid, samas annab mõnel teisel juhul efekti hoopis heavy-metal. Naljaga pooleks võiks soovitada, et igas peres oleks suur trumm, mida tülide lahendamiseks kasutada, suunates kalli serviisi purustamisele kuluva energia musitseerimisse.

armastust. Kui nad ise on enda jaoks valinud "vaibakloppimise", *death-metal*’i vm, on neil seda eluspüsimiseks ilmselt lihtsalt tarvis. Niisugune muusikavalik peegeldab sageli noore inimese eneseotsinguid, ajapikku läheb sellise muusika armastus enamasti lihtsalt üle.

Võib väita, et inimese muusikaeelis-

tused räägivad üsna kõnekalt tema sise maailmast. Ei saa vist päris must-valgelt väita, et "ütles mulle, mis muusikat sa kuulad, ja ma ütlen, kes sa oled". Kuid kõrvutades "pilti" inimesest tema muusikalise maitsega, võib sageli üsna üllatavaid kokkupuutepunkte täheldada või hoopis leida midagi, mis välise koore all kiivalt peidus on. Iseeneseki võib nii ootamatuid avastusi teha...

"...istun mäe jalamil ja ei tea, mida teha... päike paistab ja tundub, et kõik on hästi, aga mingi ärevus on nagu sees... mis see on?... tahaksin sinna üles minna, aga miski ei lase mul tõusta, et minema hakata..."

...aga ma vist ikka lähen... ei! MA EI SAA enam oodata, ma hakkam minema, ma lihtsalt pean minema... nii raske on ronida, mägi oli enne nagu lauge ja rohuga kaetud, nüüd on äkki selline sile kaljusein... kuidas ma lähen edasi? ... MA EI SAA JU! ...

...kas see on võimalik – mingi köis ripub sealt alla, MA SAAN edasi minna!... miks ma seda küll teen, see on nii raske...

... jõudsin! täitsa tippu! MA SAIN siia! kuidas ometi..." (Maurice Raveli "Bolero".)

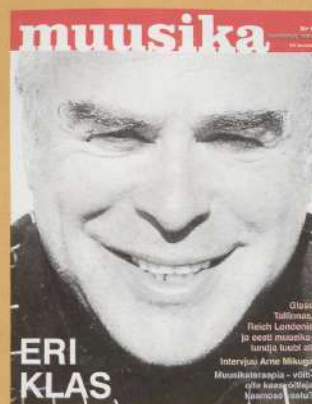
Alice Pehk on muusikaterapeut, magister, muusikaterapia õppejõud TPÜs, EMAs, Viljandi Kultuurikolledžis jm. Eesti esindaja Euroopa Muusikaterapia Konföderatsioonis.

NÜÜD SAAB AJAKIRJA MUUSIKA TELLIDA KA OTSEKORRALDUSEGA!

Ühe numbr hind on otsekorraldusega tellimisel ainult 21 krooni, tellides on kokkuhoid iga numbr pealt kuni 8 krooni.

Tellimissoovist saab teatada telefonil (0) 640 85 97 või meiliaadressil kirilind@estpak.ee

Häid Muusikaelamusi!

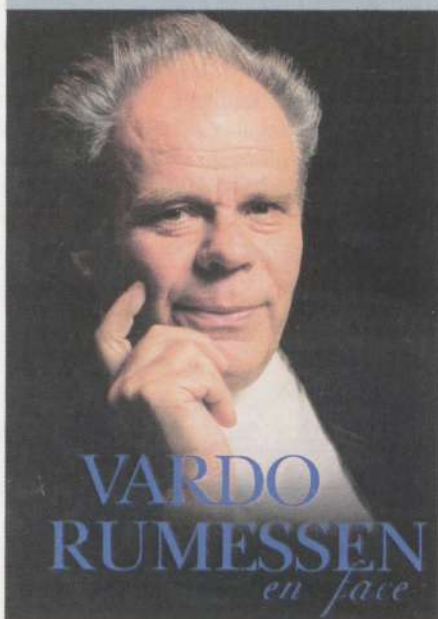

LIBER

Ex ungue leonem

REIN VEIDEMANN

Vardo Rumessen en face. (Intervjuu Urmas Ott). Kirjastus SE&JS, 2002. 240 lk.

Ajakiri Muusika, kus see arvustus raamatust – mille tinglikkus allpool kõneaineks võetakse – ilmub, on asetatud võrdlemisi delikaatsesse olukorda. Priit Kuuse eesõnast, mida intervjuuerija Urmas Ott kasutab poleemilise lähtekohana (umbes nii, et “see on küll põhjalik, aga Sind, Vardo, inimesena jätab varju”), selgub, et Rumessen on ajakirja Muusika algataja. Toimetus peab siis arvestama Rumesseni kui “risti- või leivaisaga” ja seetõttu – sekelduste ja lisaseletuste vältimiseks – pidas nähtavasti mõttekaks tellida vastukaja hoopis kirjandus- (resp. raamatu)-inimeselt.

Sest, mis seal salata, Rumessen on oma tegemiste, väljaütlumiste, “õiendamiste” poolest ja kogu oma egora tülikas, eesti muusikailmas nii tuliseid toetajaid kui ka vihamehi omav tegelane. Raamatust selgub, et see “tülikus” on kantud tõe äratundmisest, usust Jumalasse, usust omaenda missiooni võidelda rahvuskultuuri püsiväärtuste eest, eestluse kestmisest (vt lk 185–191), ent kõike seda näivad varjutavat paljude inimeste kius, mittemõistmine, Rumesseni teele veeretatud takistused jms, mis kipub võitluse ülevust tuhmistama. Rumessen võtab selle ise kokku järgmises repliigis:

“Ma arvan, et ma olen elus ikka üht-teist saavutanud, vaatamata kõigile takistustele, kõige kiuste. Samas ma siiski tunnen, et elu on minu vastu olnud teatud mõttes ülekohtune, ja ma oleksin suutnud ennast rohkemal määral muusikuna teostada, kui ma oleksin elanud mõnes teises ühiskonnas, teises ajas.” (Lk 190.)

Nii see on, iga inimese elu algab juhusega ja aeg ning tingimused, kus see elu kulgeb, on juba ette antud. Rumessenil – ja ka siinkirjutajal – on ometi kõik põhjused tunda end õnnelikuna, sest need tingimused on pannud meid ennast ületama, olnud väljakutseks. Ja enamgi veel, Rumessen – nagu taas allakirjutanugi – on saanud olla ajastute vahetumise tunnistajaks, on saanud olla nende vahetumisele koguni kaasaaitajaks.

Rumessen, kelle üheks elutööks on olnud eesti muusika ajaloo ühe monumentaalseima teose, Rudolf Tobiase oratooriumi “Joonase lähetamine” tagasitoomine eestlastele ja maailma muusikaliteratuuri, on ühtlasi andnud eesti omamütoloogiasse veel ühe piiblilegendi. (Varem on võrreldud eestlasi Vanast Testamendist pärit juutidega, kes Egiptuse vangipõlvest pääsenuna rajavad oma riigi.) Sest tõesti, Eesti

Ott jääb Rumesseniga kontaktivõtu pinnale – ja tulemuseks on pahatihti lihtsalt lobisemine.

vabanemist Nõukogude okupatsioonist hakati just neil aegadel (25. mail 1989 leidis aset “Joonase lähetamine” terviklik ettekanne) võrdlema Joonas pääsemisega vaala kõhust. Võib siis öelda, et Tobiasega koos on Rumessen ka iseendale ausamba püstitanud. Ma ei võta endale vähimatki õigust kommenteerida, mil määral ja viisil on Rumesseni redaktsioonid arvestanud autorite tahet – olen küll kuulnud siit-sealt kostvaid märkusi – minu jaoks on “Joonase lähetamine” kõlanud rahvusliku katarsisena.

Ent tagasi raamatu juurde. See on telestaate “Carte blanche” formaadis ja vaimus üles tähendatud urmasotilik mammutintervjuu. See eeldab üldise konteksti tundmist, lugejapoolse eelarvamuse olemasolu (mida siis Ott kas võimendab või aitab ümber lükata), see eeldab tõepoolest *en face*’i, otsevaate-olukorda, mida aga raamat mitte mingil juhul ei võimalda. Sest raamatu paratamatuseks on olla kahe subjekti vaheline mõtteväli, mis ei sünni aga reaajas, vaid elab omaette, siis kui lugeja sellega kohtub. Selles mõttes hakkavad Oti küsimused lausa segama. Tahaks lugeda Rumesseni mälestusi, pihitumisi, programmilisi avaldusi *en face*, mitte aga läbi intervjuuerija, kes Rumesseni enda ette istuma pannud. Ott jääb Rumesseniga kontaktivõtu pinnale – ja tulemuseks on pahatihti lihtsalt lobisemine.

Minu jaoks jõutakse asja juurde 191., raamatu viimasel sisuleheküljel, kui Urmas Ott küsib, kas Rumessen on saanud nüüd end tühjaks rääkida. Ja Rumessen vastab:

“Oi, kaugeltki mitte. Ma arvan, et oleks veel palju rääkida üldisematel elufilosoofilistel teemadel, muusikast ja selle põhiväärtustest.”

Agas just see jääb tulemata. Olen seda tüüpi raamatintervjuusid lugenud (näiteks Jacques Derrida, Emmanuel Levinase ja Jürgen Habermasiga), kus intervjuuerija kaudu antakse lihtsamal kujul ja kokkuvõetuna edasi ühe või teise mehe õpetus. Agas see eeldab küsija samatasemelisust, hoopis teistsugust

häälestatust.

Urmas Oti usutus on seltskondlik vestlus, traageliidina paistab läbi teatav "raamatu kinkimise kohustus" 60-aastaseks saanud Rumessenile. Ometi oleks võinud minna ka teist ja kindlasti palju intrigeerivamat ja rikastavamaid teed: Rumessenil oleks tulnud lasta tõepoolest kõik südamele ja mõtetest ära rääkida (nii nagu seda on teinud Eri Klas oma eluraamatus "Kes ma olen?"), püüda see siis süstematiseerida ning lasta seda kommenteerida tema lähedastel, kolleegidel, õpilastel ja miks mitte ka poliitikutele või muusikutest oponentidel. Praegu aga on jäänud teksti kohati lausa inetuid arveteklaarimisi (näiteks juhtum Jaan Räätsaga, tagantjärele nääklus Savisaa-rega jt).

Siiski, üks väärtus Oti–Rumesseni raamatul on, lisaks ühe muusiku ja avaliku elu tegelase 60. versta posti tähistamisele: Ott on meister välja peilima "lövi küüsi", st ühe või teise intervjueritava reageerimisviisi, millest omakorda võib välja lugeda kaasvestleja mõningaid iseloomujooni.

Kuigi suhtun astroloogilistesse sünnikalendritesse skepsisega, ei saanud ma lugedes ometi lahti tundest, et Rumessen avaneb Oti intervjuus üsna puhtakujulise "lövi tähtkuju" inimesena, mida ta ka ise 143. leheküljel tunnistab:

"Noh, mulle on öeldud, et ma olen autoritaarne. Vaata, Lövi tähtkujus on üldse väga raske elada. Sa lihtsalt tunned, et sa kogu aeg kangesti tahad midagi organiseerida, midagi juhtida."

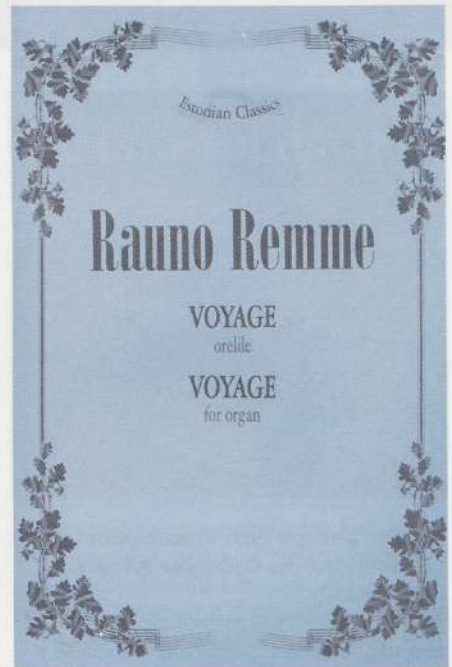
Ent midagi saame kindlasti kaasa ka oma kodust, vanematelt ja lapsepõlvest. Minu laulu- ja muusikaõpetajaks oli omaaegse Pärnu üks legendaarsemaid koori- ja orkestrijuhate, Vardo Rumesseni isa Voldemar Rumessen. Kui ta kõrge kuju hallis lõvilakas lehvivi juuste klassi, kooli või ka laulupidudel kooride ette tõusis, ei julgenud enam kõugi kärgatada. Sest tema võis sellegi ülesande enda peale võtta.

Olen Vardo Rumesseniga olnud koos poliitikas, istunud Kultuurifondi nõukogu ja mitmetel muudel kultuuriinimeste koosolekutel, käinud kuulamas tema kontserte – ja ikka ja jälle pidanud (rahuldustundega) nentima ühe rahvataarkuse, "kabi ei kuku kannust kaugele", paikapidavust.

Ilmus Rauno Remme esimene noot

Kirjastus "Estonian Classics" andis välja märtsis 33-aastaselt surnud helilooja Rauno Remme esimese n-õ ametliku noodi. Helilooja eluajal ükski tema teostest paberikandjal ilmuda ei jõudnud. Vast ilmunud töö on oreliteos "Voyage" (1998), pühendatud selle esmaesitajale Aare-Paul Lattikule.

"Estonian Classics" on aasta tagasi tegevust alustanud kirjastus, mille meeskonda kuuluvad Heiki Laanemaa, Vardo Rumessen, Ave Raudmäe ja Imre Liivrand. Kirjastuse esimene väljaanne oli osake Rudolf Tobiase loomingu pikast nimekirjast, mis ilmus selle aasta algul koostöös kirjastusega ERES. "Estonian Classics" kavatses Eesti muusikaturul osalema hakata väga aktiivselt ja jõuliselt. Tobiase kõrval on nende huvi-orbiidis seni olnud Mart Saare ja Eduard Tubina muusika, esimeseks noorema põlvkonna "klassikuks" sai Remme. "Voyage'ile" on lähiajal oodata märkimisväärset lisa mitme partituuri näol.

MELOMAAN

El Silencio – Vaikus. Kuldar ja Marje Sink. Ema ja poja laulud. Kaia Urb, Heiki Mätlik.
Eesti Raadio ERCD 0039

Kas vaikus võib olla muusika? Täielikku vaikus ei ole olemas, isegi kui püüame seda saavutada. Kurtus tundub neil hetkedel omamoodi ahvatlevana. Kuid igaüks võib luua oma vaikuse, oma hetke, ning täita selle linnulaulu, sosina või muusikaga – helidega, mis annavad aimu rahust, mida

tõeline vaikus võiks endaga kaasa tuua.

"El Silencio" on mõeldud just sellistele rahu armastavatele inimestele. Kuldar ja Marje Singi muusika pakub kuulajale tunnikese vabadust maailma keerulisusest. Nüüd on tal võimalus ükskord ometi enese sisse kuulda. See muusika ei nõua temalt midagi – on täiesti omaette olemas. Kaia Urbi ja Heiki Mätliku esitus ei tekita ühtegi küsimust, on heas mõttes täiesti ootuspärane. Ei mingeid liigseid hingeliigutusi. Kõik on paradüüsilikult puhas ja selge. Ilus muusika. Ilusad mõtted ja tunded. Lihtne inimlik pühalikkus.

Ema ja poja muusika moodustavad siin hea terviku, kuna esindatud on enamasti Kuldar Singi hilisema perioodi looming, mil ta läks 1960.–1970. aastatel valitsenud avangardistlikult stiililt üle palju lihtsamale, romantilise meloodilisuse, gregoriaani ja eesti rahvalaulu elementidega helikeelele. Neis aga, kes tunnevad Kuldar Sinki eelkõige tema eksootiliste-ärevate ja süngete "Surma ja sünni laulude" (1985) kaudu, tekitab see heliplaat ehk veidi imesustki.

Kairi Kosk

Johann Joseph Fux. Pieces pour clavecin. Dorota Cybulska-Amsler.
K 617. K617138

Johann Joseph Fuxi tunneb tänapäeva muusikahuviline eelkõige kui “Gradus ad Parnassumi”, kuulsa kontrapunktitraktaadi autorit. Ununenud on, et oma eluajal teati Fuxi kui tegevmuusikut – organisti, heliloojat, kapellmeistrit ja pedagoogi. Fuxi juhatusel saavutas Viini keiserlik õuekapell õitsengu, milleni see hiljem enam eal ei jõudnud. Just Fuxi tarbeks lõi imperaator Karl IV oma õukonnas õuekomponisti ametikoha.

Fuxi arvukas omanäoline looming (üle 500 vokaal- ja instrumentaalteose) teeb kummarduse varajase polüfoonia meistritele ning ühendab endas kahte 17. sajandil konkureerinud stiili, itaalia ja prantsuse, milles eriline rõhk on just esimesel.

Käesolev plaat Dorota Cybulska-Amsleri esituses tutvustab neid väheseid säilinud Fuxi klavessiinteoseid, mis tänu koopiatele on meie päevini jõudnud. Dorota Cybulska-Amsler, poola päritolu Šveitsi klavessinist, ei kuulu klavessinistide plejaadi tuntuimate nimede hulka, mis tekitaks plaadiostjas kohe uudishimu, ning seetõttu võib jääda kaunis ja hästi läbimõeldud esitus teenitud tähelepanuta.

Dorota Cybulska-Amsler on klavessinist, kes kahtlemata tunneb oma instrumenti kogu tema nüansirikkuses, poeetilisest laulvusest mehise dramaatilisuseni. Eriti võluv on plaadi see osa, mis sisaldab prantsuse stiilis süite. Interpreet on tabanud hästi prantsuse baroki olemust – pealtnäha kerglane ja muretu, pisut ehk flirtiv, seesmiselt aga allutatud lihtsale selgepiirilisele struktuurile, muutumatu meendumisele. Ka helilooja ettekirjutused ei jäta interpreedi fan-

taasiale just kuigipalju vabadust. Kõik on kontrolli all – varjatult, kuid kindlalt! Interpreedi põhiülesandeks näibki olevat igasuguse selgepiirilise ja ratsionaalsuse hajutamine, hāgustamine, et tekiks muretu elegantse illusioon.

Kristiina Are

Vaistism. Neue Musik aus Estland. Elisabeth Riessbeck, Alexander Janiczek, Klaus Jäckle. New Classical Adventure, NCA 60116-215

Vaistism – sellise terminiga iseloomustab estofiilist saksa muusikategelane Ulrich Hartmann eesti muusikat. Termin on tuletatud eestikeelsest sõnast “vaist” ning tähendab mõlemist muusikas pigem südame kui intellektiga. Julge üldistus, mis ei sobi isegi selle plaadi kokkuvõtteks. Mõtteviise leidub siin kõige erinevamaid.

Esitus osutub kohati nauditavamaks kui lugu ise, see on aga teatavasti heade pillimeeste tunnus. Viuldaja Alexander Janiczeki otsesteks kolleegideks on olnud Murray Perahia, Trevor Pinnock, Roger Norrington jne, flörist-kitarrist on edukalt koos mänginud juba aastakümneid.

René Eesperelt on plaadil kaks lugu: “Trivium” ja kitarrifantaasia “Evocatio”. Jaan Räätsa “Allegro op. 93” tõlgendus on liiga intensiivne ja tõsine, tulemus pigem arusaamatu. Erkki-Sven Tüüri “Drama” varem kuulnud plaadistustest sai käesolev esitus küll lemmikuks: veenev karakteritõlgendus, lugu veelgi põnevam kui enne. Kõige orgaanilisemana mõjub koosseis kahe helilooja puhul – Tõnu Kõrvitsa teoses “To My Spiritual Brother” ning Peeter Vähi loos “Mystical Uniting”. Need on euroopa-

liku kuju saanud pillide õnnestunud tagasi-pöördumised oma sünnimaade poole. Kõige tavapärasemas (meelelahutuslikus) rollis esineb kooslus flööt-kitarr Raimo Kangro palas “Idiomen op. 43a”.

Muide, plaadilt ei soovita järjest kuulata rohkem kui kahte lugu, muidu võib tekkida tunne, et kuulad üht ja sama pikka teost. Nõnda hõrk koosseis osutub kiiresti häirivalt intensiivseks. Ehkki nii see vahest mõeldud pole.

Elena Lass

Heiner Goebbels. Eislermaterial. Ensemble Modern, Josef Bierbichler. ECM New Series 1779, 461 648-2

Heiner Goebbels on oma vaimukalt teatraalse mõtlemisega juba varemgi kuulaja kõrvu ergutanud, nimetagem siinkohal näiteks tema plaate “Surrogate Cities” ja “Landscape with argonauts”. Erand pole ka käesolev plaat: Goebbelsi kuulamine valmistab alati üllatusi. Üsna eklektilise, samas sidusa helikeelega muusikas on leidlikult kokku põimitud vihjed kõrtsilaulule, nüüdismuusikale, jazzile ning vahel lisatud juurde ka elektroonilisi kõlamaailmu.

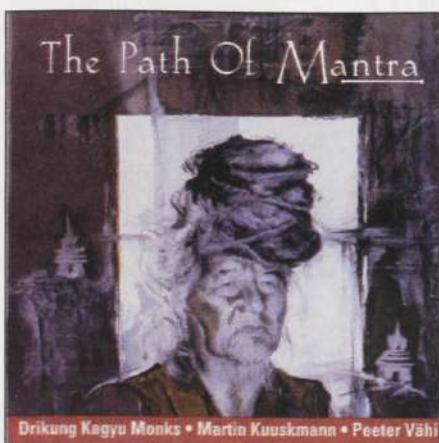
“Eislermaterial” sisaldab helilooja Hanns Eisleri laule, mida Goebbels oma maitse ja stiili järgi arranžeerib ning oma helikeelega kokku sulatab. Hanns Eislerit peeti omal ajal Uus-Viini koolkonna “inetuks pardipojaks” (küllap oli ta lihtsalt teistmoodi: hüples ühe stiili juurest teise juurde ega jäänud dodekafoonia juurde pidama). Laulud on kirjutatud enamasti Bertolt Brechti, aga ka Peter Altenbergi tekstidele. Lisatud on löike Hanns Eisleri kammermuusikast, “Väiksest sümfooniast” ja Keelpillikvartetist. Laulude interpretatsioon

on pigem groteskne, kuigi sõnades peitub ka nostalgilise lüürika alge. Tekstilt on absurdi ja nostalgia piirimail laul "On suicide". Laulev näitleja Josef Bierbichler on hea lahendus heliloojale, kes otsib klassikalisesest laulutraditsioonist avaramat lähenemist. Bierbichleri esituses on tunda head draamakunsti valdamist – Goebbelsi muusikagi on neile kuulajaile, kes draamast lugu peavad.

Plaadil on ka kaks Goebbelsi lühikuuldemängu (vahest oleks neid õigem pidada tekstikompositsioonideks või -kollaažideks?).

Mirjam Tally

The Path of Mantra. Drikung Kagyu Monks, Martin Kuuskmann, Peeter Vähi.

Erdenklang 21092

Plaadi "Path of Mantra" (Mantra rada) muusika lähtub Tiibeti Drikung Kagyu koolkonna munkade rituaalidest, näpuotsaga on lisatud ka läänemaist õhustikku. Budistlikke rituaale ilmestavad Martin Kuuskmanni fantastiline fagotimäng ning Peeter Vähi delikaatsed elektroonilised ja akustilised detailid, mis on enamasti väga loomulikult rituaalidesse sulatatud. Veidi aktiivsemalt sekkub elektrooniline kõlamaailm plaadi lõpuloos "Dedication of Merits", kus süntesaatori kristalne tämber katkestab munkade meditatsiooni ning mõjub põneva läänemaise vahelepõikena. Martin Kuuskmanni fagotikõla väärib eraldi esiletoomist: tema toonis on sügavust, mis tutvustab pilli kuulajale täiesti uudse nurga alt (fagoti tämber meenutab kohati

idamaiste rahvapillide kõla). Minu jaoks on plaadi mõjusaim lugu Chöd-rituaal – see avaldas sügavat muljet juba mõne aasta tagusel sama koolkonna munkade kontserdil Tallinnas. Peeter Vähit seob tiibeti muusikutega juba pikaajalisem koostöö, mis sai alguse 1997. aastal, kui ta Druwang Rinpche kutsel Himaalaja jalamile reisis.

Tegemist on sügava ja läbitunnetatud muusikaga, mis on vaba kommertslikest elementidest. Tiibeti munkade rituaalide olemust püüab avada ka kaunilt ja maitsekalt kujundatud plaadibuklett.

Mirjam Tally

Sharon Isbin. Gulbekian Orchestra, Muhai Tang. Christopher Rouse, Concert de Gaudi. Tan Dun, Concerto for Guitar and Orchestra Yi2.

Teldec 8573-81830-2

Christopher Rouse'i kitarrikontserdi "Concert de Gaudi" avataktide *rasqueado*-akordid toovad kohe meelde Joaquin Rodrigo "Concerto de Aranjuezi" alguse. Seosed pole juhuslikud, kuna Rouse'i enda sõnul lähtub ta millestki olemuslikult hispaania-pärasest – *flamenco*'st. Kuid nagu Rouse'i teose pealkirigi ütleb, võib leida seoseid ka Antoni Gaudi arhitektuuriga. Just gaudilikult lainjate, käänuliste ja ootamatute keerdudega liigub helipilt sujuvalt *flamenco*-päraselt kõlamaastikult Gaudile omaste sürrealistlike ja ettearvamatute kujundite poole.

Eriti paeluv on teose teise osa sügav orkestrikõla, mis püüab edasi anda Gaudi "Püha perekonna katedraali" hingust.

Mitmeid auhindu, sealhulgas Grammy võitnud kitarristi Sharon Isbini eriline lüürilisus loob siin orkestriga ilusa terviku.

Ka Tan Duni kontsert algab *rasqueado*-akordidega, mida värvivad veel löögid kitarrikaanele ja dirigendi käteplaksutused, kuid seejärel liigub muusika hoopis teises suunas. Hiina päritolu lautotaolise instrumendi pi-pa kõlamaailmast lähtudes on helilooja kitarril väljendusvõimalusi omapäraselt laiendanud ja see nõuab ka solistilt fantaasiarikast lähenemist. Sharon Isbin särab siin tõeliselt huvitava kõla- ja nüansirikkusega, samuti on tal võimalus näidata oma tehnilist mitmekülgust. Hiina ja hispaania kultuuri põimumine loob huvitava sünteesi: kitarril kõla meenutab sageli pi-pa *glissando*'sid ja *tremolo*'t.

Kuigi Tan Duni ja Christopher Rouse'i maailmad on teineteisest vägagi kaugel, võib nende kontsertide vahel leida paralleele, mis on peidus muusika pealispinna all.

Lauri Jõelet

Eesti Muusikaakadeemia andis välja oma esimese DVD — Rossini ooper "Abieluvelsel" EMA ooperistuudio ettekandes.

November

Tallinnas

1. 11 kell 12 Olav Ehala kogupere-muusikal "Nukitsamees" Rahvusoperis Estonia

1. 11 kell 18 Tallinna Muusika-keskkooli, G. Otsa nim Tallinna Muusikakooli ja H. Elleri nim Tartu Muusikakooli puhkpilliorkestrite kontsert noorte dirigentide juhatusel Eesti Muusikaakadeemias

1. 11 kell 19 Orffi ooper "Tark naine" Rahvusoperis Estonia

1. 11 kell 19 Hingedepäeva kontsert. Mozarti "Reekviem": tütarlastekoor Ellerhein, RAM, ERSO, Andres Mustonen (dirigent) Estonia kontserdisaalis

2. 11 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu (orel), Margarita Anstal (tšello) toomkirikus

2. 11 kell 12 ja 14 Laste teatrimäng "Ooperimarakratiid" Rahvusoperis Estonia

2. 11 kell 16 Väravatorni muusika. Kurbus ja lohutus Inglismaa udus: Hortus Musicus Väravatornis

2. ja 3. 11 kell 16 Orelipooltund: Tiit Kiik Niguliste kirikus

2. 11 kell 19 Cannito ballett "Cassandra" Rahvusoperis Estonia

3. 11 kell 12 Lehári operett "Löbus lesk" Rahvusoperis Estonia

3. 11 kell 13 Orelitund: Ene Salumäe Eesti Muusikaakadeemias

3. 11 kell 19 Mozarti ooper "Don Giovanni": Läti Rahvusoper, Normunds Vaicis (dirigent), Kristina Wuss (lavastaja) Estonia kontserdisaalis

3.11 kell 17 Raul Seppel (tšello) ja Diana Moik (klaver) Kadrioru lossis

4. 11 kell 19 Sügisjazz: François Courmeloup Quartet Vanalinna-stuudios

5. 11 kell 19 Raekontsert: Roland Lill (viola da gamba), Irina Zahharenkova (klavessiin) Tallinna raekojas

5. 11 kell 19 Sügisjazz: Arved Haugi 80. sünniaastapäeva kontsert Estonia kontserdisaalis

6. 11 kell 15 Matinee: Ivo Posti (kontratenor), Urmas Taniloo (orel) Estonia kontserdisaalis

6. 11 kell 19 J. Straussi operett "Õõ Veneetsias" Rahvusoperis Estonia

6. 11 kell 19 Ivo Posti (kontra-

tenor), Urmas Taniloo (orel) Niguliste kirikus

7. ja 9. 11 kell 19 Verdi ooper "Nabucco" Rahvusoperis Estonia

8. 11 kell 19 Eesti debüüt: ERSO, Tanja Tetzlaff (tšello), Jerzy Maksymiuk (dirigent) Estonia kontserdisaalis

8. 11 kell 19 Diplomaatilised noodid – Norra: Frode Haltli (akordion), Monika Mattiesen (flööt), Moonika Sutt (sopran), projektansambel eesti muusikutest, Rauno Tagel (dirigent), Teet Kask (tants, koreograafia), Pernille Bönkan (tants) Niguliste kirikus

8. 11 kell 19 Adami ballett "Giselle" Rahvusoperis Estonia

9. 11 kell 12 Orelipooltund: Aaro Tetsmann toomkirikus

9. 11 kell 16 Telekontsert. Klassika koos Klasiga: Tallinna Kammerorkester, Eri Klas (dirigent) Mustpeade Majas

9. ja 10. 11 kell 16 Orelipooltund: Tiit Kiik Niguliste kirikus

10. 11 kell 12 Cannito ballett "Cassandra" Rahvusoperis Estonia

10. 11 kell 16 Lastekontsert "Isad ja pojad": Raivo Peäske (flööt), Mihkel Peäske (flööt), Teet Järvi (tšello), Marius Järvi (tšello), Pärnu Linnaorkester, Jüri Alpernt (dirigent) Estonia kontserdisaalis

10. 11 kell 12 Isadepäeva kontsertaktus Estonia kontserdisaalis

10. 11 kell 17 Lossikontsert: Hortus Musicus Kadrioru lossis

11. 11 kell 19 Jazzi mõjud klassikalises muusikas: Perttu Kivilaakso (tšello), NYJD Ensemble, Olari Elts (dirigent) Estonia kontserdisaalis

12. 11 kell 19 Raekontsert. Noored ooperisolistid: Heli Veskus (sopran), Rauno Elp (bariton), Riina Pikani (klaver) Tallinna raekojas

13. 11 kell 19 Delibes'i ballett "Coppélia" Rahvusoperis Estonia

13. 11 kell 19 Sügisjazz. Araabia helid: Helin-Mari Arder, Lembit Saarsalu, Taavo Remmel, Toomas Rull, Mamba Vanalinnastuudios

14. 11 kell 19 Raekontsert: Duo Dessert Time Tallinna raekojas

14. ja 16. 11 kell 19 Mussorgski ooper "Boriss Godunov" Rahvusoperis Estonia

15. 11 kell 18 Tõnu Reimanni viiuliklassi kontsert Eesti Muusikaaka-

deemias

15. 11 kell 19 ERSO soliste: ERSO, Mati Lukk (kontrabass), Toomas Vavilov (dirigent) Estonia kontserdisaalis

15. 11 kell 19 Operetirevüü "Vahuvein ja paprikal" Rahvusoperis Estonia

15. 11 kell 19 Lossimuusika: Trio Romanss Kadrioru lossis

16. 11 kell 12 Adami ballett "Giselle" Rahvusoperis Estonia

16. 11 kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

16. 11 kell 16 Aavo Otsa trompetiklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias

16. ja 17. 11 kell 16 Orelipooltund: Andres Uiibo Niguliste kirikus

17. 11 kell 12 J. Straussi operett "Õõ Veneetsias" Rahvusoperis Estonia

17. 11 kell 13 Orelitund: Andres Uiibo Eesti Muusikaakadeemias

17. 11 kell 17 Aleksandr Bobrovski (vioola) ja Nata-Ly Sakkos (klaver) Kadrioru lossis

19. 11 kell 19 Diplomaatilised noodid – Holland: Erik Bosgraaf (plokkflööt) ja Izhar Elias (kitarr) Tallinna raekojas

20. 11 kell 18 Magistrikontsert: Aare Saal (bariton) Eesti Muusikaakadeemias

20. 11 kell 19 Mati Mikalai (klaver) Estonia kontserdisaalis

21. 11 kell 18 Koolimuusika Instituudi üliõpilaste kontsert-etendus Eesti Muusikaakadeemias

21. 11 kell 19 Orffi ooper "Tark naine" Rahvusoperis Estonia

21. 11 kell 19 Operetta Scretta Turba kultuurimajas

22. 11 kell 18 Heiki Mätliku kitarriklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias

22. 11 kell 19 Ceciliapäeva kontsert: Cantores Vagantes Rootsi Mihkli kirikus

22. 11 kell 18 Muinsuskaitse ja muusika. Loengukontsert "Uus kunstimuuseum. Milline ja miks?": Maarika Valk ja Pekka Vapaavuori (lektorid), ansambel Tallinn Baroque Kanuti Gildi saalis

22. 11 kell 19 Kuldne klassika: ERSO, Mikhail Rudy (klaver), Vladimir Ziva (dirigent) Estonia kontserdisaalis

22. ja 24. 11 kell 19 Falla ooper "Lühike elu" Rahvusoperis Estonia

23. 11 kell 12 Olav Ehala kogupere-muusikal "Nukitsamees" Rahvusoperis Estonia

23. 11 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus

23. 11 kell 16 Magistrikontsert: Joel Ots (metsasarv) Eesti Muusikaakadeemias

23. 11 kell 16 Väravatorni muusika. Naer ja pisarad: Hortus Musicus Väravatornis

23. 11 kell 19 Nõmme Muusikakool 50: kontsertaktus Estonia kontserdisaalis

23. ja 24. 11 kell 16 Orelipooltund: Andres Uiibo Niguliste kirikus

23. 11 kell 19 Lehári operett "Löbus lesk" Rahvusoperis Estonia

23. 11 kell 19.30 Tuigutuled: Maian Kärmas (laul), Riho Sibul (laul, kitarr), Ain Agan (kitarr), Arvo Haasma (vioola) Kanuti Gildi saalis

23.–25. 11 Eesti noorte interpreetide konkurssifestivali "Con Brio" eelvoorud Estonia kontserdisaalis

26. 11 kell 19 Eesti Rahvusmeeskoor, Brass Academy, Ants Soots (dirigent) Estonia kontserdisaalis

26. 11 kell 20 Koyaanisqatsi-live: Philip Glass ja tema ansambel Tallinnas Sakala kultuurikeskuses

27. ja 29. 11 kell 19 Verdi ooper "La Traviata" Rahvusoperis Estonia

28. 11 kell 19 Eesti noorte interpreetide konkurssifestivali "Con Brio" lõppkontsert Estonia kontserdisaalis

28. ja 30. 11 kell 19 Esietendus: Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusoperis Estonia

28. 11 kell 19 Kõrguste helid: Rondellu teletorni vaateplatvormil

29. 11 kell 20 Eesti Päevalehe heategevuskontsert: Estonian Dream Bigband, Eesti Filharmonia Kammerkoor, Etta Cameron (vokaal), Örjan Fälström (dirigent) Estonia kontserdisaalis

30. 11 kell 12 Laste teatrimäng "Ooperimarakratiid" Rahvusoperis Estonia

30. 11 kell 12 Koraalipüha lauluraamatu aasta lõpetamise puhul: Laudate Dominum, Veljo Reier (dirigent), Ene Salumäe (orel) toomkirikus
30. 11 kell 16 Orelipooltund: Tiit Kiik Niguliste kirikus
30. 11 kell 19 Diplomaatilised noodid – Läti: Dita Krenberga (flööt), Aija Osa (klaver) Tallinna raekojas

Tartus

1. ja 17. 11 kell 19 Teet Kase moderntantsuetendus "Fluxus" Erkki-Sven Tüüri muusikale Sadamateatris
2. 11 kell 18 Mozarti ooper "Don Giovanni": Läti Rahvuskooper, Normunds Vaicis (dirigent), Kristina Wuss (lavastaja) Vanemuise kontserdimajas
4.–9. 11 Raimond Valgre nimeline kultuurinäädal
5. 11 kell 19 Kálmáni operett "Bajadeer" Vanemuise suures majas
6. 11 kell 19 Styné'i muusikal "Gypsy" Vanemuise suures majas
7. ja 16. 11 kell 19 Balletiõhtu: "Chopiniana" ja Minkuse "Quítería pulm" Vanemuise suures majas
8. ja 13. 11 kell 18 Humperdincki lasteoper "Hansuke ja Greteke" Vanemuise väikeses majas
9. 11 kell 10 Raimond Valgre nimeline noorte lauljate konkurs Vanemuise kontserdimajas
9. 11 kell 19 Verdi ooper "Maskiball" Vanemuise väikeses majas
10. 11 kell 16 Linna muusikud linna muuseumis. Keelatud muusika: Aare Saal (bariton), akordionikvartett Bravo
13. 11 kell 19 Duo, Dessert Time Vanemuise kontserdimaja džässisaalis
13. ja 14. 11 kell 19 Russell muusikal "Verevennad" Vanemuise suures majas
14. 11 kell 19 Lortzingi koomiline ooper "Salakütt" Vanemuise väikeses majas

19. 11 kell 19 Tuigutuled: Maian Kärmas (laul), Riho Sibul (laul, kitarr), Ain Agan (kitarr), Arvo Haasma (vioola) Sadamateatris
20. ja 21. 11 kell 19 Kálmáni operett "Bajadeer" Vanemuise suures majas
22. 11 kell 12 Lortzingi koomiline ooper "Salakütt" Vanemuise väikeses majas
24. ja 27. 11 kell 19 Verdi ooper

"Maskiball" Vanemuise väikeses majas

26. ja 27. 11 kell 19 Stiles'i noortemuusikal "Inetu" Vanemuise suures majas
29. 11 kell 19 La Forza del Destino: Vanemuise sümfooniaorkester, Mihkel Kütson (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
30. 11 kell 14 Styne'i muusikal "Gypsy" Vanemuise suures majas

Pärnus

1. 11 kell 19 Neli aastaega Eestimaal: Fred Jüssi (slaidid, looduse hääled), Mikk Mikiver (looduslühirika), Heiki Mätlik (kitarr) Endla teatri küünis
8. 11 kell 19 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV muusikastudio tütarlastekoor, RAM, Aarne Saluveer (dirigent), Ants Soots (dirigent) Agape keskuses
9. 11 kell 13 Lastekontsert "Isad ja pojad": Raivo Peäske (flööt), Mihkel Peäske (flööt), Teet Järvi (tšello), Marius Järvi (tšello), Pärnu Linnaorkester, Jüri Alperen (dirigent) Agape keskuses
21. 11 kell 19 Meelis Vind Kvartett Uue Kunsti Muuseumis
21. 11 kell 19 Tuigutuled: Maian Kärmas (laul), Riho Sibul (laul, kitarr), Ain Agan (kitarr), Arvo Haasma (vioola) Ammendes villas
30. 11 kell 18 Pärnu kontserdimaja avamine

Kõikjal üle Eesti

1. 11 kell 19 Haruldasi kalu: Viiu Härm (sõna), Paul-Eerik Rummo (sõna), Lembit Saarsalu (saksofonid), Mart Soo (kitarr) Haapsalu raudteemuuseumis
2. 11 kell 17 ja **6. 11** kell 18 Roland Lill (viola da gamba), Irina Zahharenkova (klavessiin) Jõhvi kiriku keldris ja Valga muusikakoolis
2. 11 kell 18 Hingedepäeva kontsert. Mozarti "Reekviem": tütarlastekoor Ellerhein, RAM, ERSO, Andres Mustonen (dirigent) Viljandi Pauluse kirikus
2. 11 kell 18 Hingedepäeva kontsert: Viljandi Kultuurikolledži rahvamuusika eriala õppejõud ja üliõpilased Viljandi Jaani kirikus
6. 11 kell 18 Roland Lill (viola da gamba), Irina Zahharenkova (klavessiin) Valga muusikakoolis

9. 11 Rakvere Linnaorkestri 10. aastapäeva kontsert Rakvere gümnaasiumis

10. 11 kell 16 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV muusikastudio tütarlastekoor, RAM, Aarne Saluveer (dirigent), Ants Soots (dirigent) Põltsamaa kultuurikeskuses

11. 11 kell 17 Virgo Veldi (saksofon), Tatjana Lepnurm (harf), Mati Mikalai (klaver) Kohtla-Järve kunstide koolis
13. 11 kell 19 Tanel Joamets (klaver) Kuressaare muusikakoolis
15. 11 kell 19 Neli aastaega Eestimaal: Fred Jüssi (slaidid, looduse hääled), Mikk Mikiver (looduslühirika), Heiki Mätlik (kitarr) Pärnu-Jaagupi kirikumõisa saalis
16. 11 kell 18 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV muusikastudio tütarlastekoor, RAM, Aarne Saluveer (dirigent), Ants Soots (dirigent) Avinurme kultuurikeskuses
16. 11 kell 18 Tantsu müsteerium: Arvo Leibur (viiul), Terje Terasmaa (vibrafon), Heiki Mätlik (kitarr) Narva kultuurimajas
16. 11 Koorijuht Regina Sokki mälestusfestival Põlva kultuurikeskuses
17. 11 kell 14 Neli aastaega Eestimaal: Fred Jüssi (slaidid, looduse hääled), Mikk Mikiver (looduslühirika), Heiki Mätlik (kitarr) Mäetaguse mõisas

19. 11 kell 18 Sax Quatuor Võru muusikakoolis
21. 11 kell 15 Neli aastaega Eestimaal: Fred Jüssi (slaidid, looduse hääled), Mikk Mikiver (looduslühirika), Heiki Mätlik (kitarr) Jõhvi gümnaasiumis
22. 11 Ceciliapäeva kontsert: Viljandi Kultuurikolledži muusikaosakonna õppejõud ja üliõpilased Viljandi Kultuurikolledžis
22. 11 kell 19 Tuigutuled: Maian Kärmas (laul), Riho Sibul (laul, kitarr), Ain Agan (kitarr), Arvo Haasma (vioola) Tõrva kiriku kambersaalis
23. 11 kell 16 Neli aastaega Eestimaal: Fred Jüssi (slaidid, looduse hääled), Mikk Mikiver (looduslühirika), Heiki Mätlik (kitarr) Ruusa rahvamajas
23. 11 kell 18 Marsime Mardiks, kargame Kadriks: ETV muusikastudio tütarlastekoor, RAM, Aarne Saluveer (dirigent), Ants Soots (dirigent) Otepää kultuurikeskuses
24. 11 Narva Linnaorkestri kontsert Narva kultuurikeskuses
28.–30. 11 Jaan Paku nimeline noormuusikute festival "Keelpillimängud" Rakvere Kauri

koolis
30. 11 kell 19 Riia toomkiriku pois-tekoor Haapsalu toomkirikus

Muusikasaated ETVs

1. 11 kell 12.05 Muusikatund: dokumentaalfilm "Richter: Enigma" 2/2
3. 11 kell 16 ja **8. 11** kell 12.05 Muusikatund: Jaan Rääts 70
3. 11 kell 17 Keeled, poognad, lõõtsad 9/10
6. 11 kell 23 ja **10. 11** kell 17 Keeled, poognad, lõõtsad 10/10
7. 11 kell 22.45 ja **9. 11** kell 15.45 Tour de danse. Tantsufilm "Tants kaamerale"
10. 11 kell 16 ja **15. 11** kell 12.05 Muusikatund: Heljo Sepp 80
14. 11 kell 22.45 ja **16. 11** kell 15.45 Muusika ja elu: autor ning saatejuht Igor Garšnek
17. 11 kell 16 ja **22. 11** kell 12.05 Muusikatund: Klassika koos Klasiga 2/6
21. 11 kell 22.45 ja **23. 11** kell 15.45 Tour de danse. Tantsufilm "Tants kaamerale"
24. 11 kell 16 ja **29. 11** kell 12.05 Muusikatund. Jaapani Filharmoonikud ja Neeme Järvi: Sibelluse Teine sümfoonia
28. 11 kell 22. 45 ja **30. 11** kell 15.45 Muusika ja elu: autor ning saatejuht Igor Garšnek

Andmed on kontrollitud 8. oktoobril
Täpsem info kodulehekülgedelt: Eesti Kontsert: www.concert.ee
Eesti Kunstimuuseum: www.ekm.ee
Eesti Muusikaakadeemia: www.ema.edu.ee
ERSO: www.erso.ee
Jazzikontserdid: www.jazzkaar.ee
Koorühing: www.kooriyhing.ee
NYSD Ensemble: www.nyyd.ee
Pärnu Kontserdibüroo: www.parnukontsert.ee
Rahvuskooper Estonia: www.opera.ee
Tallinna Filharmoonia: www.filharmoonia.ee
Tartu kontsertide andmebaas: www.tartu.ee
Teater Vanemuine: www.vanemuine.ee
Vanemuise kontserdimaja: www.vkm.ee
Viljandi Kultuurikolledž: www.kultuur.edu.ee
Üle-eestiline kultuuriütuste andmebaas: www.kultuuriinfo.ee
Raimond Valgre nimeline laulukonkurss: www.valgre.ee

Eesti Muusikaakadeemia novembris 2002

R 1.11 kell 18 TMKK, G. Otsa
nim Tallinna Muusikakooli ja
H. Elleri nim Tartu Muusikakooli
puhkpilliorkestrite kontsert noorte
dirigentide juhatusel

EMA kammersaal

P 3.11 kell 13 orelitund

Ene Salumäe

EMA orelisaal

R 15.11 kell 18 dots Tõnu

Reimanni viiuliklass, klaveril

Reet Ruubel

EMA kammersaal

L 16.11 kell 16 dots Aavo Otsa

trompetiklass, klaveril Meeli Ots

EMA kammersaal

P 17.11 kell 13 orelitund

Andres Uibo

EMA orelisaal

K 20.11 kell 18 magistrikontsert

Aare Saal, bariton, klaveril Piia
Paemurru. Kavas Verdi, Rossini,
Chiara

EMA kammersaal

N 21.11 kell 18 Koolimuusika
Instituudi üliõpilaste kontsert-
etendus

EMA kammersaal

R 22.11 kell 18 Heiki Mätliku

kitarriklass

EMA orelisaal

L 23.11 kell 16 magistrikontsert

Joel Ots, metsasarv. Kavas

F. Strauss, Brahms, Bujanovski

EMA kammersaal

K 27.11 kell 18 A. Uibo ja

T. Trassi oreliklassi üliõpilaste
kontsert

EMA orelisaal

Kontserdile sissepääs on tasuta

LEXUS

AMSERV AUTO
AMSERV GRUPP

esitlevad:

Mozart

DON

EESTI KONSERT

**VANEMUISE
KONSERDIMAJA**

Don Giovanni
Donna Anna
Donna Elvira
Don Ottavio
Leporello
Zerlina
Masetto
Komtuur

Egils Silins
Irina Samoilova
Dita Kalnina
Viesturs Jansons
Krisjanis Norvelis
Evita Zalite
Karlis Sarzants
Romans Polisadovs

GIOVANNI

LÄTI RAHVUSOOPERi külalisetendus

Särav Riia ooper taas Eestis

L 2. november kell 18 Vanemuise kontserdimaja

P 3. november kell 19 Estonia kontserdisaal

toetab

Dirigent **Gints Glinka**

Lavastaja **Kristina Wuss**

Saksamaalt

PRIKE

Hooaja sponsor

Postimees

Esti Raadio

Eesti Kontsert
tel: 614 7760
e-post: info@concert.ee
www.concert.ee

Vanemuise Kontserdimaja
tel: (07) 377 537
e-post: pilet@vkm.ee

